
प्रकाशक—

रसिकलाल छोटालाल परीख
मंत्री, गु० पुरातत्त्व मन्दिर,
अमदाबाद.

मुद्रक—

केशव रावजी गोंधळेकर,
'जगद्वितेच्छु' प्रेस, १०७, शनवार पेठ, पुणे.

પ્રાસ્તાવિક નોંધ

—૨૦૧૩—

પાલીભાષા એ બૌદ્ધમાહિત્યની પ્રધાન ભાષા છે. સમ્યક્સંબુદ્ધ અર્હત્ ભગવાન્ સિદ્ધાર્થ ગૌતમના જગત્કલ્યાણકર ઉપદેશો અને આદેશો મુલ્ક પાલીભાષામાં પ્રચિત થયેલા છે. બૌદ્ધ ધર્મ ભારતવર્ષમાંથી ઘણા સૈકાઓ પૂર્વે સ્ત્રાભગ સર્વથા અદૃશ્ય થઈ ગયેલો હોવાથી, તેનાં સાહિત્ય અને ભાષાથી જોકે ભારતવાસિયો તો આજે પ્રાયઃ બિલકુલ અપરિચિત છે, તો પણ સિલોન, મિયામ અને બર્મા જેવા ભારતના ઉપનિવેશોમાં એ ધર્મનાં સાહિત્ય અને ભાષાનો અઘાપિ ઘણો સારો પ્રચાર રહેલો છે. થોડાં વર્ષ થયા મુંબઈ અને વલ્લકલ્તા યુનિવર્સિટિએ પોતાના અભ્યાસક્રમમાં પાલી-સાહિત્યને પણ એચ્છિક્ક વિષયમાં સ્થાન આપ્યું છે, તેથી આપણા દેશમાં પણ દર વર્ષે ૧—૨૧ વિદ્યાર્થી એ સાહિત્યના અભ્યાસી નિકલ્લવા લાગ્યા છે.

આર્ય વિદ્યા અને ધર્મના અભ્યાસને જેમ સંસ્કૃત ભાષાના અધ્યયનની પરમાવશ્યકતા છે, તેમ પ્રાકૃત અને પાલી ભાષાના અધ્યયનની પણ પરમાવશ્યકતા છે. જેમ સંસ્કૃતના અધ્યયન વિના પુરાતન આર્યધર્મની એક શાસ્ત્રા કે જેને આપણે બ્રાહ્મણધર્મના નામથી સંબોધિએ છીએ, તેના સ્વરૂપનું યથાર્થ જ્ઞાન થઈ શકતું નથી, તેમ પ્રાકૃત અને પાલી ભાષાના અધ્યયન વિના એ જ ચિરંતન આર્ય ધર્મની કીર્તી કે શાસ્ત્રાઓ, જેને આપણે જૈન અને બૌદ્ધના નામે સંબોધિએ છીએ, તેના સ્વરૂપનું પણ યથાર્થ જ્ઞાન થઈ શકતું નથી; અને એ જ્ઞાને ધર્મના

स्वरूपनुं ज्ञान प्राप्त थया सिवाय आर्यधर्मनुं समग्र अने संपूर्ण दर्शन थई शके तेम नथी; तेथी गुजरातना राष्ट्रीय विद्यार्पिठे पोताना आर्य-विद्यामन्दिरना विद्यार्थिओ माटे संस्कृत साथे प्राकृत अने पाली भाषाना अध्ययनने पण आवश्यकीय स्थान आप्युं छे. तदनुसार ए विद्यामन्दिरना विद्यार्थिओना प्रथम वर्षना पालीभाषाना अभ्यास माटे प्रस्तुत ' पालि पाठावली ' नी योजना करवामां आवी छे.

आ ' पाठावली ' नी योजना खास करीने कोपनहेगन युनिवर्सिटीना प्रो० डिनेस एन्डर्सन, पीएच्. डी. ए पालीभाषाना अभ्यास माटे ज तैयार करेला Pali Reader नामना पुस्तकना आधारे करवामां आवी छे. तेथी आ टेकाणे मजकुर प्रोफेसर महाशयनो खास आभार मानवामां आवे छे. तेम ज प्रेसकॉपि अने प्रुफपत्र तपासवा विगेरेना काममां मददगार तरीके पुरातत्त्वमन्दिरना—राजचंद्र-ज्ञानभण्डार नामना—पुस्तकालयना व्यवस्थापक भाई श्री नानालाल नायाभाई शाहे जे भाग भजव्यो छे, ते बद्दल तेमनो पण मारे अहिं आभार मानवो जोईए.

—मुनि जिनविजय

अनुक्रमणिका

१. सुसुमारजातक	५०	१
२. वानरिन्द्रजातक		२
३. बकजातक		४
४. सीहचम्मजातक		६
५. राधजातक	६	७
६. नच्चजातक		८
७. जलूकजातक		९
८. कुरुक्षेत्रजातक		११
९. जवसकुणजातक		१३
१०. ससजातक		१४
११. मतकभक्तजातक		१७
१२. बावेरुजातक		१९
१३. बलाहरसजातक		२०
१४. गुप्पारकजातक		२२
१५. सीलानिसंसजातक		२७
१६. चम्मसाटकजातक		२९
१७. उच्छन्नजातक		३०
१८. वेदम्भजातक		३०
१९. राजाशदजातक		३४
२०. मखादेवजातक		३६
२१. महोसपस्त आवाहो....		३८
२२. महोसपस्त विनिच्छयो		४२
२३. सकागुरयुद्धं		४३
२४. महामायाय सुपिनं		४५
२५. युद्धस्त उप्पत्ति		४६
२६. चत्वारि पुम्बनिमित्तानि		४८
२७. महाभिनिक्खयनं		४९

स्वरूपनुं ज्ञान प्राप्त गया सिवाय भार्गवर्मनुं ममत्र अने संगुं दर्शन
 पर्यै शके तेम नपी; तेपी गुजरानना राष्ट्रीय विद्यार्थिडे पोताना आवे-
 विद्यामन्दिरना विद्यार्थिओ मोटे संस्कृत साथे प्राकृत अने पाली भाषाना
 अध्ययनने पण आवश्यकिय स्थान आप्युं छे. तदनुसार ए विद्यामन्दिरना
 विद्यार्थिओना प्रथम वर्षना पालीभाषाना अभ्यास मोटे प्रम्नुत ' पालि
 पाठावली ' नी योजना करयामां आपी छे.

आ ' पाठावली ' नी योजना सास करिने कोपनहेगन गुनिरमिदिना
 प्रो० डिनेस एन्डर्सन, पीएच्. डी. ए पालीभाषाना अभ्यास मोटे न
 तैयार करेला Pali Reader नामना पुस्तकना आधारे करयामां आपी
 छे. तेपी आ टेकाणे मन्कुर प्रोफेसर महाशयनो सास आभार मानरा-
 मां आवे छे. तेम ज प्रेसकोपि अने प्रुक्पत्र तथासया विगेरेना काममां
 मददगार तरिके पुरातत्त्वमन्दिरना—राजचंद्र-ज्ञानभण्डार नामना—पुस्तक-
 छयना व्यवस्थापरु भाई श्री नानालाल नायाभाई शाहे जे भाग भनच्यो
 छे, ते बद्दल तेमनो पण मारे अहिं आभार मानवो जोईए.

—मुनि जिनविजय

अनुक्रमणिका

१. सुंगुमारजातक	५०	१
२. धानरिन्दजातक		२
३. षफजातक		४
४. सीहचम्पजातक		६
५. राधजातक	६	७
६. नरचजातक		८
७. उलूकजातक		९
८. कुरुकमिगजातक		११
९. जयसकुणजातक		१३
१०. ससजातक		१४
११. मतकभक्षजातक		१७
१२. शार्वरजातक		१९
१३. बलाहरगजातक		२०
१४. सुप्पारकजातक		२२
१५. सीन्धानिसंसजातक		२७
१६. धम्मसाटकजातक		२९
१७. उच्छहजातक		३०
१८. वेदम्भजातक		३०
१९. राजोवादजातक		३४
२०. मखादेवजातक		३६
२१. महोसपस्स आवाही....		३८
२२. महोसपस्स विनिच्छयो		४२
२३. सफामुरपुद्धं		४३
२४. महामायाय सुपिनं		४५
२५. पुद्धस्स उप्पत्ति		४६
२६. चत्तारि पुब्बनिविच्चानि		४८
२७. महाभिनिषयमनं		४९

स्वरूपनुं ज्ञान प्राप्त थया सिवाय आर्यधर्मनुं समग्र अने संपूर्ण दर्शन थई शके तेम नथी; तेथी गुजरातना राष्ट्रीय विद्यार्थीठे पोताना आर्य-विद्यामन्दिरना विद्यार्थीओ माटे संस्कृत साथे प्राकृत अने पाली भाषाना अव्ययनेने पण आवश्यकीय स्थान आप्युं छे. तदनुसार ए विद्यामन्दिरना विद्यार्थीओना प्रथम वर्षना पालीभाषाना अभ्यास माटे प्रस्तुत ' पालि पाठावली ' नी योजना करवामा आवी छे.

आ ' पाठावली ' नी योजना खास करीने कौपनहेगन युनिवर्सिटीना प्रो० डिनेस एन्डर्सन, ए.ए.सी. डी. ए. पालीभाषाना अभ्यास माटे ज तैयार करेला Pali Reader नामना पुस्तकना आधारे करवामां आवी छे. तेथी आ ठेकाणे मजकुर प्रोफेसर महाशयनो खास आभार मानवा-मां आवे छे. तेम ज प्रेसकॉपि अने मुद्रण तपासवा विगेरेना काममां मददगार तरीके पुरातत्त्वमन्दिरना-राजचंद्र-ज्ञानभण्डार नामना-पुस्तकालयना व्यवस्थापक भाई श्री नानालाल नाथाभाई शाहे जे भाग भजव्यो छे, से बद्दल तेमनो पण मारे अहिं आभार मानवो जोईए.

—मुनि जिनविजय

अनुक्रमणिका

—५८१५३—

१. सुंसुमारजातक	५०	१
२. वानरिन्द्रजातक		२
३. पकजातक		४
४. सीहचम्मजातक		६
५. राधजातक		७
६. नच्यजातक		८
७. उलूकजातक		९
८. कुरुद्विगजातक		११
९. जवसकुणजातक		१३
१०. ससजातक		१४
११. मतकभक्तजातक		१७
१२. धावेरुजातक		१९
१३. बलाहरसजातक		२०
१४. गुप्पारकजातक		२२
१५. सीलानिसंसजातक		२७
१६. घम्मसाटकजातक		२९
१७. उच्छङ्गजातक		३०
१८. बंदुभजातक		३०
१९. राजोषादजातक		३४
२०. मरवादेवजातक		३६
२१. महोसधस्स आवाहो....		३८
२२. महोसधस्स विनिच्छपो		४२
२३. सवासुरयुद्धं		४३
२४. महामायाय गुपिनें		४५
२५. बुद्धस्स उप्पत्ति		४६
२६. चत्तारि पुब्बनिमिषानि		४८
२७. महाभिनिस्सवमनं		४९

२८. पटिच्चसमुप्पादो	५२
२९. धम्मचक्रपवत्तनसुत्त	५३
३०. यसपञ्चजा	५४
३१. आदित्तपरियायं	५७
३२. मारकस्सक	५९
३३. सुंदरिमारणं	६०
३४. देवदत्तस्स बुद्धोपरि द्वेसो	६३
३५. बुद्धस्स चुन्दगिहे गमनं	६६
३६. बुद्धनिब्बाणं	६८
३७. दससीलानि	७१
३८. सरीरस्स ३२ विभागा	७२
३९. सामणेरपञ्चानि	७२
४०. सेवखधम्मा	७३
४१. सूकरपेतकथा	७५
४२. पेसकारधीताकथा	७८
४३. उत्तियपञ्हा	८२
४४. मालुङ्कयापुत्तस्स बुद्धोऽद्वेसो	८५
४५. बुद्धस्स वच्छगोत्तेन संवादो	८७
४६. सम्मादिट्ठि	९१
४७. पधानसुत्त	९२
४८. धानियसुत्त	९४
४९. धम्मपद	९६
५०. मालुङ्कयापुत्तगाथा	९८
५१. महापजापतीगोतमीगाथा	९८
५२. कविरानचरियं	९९
५३. महाकस्सपस्स संगीति	१००
५४. सिंहलविजय	१०२
५५. बुद्धघोस	१०५

॥ नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासंपुद्दस्स ॥

पा लि पा ठा व ली

१. सुसुमार-जातक

अतीते बाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्जं कारेन्ते हिमवन्तपदेसे बोधि-
सत्तो कपियोनियं निब्बत्तित्वा नागबलो धामसम्पन्नो महासरीरो
सोभम्पत्तो हुत्वा गङ्गानिवत्तने अरब्जायनने वासं कप्पोसि । तदा
गङ्गाय एको सुसुमारो वसि । अत्थस्स भरिया बोधिसत्तस्स सरीरं
5 दिस्वा तस्स हृदयमंसे दोहळ उप्पादेत्वा सुसुमारं आह 'अहं सामि,
एतम्स कपिगजम्स हृदयमंसं खादितुकामा' ति । 'भदे, मयं जळ-
गोचरा, एस थळगोचरो, ति किं तं गण्हितुं सक्खिस्सामा' ति ।
'येन तेन उपायेन गण्ह, सचे न लभिस्सामि मारिस्सामी' ति । 'तेन हि
मा भायि, अत्थेको उपायो ति खादापेम्मामि तं तस्स हृदयमंसं' ति
10 सुसुमारं समम्मासेत्वा बोधिसत्तम्म गङ्गाय पानीयं पिबित्वा गङ्गा-
तीरे निसिन्नकाले सन्तिकं गन्त्वा एवमाह—' वानारिन्द, इमस्सि
पदेसे वसट्फलानि खादन्तो किं त्वं चिण्णट्टाने येव चरसि, पारग-
ङ्गाय अम्बलनुजार्दानं मधुरफलानं अन्तो नत्थि, किं ते तत्थ
गन्त्वा फलःफळं खादितुं न वट्ती' ति । 'कुम्भीलराग, गङ्गा महोदिका
15 वित्तिष्णा, कथं तत्थ गमिस्सामी' ति । 'सचे गच्छामि अहं तं मम विट्ठि
आरोपेत्वा नेस्सामी' ति । मो तं सदहित्वा 'साधू' ति सम्पट्टि-
च्छित्वा तेन हि 'एहि, विट्ठि मे अभिरूहा' ति च बुत्ते तं अभिरूहि ।
सुसुमारो थोकं नेत्वा उदके ओसीदापेसि । बोधिसत्तो 'सम्म, उदके
मं ओसीदापेसि, किं नु खो एतं' ति आह । 'नाहं तं धम्मे मुधम्म-

- ताय गहेत्वा गच्छामि, भारियाय पन मे तव हृदयमंसे दोहळो
 उप्पन्नो, तं अहं तव हृदयं खादापेतुकामो' ति । 'सम्म, कथेन्ते
 ते सुन्दरं कतं, सचे हि अम्हाकं उदरे हृदयं भवेय्य साखम्मोमु चर-
 न्तानं चुष्णवित्तुष्णं भवेय्या' ति । 'कहं पन तुम्हे टपेया'
 5 ति बोधिसत्तो अविदूरे एकं उदुम्बरं पक्कफलपिण्डिसम्पन्नं
 दस्सेन्तो 'पम्सेतानि अम्हाक हृदयानि एकस्मि उदुम्बरे ओलम्बन्ती'
 ति । 'सचे मे हृदयं दस्सामि अहं तं न मारेम्मामी'ति । तेन
 हि 'एत्थ नेहि मं. अहं ते रुक्खे ओलम्बन्ते दस्सामी'ति । सो
 तं आदाय तत्थ अगमासि । बोधिसत्तो तस्स पिड्डितो उप्पतित्वा
 10 उदुम्बररुक्खे निसीदित्वा 'सम्म बालमुंसुमार, इमेमं सत्तानं हृदयं
 नाम रुक्खग्गे होतीति सञ्जी अहोसि, बालोसि, अहं तं वघ्घेसि,
 तव फलाफलं तमेव होतु, मरीरमेव पन ते महन्तं, पञ्जा पन
 नत्थी'ति वत्वा इममत्थं पकामेन्तो इमा गाथा अवोच—

- अलं एतेहि अम्भेहि जम्बूहि पनसेहि च ।
 15 यानि पारं समुहस्स वरं मय्हं उदुम्बरो ॥
 महती वत ते बोन्दि न च पञ्जा तदूपिका ।
 सुंसुमार, वाञ्छितो सि गच्छ दानि यथासुखं ति ॥
 सुंसुमारो सहस्स परानितो विय दुक्खी दुम्मनो पज्जायन्तो
 अत्तनो निवेसनद्धानमेव गतो ।

२. वानरिन्द-जातक

—*—

- 20 अतीते बाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्जं कारेन्ते बोधिसत्तो कपियोनिंयं
 निञ्चत्तित्वा बुद्धिं अन्वाय अम्मापोत्पमाणो थामसम्पन्नो एकचरो
 हुत्वा नदीतीरं विहरति । तम्मा पन नदिया वेमत्ते एको दीपको
 नान्पकारोहि अम्भपनमादीहि कलरुग्गेहि मण्यतो ।

- बोधिसत्त्वो नागकण्ठो धाममण्डलो नदिया ओग्गिर्गारो उप्पत्तिन्वा
 दीपकम्म ओरतो नर्दमज्जे एत्तो पिट्टिपामाणो अन्धि तम्मि
 निपतति, ततो उप्पत्तिन्वा तम्मि दीपकं पतति । तस्य नानप्य
 कारानि फलानि ग्वादित्वा साय तेनेव उपायेन पच्छागन्त्वा अत्ततो
 5 वसनट्टाने वसित्वा पुनदिवसे पि तथेव करोति । इमिना नियामेन
 तस्य वासं कप्पेति । तम्मि पन काले एत्तो कूम्भीलो मयजापनिक्को
 तम्मा नदिया वपति । तम्म सा भरिग्गा बांनिमत्त अपगपर गच्छन्त
 दिम्वा बोधिसत्तम्म हृदयममे दोहळ उप्पादेत्वा कूम्भी - आह
 'मय्द सो अय्य, इमम्म बानरिन्दम्म हृदयममे दोहळो उप्पत्तो' ति ।
 10 कूम्भीलो 'माधु होति, लच्छमी' ति वत्त्वा 'अज्ज त माय दीपक तो
 आगच्छन्तमेव गणित्तमाम्मी' ति गन्त्वा पिट्टिपामाणो निपत्ति ।
 बोधिसत्त्वो दिवसे पत्तिन्वा सायणहृदयममे दीपके तिरो व पासाण आणो
 वेत्त्वा 'अय पासाणो इदानि उच्चतरो गायति, सिन्नु बाण' ति
 विन्तेमि । तम्म किर उदकप्पमाण च पासाणप्पमाण च सुपत्तया
 15 पितमेव, तेनम्म एतदहोमि 'अज्ज इमिम्मा नदिया उदक मेव
 हायति न बहूदति, अथ च पनाय पासाणो मत्ता दुत्था पत्तायति,
 कथि नु म्मे एत्थ मय्द गहणात्थाय कूम्भीलो निपत्तो दि, सो वी'स
 मामि ताव नं' ति तत्थेव टत्त्वा 'पासाणंन म'द्व बभेत्तो दिव 'भो
 पासाण ' ति वत्त्वा पत्तिवचन अन्धम्मो गायत्तिय 'पासाण' ति
 20 आह । 'पासाणो कि पत्तिवचन न दग्गकी' ति पुन पि न वत्तो 'कि
 भो पासाण, अज्ज मय्द पत्तिवचन न देमी' ति आह । कूम्भीलो अट्ठा
 अग्गेसु दिवसेसु अथ पासाणो बानरिन्दम्म पत्तिवचन अट्ठति,
 दग्गमि दानि म्म पत्तिवचन 'ति विन्ते वा 'दि भो बानरिन्दा' ति
 आह । 'सो मि त्व' ति । 'अह कूम्भी' ति । विन्त्वा लब्धत्तिवत्तो
 25 मी' ति । तव हृदयमम पत्तयगतो ' ति । बोधिसत्त्वो वि वेत्ति 'अज्जो
 मे गमनम्मो व' ति, अज्ज मग्गा एम कूम्भीलो वत्तेव' ति । अथ
 मे एवमह --- मम्म कूम्भी' ति, अह अत्तान एत्थ पत्तिव' ति म'द्व, तव
 सुयं विरुत्तिवा मे तव मत्तिव अगप' ति म'द्व' ति । कूम्भी' ति

- सरं नेत्वा विष्मज्जेयं 'ति । अथ पठमकृष्णितो पट्टाय मच्छान चिन्तन-
 कबको नाम नाथि, त्वं अम्हेम एकेकं ग्वादितुकामो मी'ति । 'नाहं
 तुम्हे मम्हं सदहन्ते ग्वादित्मामि, मये पन मरम्म अन्थिभाषं मय्द न
 सदहथ एके मच्छमया सद्धि सरं पग्मितु पेसेथा 'ति । मच्छा तम्म
 5 सदहित्वा ' अयं जन्ने पि थडे पि समत्थो ' ति एवं, काणमहामच्छे
 अद्रंमु—'इमं गहेत्वा गच्छथा 'ति । सो तं गहेत्वा नेत्वा सो
 विष्मज्जेत्वा सब्ब सरं दम्भेत्वा पुन अनेत्वा तेमं मच्छान मन्तिके
 विसज्जेसि । सो तेस मच्छान सरम्म सग्गत्तं वण्णेसि । ते तम्म
 कथ सुत्वा गन्तुकामा हुत्वा 'साधु अथ्य, अब्बे गण्हित्वा गच्छाही'ति
 10 आहमु । बको पठमं तं काणमहामच्छमेव गहेत्वा सरतीरं नेत्वा
 सरं दम्भेत्वा सरतीरे जाते वरणरुग्गे निर्लीयेत्वा तं विटपन्तरे
 पस्विपित्वा तुण्डेन विज्जन्तो मीवितस्सय पापेत्वा मंस ग्वादित्वा
 कष्टके रक्ताभूटे पातेत्वा पुन गन्त्वा 'विष्मट्ठो मे सो मच्छो, अब्जो
 आगच्छतु' ति । एतेनुसायेन एकेकं गहेत्वा मच्चमच्छके त्वादित्वा
 15 पुन आगतो एवमच्छप्पि नादस । एको पनेत्थ कष्टको अवसिट्ठो ।
 बको त पि ग्वादितुकामो हुत्वा 'भो कष्टक, मया मच्चे ते मच्छा
 नेत्वा पदुममच्छे महासरं विष्माज्जिता, एहि न पि नेम्मामी'ति ।
 'मं गहेत्वा गच्छन्तो कथं गण्हिम्मामी' ति 'इमित्वा गण्हिम्मामी' ति ।
 'त्व एव गहेत्वा गच्छन्तो मे पातेम्मामि, नाह तथा सद्धि गग्गि-
 20 म्साामी'ति । 'मा भायि अह नं सुगहित गहेत्वा गग्गिम्मामी'ति ।
 कष्टको चिन्तेमि 'इमम्म मच्छे नेत्वा सो विष्मज्जन नाम नाथि,
 मये पन म सोरे विष्मज्जेम्मति इथेतं कुमन्ते, नो पे वि'मज्जेम्मति
 गीवं अम्म छिन्दित्वा जीवितं हग्गिम्मामी ' ति । अथ नं एव आह—
 ' सम्म बक, न गो एव सुगहितं गहेतु माभिवग्गमि, अम्हाके पन
 25 गहणं सुगहणं, मच्चाह अयेन एव गीव गहेतुं लग्गिम्मामि, तव
 गीवं सुगहितं कत्वा तथा सद्धि गग्गिम्मामी' ति । गो नं 'वच्चेतुकामो
 एम मं' ति अजानन्तो 'साधु' ति मग्गत्तिन्ति । कष्टको अत्तनो
 अट्ठेहि कम्मरमण्डासेन विय तम्म गीवं सुगहितं कत्वा 'इत्थानि

गच्छा 'ति आह । सो तं नेत्वा सरं दग्मेत्वा वरणरुत्ताभिमुखो पायासि ।
 ककटको आह—'मातुल, अयं मरो एत्तो. त्वं पन इत्तो नेमी'ति ।
 बको ' पियमातुलको अतिभागिनिपुत्तो सि मे त्वं' ति वत्वा 'त्वं एस
 मं उवित्तपित्वा विचान्तो मय्ह दासो ' ति मञ्जं करोमि. मञ्जे,
 5 पस्सेतं वरणरुत्तममूले कण्टकरासि, यथा मे ते सञ्चमच्छा खादिता
 तं पि तथेव खादिस्सामी'ति आह । ककटो 'एते मच्छा अत्तनो
 बालताय तथा खादिता, अहं पन ते मं खादित्तुं दस्सामि. तं इव पन
 विनासं पापेस्सामि, त्वं हि बालताय मया वच्चितभावं न जानासि, मरन्ता
 उभो पि मरिस्साम, एस ते सांसं छिन्दित्वा भूमियं खिपिम्मामी' ति वत्वा
 10 सण्डासेन विय अळेहि तस्स गीवं निर्पाळेसि । सो वत्तकतेन मुत्तेन
 अक्खीहि अस्सुना पत्वरन्तेन मरणभयतज्जितो ' सामि, अहं तं न
 खादिस्सामि, जीवितं मे देही' ति आह । ' यदि एव ओतरित्वा
 सरस्सिं मं विस्सज्जेही'ति । सो निवत्तित्वा सरमेव ओतरित्वा
 ककटकं सरपरियन्ते पङ्कपिट्ठे उपेसि । ककटको कत्तरिकाय कुमु-
 15 दनळं कप्पेन्तो विय तम्म गीवं कप्पेत्वा उदकं पाविसि । तं
 अच्छरियं दिस्वा वरणरुत्ते अधिवत्वा देवता साधुकार ददमाना
 वनं उच्चादयमाना मधुरस्सरेन इम गाथमाह—

नाचन्त निकतिप्पञ्चो निकत्या सुखमेधति ।

आराधे निकतिप्पञ्चो बको वकटकापिवा ति ॥

४. सीहचम्म-जातक

—०२:०:००—

20 अतीते वाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्जं कारेन्ते बोधिसत्तो वस्तक-
 कुले निवत्तित्वा वयप्पत्तो कस्सिग्ग्मेन जीविने कप्पेसि । तस्मिं
 काले एको वाणिजो गद्रभभारकेन वोहारं करोन्तो विचरति । सो
 गतगतद्धाने गद्रभस्स पिड्डितो भाण्डिकं ओतारेत्वा गद्रभं सीहचम्मेन

पारपित्वा माण्डियश्वेतोमु विम्मज्जेति । गेत्तरक्कवा न दिस्वा
 ' सीहो ' ति मज्जाय उपमक्कमितु न मक्कोन्ति । अथेरुद्विमं मो वा-
 णिजो एवमि गाम्भारे निशमं गहेत्वा पातरामे पनापेन्तो ततो
 गद्रभं सीहचम्म पारपित्वा यक्केत्तं विम्मज्जेमि । गेत्तरक्कवा
 5 ' सीहो ' ति मज्जाय तं उपगन्तु अमक्कोन्ता गेहं गन्त्वा आरोपेमु ।
 मक्कगाम्भामिनो आवुधानि गहेत्वा मंसे घमेन्ता भेरियो वादेन्ता गेत्त-
 मर्मापं गन्त्वा उत्तटिमु । गद्रभो मरणपर्यभातो गद्रभव रवि । अथ'-
 म्म गद्रभभाव वत्वा बोधिसत्तो पटमं गाथमाह-

नेतं सीहम्म नदितं न व्यग्घरस न दीपिनो ।

10 पारुतो सीहचम्मेन जम्मो नदति गद्रभो ति ॥

गाम्भामिनो पि तम्म गद्रभभावं वत्वा अट्टीनि भजन्ता
 पोषेत्वा सीहचम्मं आदाय अगममु । अथ मो वाणिजो आगन्त्वा तं
 न्यमनप्पत्त रद्रभ दिग्वा दुतिय गाथमाह

चिरं पि खो नं खादेय्य गद्रभो हरितं पवं ।

15 पारुतो सीहचम्मेन खमानो च दसयी ति ॥

तम्मि एवं वदन्ते येव गद्रभो तत्थेव मरि, वाणिजो पि तं
 पहाय पक्कामि ।

५. राध-जातक

अर्तति शाराणसिय ब्रह्मदत्ते रज्जे वारेन्ते बोधिसत्तो सुक-
 योनियं निब्बति, 'राधो' ति सस नामं, कनिट्टभाता पनसस पोडुपादो
 20 नाम । ते उभो पि तरुणकाले येव एवो लुहको गाहेत्वा वाराणसियं
 अज्जनरम्म ब्राह्मणम्म अट्टामि । ब्राह्मणो ते पुत्तहाने टपेत्वा पटि-
 म्मि । ब्राह्मणम्मं पन ब्राह्मणी अरतिवता दुम्मीला । मो बोहार-

- करणत्याय गच्छन्तो ते सुकपोतके आमन्तेत्वा 'तात, अहं वोहारत्या-
 य गच्छामि, काले विकाले वा तुम्हाकं मातु करणकम्मं ओलीके-
 य्याथा ' ति, अञ्जस्स पुरिसस्स गमनभावं वा आगमनभावं वा
 जानेय्याथा ' ति ब्राह्मणिं सुकपोतके पटिच्छोपेत्वा आगमासि ।
 5 सा तस्स निकसन्तकालतो पट्टाय अनाचारं चरि, रत्तिं पि दिवापि ।
 आगच्छन्तानं च गच्छन्तानं च पमाणं नत्थि । तं दिस्वा
 पोद्धपादो राधं पुच्छि—'ब्राह्मणो इमं ब्राह्मणिं अम्हाकं निय्योदेत्वा
 गतो, अयं च पापकम्मं करोति, वदामि नं ' ति । राधो 'मा वादी'ति
 आह । सो तस्स वचनं अगहेत्वा 'अम्म, किं कारणापापकम्मं करो-
 10 सी'ति आह । सा तं मारेतुकामा हुत्वा 'तात, त्वं नाम मय्हं पुत्तो,
 इतो पट्टाय न करिस्सामी ति. एहि तात तावा ' ति पियायमाना
 विय नं पक्खोमित्वा 'आगतं गहेत्वा त्वं मं ओवदसि अत्तनो पमाणं
 न जानामो' ति गीव गहेत्वा मारेत्वा उद्धनन्तरेमुपस्सिवपि । ब्राह्मणो
 आगन्त्वा विस्समित्वा बोधिमत्त 'किं तात राध, माता वो अनाचारं
 15 करोति न करोती'ति पुच्छन्तो पठमं गाथं आह—

न खो पनेथं सुभणं गिरं सच्चूपसंहितं ।

सयेय पोद्धपादो व मुम्मुरे उपकूलितो ॥

एव बोधिसत्तो ब्राह्मणस्स धम्मं देसेत्वा 'मयापि इमास्मि ठाने
 'वसितुं न सका' ति ब्राह्मणं आपुच्छित्वा अरञ्जं एव पाविसि ।

६. नच्च-जातक

- 20 अतीने पटमकप्पे चतुप्पशं सीहं राजानं अहंमु, मच्छा आन
 न्दमच्छं, मच्छा मुत्तण्हंमं । तस्स पन मुत्तण्हारान्हंस्स
 भूता हंमपोनिस्स अभिस्सा अहंमी ति सो तस्सा वरं अदासि ।
 भा अत्तनो वित्तगन्धिनं गासिन् वारोभि । हंमराजा तस्सा वरं दत्त

- रिमन्ते सन्नमज्जो मतिपातापेमि । नानप्पकारा हंसपोरादयो
 सज्जणगणा ममागन्त्वा एकस्मिं मरुते पासाणनने सत्तिप-
 त्तिसु । हंसराना अत्तनो चित्तरचित्त सामिकं आगन्त्वा गणहत्तु'
 ति धीतरं पडोमापेसि । सा सज्जणमपं ओलोरेन्ती माणिवण्णगीवं
 5 चिन्नेपसज्जण मोरं दिग्वा अयं मे सामिको होतु' ति रोपेसि ।
 सज्जणसपा मोरं उपसंक्रमित्वा आटमु—'सम्म मोर, अयं राना-
 धीता एत्तज्जानं सज्जणानं मज्जे सामिकं रोनेन्ती तयि रुचिं उप्पा-
 देसीति' । मोरो 'अज्जापि ताव मे बलं न पसससीति' अतितुट्ठिया-
 हिरोत्तपं भिन्दित्वा ताव महतो सज्जणसंपसस मज्जे पवसे पसा-
 10 रेत्वा नचित्तु आराभि, नघन्तो अप्पटिच्छज्जो अहोसि । सुवण्णहं-
 सराना लज्जितो 'इमस्स नेव अज्जत्तसमुट्ठाना हिरि अत्थि न बाहि-
 द्वासमुट्ठान ओत्तपं, नास्स भिन्नहिरोत्तपस्स मम धीतरं दस्सा-
 मिति' सज्जणसंपमज्जे इम गापं आहः—

- इदं मनुज्जं रुचिरा च पिट्ठि धेद्धुरियवण्णूपनिभ। च गीवा ।
 15 इपापमत्तानि च पेक्खुणानि, नघेन ते धीतरं नो ददामीति ॥

हंसरानासस्मि येव परिसमज्जे अत्तनो भागिनेय्यहंसपोतकरस
 धीतरं अदासि । मोरो हंसपोतिकं अलभित्वा लज्जित्वा ततो च
 उट्ठित्वा पलायि । हंसरानापि अत्तनो वसनट्ठानं एव गतो ।

७. उत्क-जातक

—१९२१—

अतीते पठमकप्पिका सत्तिपत्तित्वा एकं अभिरूपं सोभमाप्पत्तं
 भाणासम्पत्तं सन्नाकारपरिपुष्णं पुरिसं गहेत्वा रानानं करिसु;
 चत्तुप्पदापि सत्तिपत्तित्वा एकं सीहं रानानं करिसु;
 महासमुहे मच्छा आनन्दं नाम मच्छं रानानं अकंसु । ततो सकु-

षण्णा हिमवन्तपदेमे ण्णम्मि विट्ठिपामाणे मल्लियतिन्ना ' मनुमेणु
राना पञ्जायति. तथा चतुष्पदेणु चो मच्छेणु च; अम्हाके पनन्तो
राना नाम नात्थि । अप्पनिम्सत्तामा नाम न वट्ठति; अम्हाकेमि
रानानं लद्धं वट्ठति; एक्कं रानद्वाने ठपेतञ्चयुत्तकं जानाया ' 5

ति ते तादिमं सकुणं ओलोक्कयमाना एकं उल्लं
रोचेत्वा ' अयं नो रुच्चती'ति आहमुं । अयेको सकुणो
सञ्चेसं अज्जा मयगहणन्थं निक्खत्तुं भावेसि । तस्म सावेन्तस्स द्वे
सावना अधिवामेत्वा ततियमावनाय एको काको उट्ठाया ' तिठ
ताव, एतस्म इमम्मि रानाभिमेक्ककाले एवम्पं मुगं, कुद्धम्म
10 कीदिस भविस्सतीति; इमिना हि कुद्धेन ओलोकिना मयं तत्तक्क
पाले पक्खित्ततिला विय तत्थ तत्थेव भिज्जिस्साम । इमं
रानानं कातुं मय्हं न रुच्चती'ति इमं अत्थं पकासेतुं पठमं
गाथमाहः—

सञ्चेहि किर नाताहि कोसियो इस्सरो कतो ।
15 सचे नाताहनुञ्जातो भणेय्याहं एकवाचियं ति ॥

अथ नं अनुञ्जातत्ता सकुणा दुतियं गाथमाहंसुः—

भण सम्म अनुञ्जातो अत्थं धम्मञ्च केवल्लं ।
सन्ति हि दहरा पक्खी पञ्जावन्तो जुतिन्धरा ति ॥

सो एवं अनुञ्जातो ततियं गाथमाहः—

20 न मे रुच्चति भदं धो उल्लक्कस्साभिसेचनं ।
अकुद्धस्स मुखं पस्स, कथं कुद्धो करिस्सती ति ॥

सो एवं वत्वा ' मय्हं न रुच्चति ' मय्हं न रुच्चती'ति विवरन्तो
आकासे उप्पति । उल्लको पि नं उट्ठाया अनुबन्धि । ततो पट्ठाया ते
अञ्जमञ्जं वेरं बन्धिसु । सकुणा सुवण्णहंसं रानानं कत्वा

25 पक्कमिसु ।

८. कुरुज्जामिग-जातक

अतीते वारणासियं ब्रह्मदत्ते रजं कारेन्ने बोधिमत्तो बुद्धो
 हुत्वा अरब्बे एकस्स सरस्स अविदूरे एकस्मि गुम्भे दत्तं दत्तं
 तस्सेव सरस्स अविदूरे एकस्मि रुक्मगे सत्तपत्तो निर्वर्त्ति । का
 पन कच्छपो वासं कप्पेसि । एवं ते तथो पि म्हात्तं ब्रह्म
 5 पियसंवासं वासिमु । अथेको मिगल्लुक्को अरब्बे वरन्ने वरन्ने
 बोधिमत्तास्स पदवत्तज्ज दिम्वा लोहानिगळमदिमं वदन्तं न
 ओद्धेत्वा अगमासि । बोधिमत्तो पानीय पाटं वरन्ने वरन्ने
 येव पासे वज्जित्वा बद्धरावं रवि । तस्स नेन म्हात्तं वरन्ने वरन्ने
 पत्तो उदकतो च कच्छपो आगन्त्वा किं नु मे कच्छपो
 10 धन्तयिमु । अथ सत्तपत्तो कच्छपं आमन्नेत्तं वरन्ने वरन्ने
 अत्थि, एवं इमं पासं छिन्द, अहं गन्धं वरन्ने वरन्ने
 तथा वरिस्सामि । एवं अप्पेहि द्वीहि पि वरन्ने वरन्ने
 नीविनं एभिस्सर्त्ताति इममत्थं परामेन्ना वरन्ने वरन्ने
 'इत्थं पद्धमयं पासं छिन्द दन्नेहि वरन्ने
 15 अहं तथा वरिस्सामि यथा नीरिहि वरन्ने
 कच्छपो बम्भवरत्तं तादित्तुं अरुहि । वरन्ने वरन्ने
 गाम गतो । सुदो पच्छुसवाले देव वरन्ने वरन्ने
 तस्स निरामनभाष जत्वा वग्गिन्ने वरन्ने वरन्ने
 निरामन्ने सुणे पहरि । सुदके वरन्ने वरन्ने
 20 ति निवत्तित्वा थोकं तादित्वा पुन वरन्ने वरन्ने
 अथ पटनं पुरेद्वारेन निस्सन्ने वरन्ने वरन्ने
 हरानि पच्छिमद्वारेन निस्सन्ने वरन्ने वरन्ने
 निर्मादि । सुदो पि पुरेद्वारेन वरन्ने वरन्ने
 दिहो, हरानि पच्छिमद्वारेन वरन्ने वरन्ने
 25 निस्सामि । सत्तपत्तो पुन वरन्ने वरन्ने

- पि कालकाणिसकुणेन पहटो ' न मे एस निक्खमित्तुं देती'ति निव-
 त्तित्वा याव अरुणुममना सयित्वा अरुणवेलाय सत्ति गहेत्वा
 निक्खमि । सकुणो वेगेन गन्त्वा 'लुहो आगच्छतीति' बोधिसत्तस
 कथेसि । तस्मिं खणे कच्छपेन एकं एव वद्धं ठपेत्वा ससवरत्ता खादिता
 5 होन्ति । दन्ता पनस्स पतनाकारप्पत्ता जाता, मुखं लोहितमक्खितं ।
 बोधिसत्तो लुहपुत्तं सत्तिं गहेत्वा असनिवगेन आगच्छन्तं दिस्वा
 तं वद्धं छिन्दित्वा वनं पाविसि । सकुणो रुक्खमो निसीदि । कच्छपो
 पन दुब्बलत्ता तत्थेव निपाज्जि । लुहो कच्छपं पसिब्बके पक्खि-
 पित्वा एकास्मिं खानुके लभोसि । बोधिसत्तो निवत्तित्वा ओलोकेन्तो
 10 कच्छपस्स गहितभावं नत्वा ' सहायस्स जीवितदानं दस्सामी ' ति
 दुब्बलो विय हुत्वा लुहस्स अत्तानं दस्सेसि । सो ' दुब्बलो एस
 भविस्सति, मारेस्सामि नं ' ति सत्तिं आदाय अनुवन्धि । बोधि-
 सत्तो नातिदूरे नाच्चासने गच्छन्तो तं आदाय अरब्बं पाविसि;
 दूरं गतभावं नत्वा पदं वञ्चेत्वा अब्बेन मग्गेन वातवेगेन
 15 गन्त्वा सिङ्गेन पसिब्बकं उक्खिपित्वा मूमियं पातेत्वा फालेत्वा
 कच्छपं नीहरि । सतपत्तो पि रुक्खा ओतरि । बोधिसत्तो द्वित्रं पि
 ओवादं ददमानो ' अहं तुम्हे निस्साय जीवितं लभिं, तुम्हेहि पि
 सहायस्स कत्तब्बं मय्हं कतं, इदानि लुहो आगन्त्वा तुम्हे गण्हेय्य;
 तस्मा सम्म सतपत्त त्वं अत्तनो पुत्तके गहेत्वा अब्बत्थ याहि,
 20 त्वं हि सम्म कच्छप उदकं पविसा ' ति आह । ते तथा अकंसु ।

कच्छपो पाविसी वारिं, कुरुहो पाविसी वनं ।
 सतपत्तो दुमग्गमहा दूरे पुत्ते अपानयीति ॥

- लुहो तं ठानं आगन्त्वा कचि अपासित्वा छिन्नपसिब्बकं गहेत्वा
 दोमनस्सप्पत्तो अत्तनो गेहं अगमासि । ते पि तयो सहाया याव-
 25 जीवं विस्सासं अड्ढिन्दित्वा यथाकम्मं गता ।

९. जवसकुण-जातक

—५:०:३०—

- अर्तते बाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्जं कारेन्ते बोधिसत्तो हिमवन्त-
पदेसे ख्वस्त्रकोट्टकमकुणो हुत्वा निञ्चति । अपेक्खस्स सीहस्स मंसं
सादन्तस्म अट्ठि गले खान्नि । गले उद्धमाधि, गोचरं गण्हितुं न
सक्कोति, खरा वेदना षत्तन्ति । अथ नं सो सकुणो गोचरपमुतो
5 दिस्वा सारत्राय निर्लीनो ' किं ते सम्म दुवखं'ति पुच्छि । सो तं
अत्थं आचिन्त्ति । अहं ते सम्म एतं अट्ठि अपनेय्यं, भयेन पन
ते मुखं पविसित्तुं न विसहामि, खादेय्यासि पि मं'ति । ' मा भायि
सम्म, नाहं तं खादामि, जीवितं मे देही'ति । सो ' साधु ' ति तं
पस्सेन निपज्जापेत्वा ' खो जानाति किं पेस करिस्सती'ति चिन्तेत्वा,
10 यथा मुखं पिदाहितुं न सक्कोति तथा तस्स अघरोट्ठे च उत्तरोट्ठे
च दण्डकं टपेत्वा मुखं पविसित्वा, अट्ठिकोटिं तुण्ढेन पहरि । अट्ठि
पतित्वा गतं । सो अट्ठि पातेत्वा सीहस्स मुखतो निक्खमन्तो दण्डकं
तुण्ढेन पहरित्वा पातेन्तो निक्खमित्वा सारत्रामे निर्लीयि । सीहो
नीरोगो हुत्वा एकदिवसं वनमहिसं वधित्वा खादति । सकुणो 'वीमं-
15 सिस्सामि नं ' ति तस्स उपरिभागे सारत्राय निर्लीयित्वा तेन सद्धि
सहपन्तो पठमं गाथमाह

अकरम्महसे ते किच्चं यं षळं अहुवम्महसे ।

मिगराज नमो त्यत्थु, अपि किञ्चि लभामसे ॥

तं सुत्वा सीहो दुतियं गाथमाह

- 20 मम लोहितभक्खस्स निच्चं लुहानि कुम्बतो ।
दन्तन्तरगतो सन्तो तं षहुं यं हि जीवसीति ॥

तं सुत्वा सकुणो इतरा द्वे गाथा अभासि

अकतञ्जुं अकत्तारं कतस्स अप्पत्तिकारकं ।

यस्मिं कतञ्जुता नत्थि, निरत्था तस्स सेवना ॥

यस्स सम्मुखचिष्णेन मित्तधम्मो न लब्धमिति ।
 अनुसुद्यं अनक्कोसं सणिकं तम्हा अपक्कमे ति ।।
 एवं वत्वा सो सकुणो पक्कामि ।

१०. सस-जातक

- अतीति कारणसियं ब्रह्मदत्ते रज्जं कारेन्ते बोधिसत्तो ससयोनियं
 निब्वत्तित्वा अरब्बे वसति । तस्स पन अरब्बस्स एकतो पच्चत-
 पारो, एकतो नदी, एकतो पच्चन्तगामको । अपरे पि
 स्स तयो सहाया अहेमुं : मक्कटो, सिगालो, उदो ति । ते
 5 चत्तारो पि पण्डिता एकतो वसन्ता अत्तनो अत्तनो गोचरद्धाने गोचरं
 गहेत्वा, सायण्हसमये एकतो सन्नपतन्ति । ससपण्डितो ' दानं
 दातब्बं सीळं रत्तिरातब्बं, उपोसपक्कम्मं कातब्बं ' ति तिष्णं
 मनानं ओवादवसेन धम्मं देसेति । ते तस्स ओवादं सम्पटिच्छित्वा
 अत्तनो अत्तनो निवासगुम्भं पणिसित्वा वसन्ति । एवं काले गच्छन्ते
 10 एकदिनमं बोधिसत्तो आह्वयं ओलोकेत्वा वन्दं दित्वा ' हे उपो-
 सपदिग्गो ' ति नत्वा इतरे तयो आह ' हे उपोसपो । तुम्हे
 तयोपि मना सीळं समादिपित्वा उपोसपिका होय । सीळि पणिट्ठाय
 दिग्गुणं महप्पच्छं होति, तम्मा वाचके सम्पत्ते तुम्हेहि सादित्तन्ना-
 हारतो दत्त्वा सादेय्याया ' ति । ते ' सापू ' ति सण्णटिच्छित्वा
 15 अत्तनो वसनद्धानेसु वगित्वा पुनदिग्गे तेसु उदो पानो व ' गोचरं
 परिदेमिम्मायी ' ति निस्समित्वा गङ्गातीरं गतो । अत्तेसो वाट्ठि-
 निग्गे सन रोदिनमच्छे उदमित्वा वट्ठिया भावुमित्वा नेत्वा
 गङ्गातीरे वाट्ठियाय पटिच्छादेत्वा मग्गे गहन्तो अथो गङ्गं पग्गि ।
 उदो मच्छान्तं वापित्वा वाट्ठिकं तिपूट्ठिया मग्गे दित्वा मीहीत्वा
 20 ' वत्थि नु भो इपेयं सन्निधो ' ति तिस्सणं बोधेत्वा साधिकं अपग्गन्तो

- बहियं दसित्वा अत्तनो वसनगुम्बे ठपेत्वा ' वेलायं एव खादिम्सा-
मीति' अत्तनो मीलं आवज्जन्तो निपज्जि । सिगालो पि निक्ख-
मित्वा गोष्वरं परियेसन्तो एकस्स खेत्तगोपिकस्स कुटियं द्वे मंस-
सूलानि एकं गोधं एकञ्च दधिवारकं दिव्या ' अत्थि नु खो एत-
5 स्स सामिको ' ति तिकवत्तु घोसेत्वा सामिकं अदित्वा दधिवार-
कस्स उम्माहणरज्जुकं गीवाय पवेसेत्वा मंसमूले च गोधघ मुप्सेन
दसित्वा नेत्वा अत्तनो सयनगुम्बे ठपेत्वा ' वेलायमेव खादिम्सा-
मीति' अत्तनो मीलं आवज्जन्तो निपज्जि । मण्टो पि वनमण्डं पवि-
सित्वा अभ्मपिण्डि आहरित्वा वसनगुम्बे ठपेत्वा ' वेलायमेव खादि-
10 स्सामी'ति अत्तनो मीलं आवज्जन्तो निपज्जि । बोधिमत्तो पन
' वेलायमेव निक्खमित्वा दब्बनिणानि खादिम्सामी'ति अत्तनो गुम्बे
येन निपसो चिन्तेसि ' मम सान्तिकं आगतानं याषकानं निणानि
दातुं न सक्का, तिलतण्डुलादयो पि मय्यं नत्थि । सचे मे सान्तिकं
याषयो आगच्छिम्सति, अत्तनो सरिरमंसं दरसामी'ति । तस्स सील-
15 तेनेन सक्कस्स पण्डुकम्बलासिलासनं उण्हकारं दम्भेसि । सो आव-
ज्जमानो इमं कारणं दिव्या ' ससरानं वीमसिम्सामी'ति पटमं उहस्स
वसनहानं गन्वा ब्राह्मणवेसेन अहामि । 'ब्राह्मण, विमत्थं ठितोमी'ति
च बुत्ते ' पण्डित, सचे किञ्चि आहारं लभेत्थ उपोसथिको हुत्वा
समणधम्मं करेत्थं ' ति । सो ' साधु, दम्मामि ते आहारं ' ति
20 तेन सदिं सल्लपन्तो पटमं गाथमाह

सद्य मे रोहिता मच्छा उदका थलमुग्घता ।

इदं ब्राह्मण मे अत्थि, एतं भुत्वा वने वसा ति ॥

ब्राह्मणो ' पातो च ताव होइ, पच्छा जानिम्सामी'ति सिगालस्स
सान्तिकं गतो । तेनापि ' विमत्थं ठितो सीनि बुत्ते तपेवाह ।

- 25 सिगालो ' साधु दरसामी'ति तेन सदिं सल्लपन्तो दुतियं गाथमाह
दुस्सं मे खेत्तपालस्स रत्थिभत्तं अपाभत्तं ।

मसयूला च द्वे गोधा एकं च दधिवारकं ।

इदं ब्राह्मण मे अत्थि, एतं भुत्वा वने वसा ति ॥

ब्राह्मणो 'पातो व ताव होतु, पच्छ जानिम्मामी'ति मच्छस्स
सन्तिकं गतो । तेनापि 'किमत्थं टितो सी'ति वुत्ते तथेवाह ।
मक्कटो 'साधु दम्मी'ति तेन सद्धिं सत्तपन्नो तविगं गायमाह
अम्बपकोदकं सीतं सीतच्छाय मनोरमं ।

- 5 इदं ब्राह्मण मे अत्थि, एतं भुत्वा वने वसा ति ॥
ब्राह्मणो 'पातो व ताव होतु' पच्छ जानिम्मामी'ति समपण्डितस्स
सन्तिकं गतो । तेनापि किमत्थं टितो सी'ति वुत्ते तथेवाह । तं
सुत्वा बोधिसत्तो सोमनस्सप्पत्तो ' ब्राह्मण, मृदु तेकतं आहारत्थाय
मम सन्तिकं आगच्छन्तेन, अज्जाहं मया अदिन्नपुञ्जं दानं दस्सामि ।
10 त्वं पन सीलवा पाणातिपातं न करिस्ससि । गच्छ तात दारुणि
संकटित्वा अद्दारे कत्वा मय्हं आरोचेहि । अहं अत्तानं परिच्च-
जित्वा अद्दारगव्भे पतिस्सामि । मम सरीरे पक्के त्वं मंसं स्सादित्वा
समणधम्मं करेय्यासी'ति तेन सद्धिं सत्तपन्नो चतुत्थं गायमाह

न ससस्स तिला अत्थि न मुग्गा नापि तण्डुला ।

- 15 इमिना अग्गिना पकं ममं भुत्वा वने वसा ति ॥

- सक्को तस्स कथं सुत्वा अत्तनो आनुभावेन एकं अद्दररासिं मापेत्वा
बोधिसत्तस्स आरोचेसि । सो दब्बतिणसयनतो उट्ठाय तत्थ गन्त्वा
' सचे मे लोकमन्तरेसु पाणका अत्थि ते मा मरिस्स'ति वत्ता
तिक्खत्तुं सरीरं विधूणित्वा सकळसरीरं दानमुखे दत्त्वा लङ्घित्वा पदुमपुजे
20 राजहंसो विय पमुदिताचित्तो अद्दररासिंहि पति । सो पन अग्गि बोधिस-
त्तस्स सरीरे लोमकूपमत्तंपि उण्हं कातुं नासविस्र, हिमगव्भं पविट्ठो विये
अहोसि । अथ सक्कं आमन्तेत्वा 'ब्राह्मण, तथा कतो अग्गि अति-
सीतलो, मम सरीरे लोमकूपमत्तंपि उण्हं कातुं न सक्कोति । किं
नामेतं'ति आह । ' पण्डित, नाहं ब्राह्मणो, सक्को अहमस्मि, तव
25 वीमंसनत्थाय आगतो'ति । 'सक्क, त्वं ताव तिट्ठ, सकलो पि चे
लोकसन्निवासी मं दानेन वीमंसेय्य नेव मे अदातुकामतं पस्सेय्या'
ति बोधिसत्तो सीहिनादं नदि । अथ नं सक्को 'सत्तपण्डित, तव गुणो

सकलकल्पं पावत्यो होतु ' ति पञ्चतं पीठित्वा पञ्चनरसं आदाय
चन्द्रमण्डले ससल्लखणं आल्लित्वा भोषिसत्तं आमन्तेत्वा तस्मि
वनसण्डे तस्मि येव वनगुप्ते तरुणदञ्जतिणपिट्टे निपञ्जापेत्वा अत्तनो
देवद्वानमेव गतो । ते पि चत्तारो पण्डिता सम्मोदमाना सीलं पूरेत्वा
5 उपोसथकम्मं कत्वा यथाकम्मं गता ।

११. मतकभक्त-जातक

अतीते बाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्जं वारेन्ते एको तिष्णं वेदानं
पारगुं दिसापामोवसो आचरियो ब्राह्मणो 'मतकभक्तं दस्सामी ' ति
एकं एळकं गाहापेत्वा अन्तेवासिके आह ' ताता, इमं एळकं नदि
नेत्वा महापेत्वा कण्ठे मालं परिभित्तपित्वा पञ्चद्वालिकं दत्त्वा मण्डेत्वा
5 आनेथा' ति । ते ' साधू' ति पट्टिसुणित्वा तं आदाय नदि
गन्त्वा महापेत्वा मण्डेत्वा मदीर्तारे ठपेमु । सो एळको अत्तनो
पुञ्जकम्मं दित्वा ' एवरूपा नाम दुवला अज्ज मुचिस्सामी ' ति
सोमनस्समातो घटं भिन्दन्तो विय महाहसितं हसित्वा, पुन ' अयं
ब्राह्मणो मं पातेत्वा मया लद्धं दुक्कसं लभिस्सती ' ति ब्राह्मणे
10 कारुम्मं उप्पादेत्वा महन्तेन सदेन परोदि । अथ नं ते माणवका
पुच्छिंमु ' सम्म एळक, एवं महासदेन हसि येव रोदि च, केन
मु कारणेन हसि केन कारणेन रोदी ति' । 'दुप्पे मं इमं वारणं
अत्तानो आचरियस्स सन्निके पुच्छेय्याथा' ति । ते तं आदाय
गन्त्वा इदं कारणं आचरियस्स आरोषेमुं । आचरियो तेसं वचनं
15 सुत्वा एळकं पुच्छि ' वस्सा त्वं एळक हसि, वस्सा रोदी' ति ।
एळको अत्तना कणकम्मं जातिस्सरनाणेन अट्टम्मरित्वा ब्राह्मणस्स
कथेसि " अहं ब्राह्मण पुञ्जे तादिसो च मन्नाकानदवज्जाकणे
पा. पा. १

- हुत्वा 'मनकमत्त दम्मापी'ति एळकं मारेत्वा अर्हामि । एवं
 एकस्म एळकस्म पानितत्ता एकेनूनेषु पद्यमु अत्तमापमतेषु सैन-
 च्छेदं पाणुणि । अयं मे कोटियं ठितो पद्यमतिमो अत्तभावो । एवं
 'अज्ज एवरूपा दुक्खा मुच्चिनस्सामी'ति सोपनम्मनातो इपित्त
 5 कारणेन हसिं । रोदन्तो पन 'अहं ताए एकं एळकं मारेत्वा-
 पद्यनानिसनानि मीमच्छेदुक्खं पत्वा अज्ज तस्मा दुक्खा मुच्चि-
 स्समि, अयं पन ब्राह्मणो मं मारेत्वा अहं निय पद्यनातिमनानि सीम-
 च्छेदुक्खं लभिससती'ति तयि कारुञ्जेन रोदिं " ति । 'एळक,
 मा भायि, नाहं तं मारेस्सामीति' । 'ब्राह्मण, किं वदेसि, तयि मारेने
 10 पि अमारेन्ते पि न सका अज्ज मया मरणा मुच्चितुं'ति । 'एळक,
 मा भायि, अहं ते आरक्तं गहेत्वा तथा सदिं येव विचरिस्सामी'ति ।
 'ब्राह्मण, अप्पमत्तको तव आरक्तो, मया क्तपापं पन महन्ते
 बलवं'ति । ब्राह्मणो एळकं मुच्चित्वा 'इमं एळकं कम्मनि पि मारेतुं
 न दम्मामा'ति अन्तेवासिके आदाय एळकेनेव सदिं विचरि । एळको
 15 विसट्टुपत्तो व एकं पासाणपिट्टं निस्साय जातगुम्भे गीवं उन्निस्तपित्वा
 पण्णानि स्तादित्तुं आरद्धो । तं सणं येव तस्मिं पासाणपिट्टे असनि
 पतिता । एका पासाणसकलिका छिजित्वा एळकस्स पसारितगीवाय
 पतित्वा सीसं छिन्दि । महाजनो सन्निपति । तदा बोधिसत्तो तस्मिं
 ठाने रुक्खदेवना हुत्वा निब्बत्तो । सो पस्सन्तस्सेव तस्म महा-
 20 जनस्स देवतानुभावेन आकासे पहंकेन निसीदित्वा 'इमे सत्ता
 एवं पापस्स फलं जानमाना अप्पेव नाम पाणातिपातं न करेय्युं' ति
 मधुरेन सरेन धम्मं देसेन्तो इमं गाथमाह

एवं चे सत्ता जानेय्युं 'दुवखायं जातिसम्भवो' ।

न पाणो पाणिनं हञ्जे, पाणघाती हि सोचती ति ॥

- 5 एवं महासत्तो निरयभयेन तेज्जत्वा धम्मं देसेसि । मनुस्सा तं धम्म-
 देसनं सुत्वा निरयभयभीता पाणातिपाता विरर्मिसु । बोधिसत्तो पि
 धम्मं देसेत्वा महाजनं सीले पतिट्टापेत्वा यथाकम्मं गतो । महा-

पनो पि बोधिसत्तास ओवादे टत्वा दानादीनि पुम्मानि कत्वा देवनगरं पुरेमि ।

१२. बावेरु-जातक

- अतीति बाराणासियं ब्राह्मदत्ते रज्जं वारेन्ते बोधिसत्तो मोरयोनिथं निब्बतित्वा बुद्धिं अन्वाय सोममप्यत्तो अरम्भेन विचरि । तदा एकस्ये वाणिजा दिसाकाकं गहेत्वा नावाय बावेरुरट्टं अगमंमु । तस्मिं किर काले बावेरुरट्टे सकुणा नाम नत्थि । आगतागता
- 5 रट्टवामिनो ते कूप्ये निसिक्खं दिम्वा 'पस्सथियमस्स छविवण्णं, गल-परियोसानं मुसुत्तुण्डकं मणिगुल्लमदिसानि अक्खीनी'ति काकमेव पसंसित्वा ते वाणिजके आहंमु 'इमं अप्यो सकुणं अम्हाकं देप । अम्हाकं हि इमिना अत्थो, वुम्हे अत्तनो रट्टे अम्भं छभिरसपा' ति । ' तेन हि मूलेन गण्हा ' ति । ' कहापणेन नो देपा ' ति ।
- 10 'न देपा ' ति । अनुपुब्बेन वट्टेत्वा 'सतेन देपा ' ति वुत्ते ' अम्हाकं एस बहूपकारो, वुम्हेहि पन सद्धिं मेत्ती होतू ' ति कहापणसत्तं गहेत्वा अदंमु । ते तं गहेत्वा मुवण्णपञ्जरे पदित्तिपित्वा नानप्यकारेण मच्छमंसेन खेव फलाफलेन च पट्टिमग्गिमु । अम्भेसं सकुणानं अविज्जमानट्टाने दसहि आसद्धम्भेहि, समत्तागतो काको
- 15 लाभमायसमप्यत्तो अहोसि । पुनवारो ते वाणिजा एणं मयूररानानं गहेत्वा यथा अच्छरासदेन वम्सति पाणिप्यहारसदेन नच्चति एवं सित्तापेत्वा, बावेरुरट्टं अगमंमु । सो महामंने सत्तिपतिते नावाय धुरे टत्वा पक्खे विधूणित्वा मधुरस्सरं निच्छारेत्वा नत्थि । मनुस्सा तं दित्वा सोमनस्स-जाता 'एतं अप्या सोममप्यत्तं मुत्तिवित्त-त-
- 20 सकुणरानानं अम्हाकं देपा ' ति आहंमु । 'अम्हेहि पठमं काको

आनीतो, तं गण्हित्य, इदानी एतं मोरराजानं आनायिन्ह, एतं
 पि याचय, तुम्हाकं रट्टे सकुणं नाम गहेत्वा आगन्तुं न सक्का 'ति
 'होवु अय्यो, अत्तनो रट्टे अञ्जं लभिस्सय, इमं नो देयो' ति
 मूलं वड्ढेत्वा सहस्सेन गण्हिसु । अथ नं सत्त रतनविचित्ते पञ्जरे
 5 ठपेत्वा मच्छमंसफलाफलेहि चेव मधुलानसक्खरापानकादीहि चा
 पट्टिजग्गिसु । मयूरराजा लाभमयसमाप्पत्तो जातो । तस्सागतकाले-
 पट्टाय काकस्स लाभसक्कारो परियाहि, कोचि नं ओलेकेतुं पि न
 इच्छि । काको खादनिय-मोजनियं अलपमानो काका' ति वस्सन्तो
 गन्त्वा उक्कारमूमियं ओतरि ।

10 अदस्सनेन मोरस्स सिखिनो मञ्जभाणिनो ।

फाकं तत्थ अपूजेसुं मंसेन च फल्लेन च ॥

पदा च सरसम्पन्नो भारो वावेरुमागमा ।

अथ छाभो च सक्कारो वायसस्स अहाय य ॥

याव नुप्पज्जति बुद्धो धम्मराजा पभङ्करो ।

15 ताव अञ्जे अपूजेसुं पुधू समणब्राह्मणे ॥

पदा च सरसम्पन्नो बुद्धो धम्मं अदेसायि ।

अथ छाभो च सक्कारो तित्थियानं अहायया ' ति ॥

१३. बलाहस्स-जातक

अर्तानि तम्बपणिदीपे सिरीसक्खुत्तमं यवसन्नगरं अहोसि । तत्थ
 यन्निगानिगो वसिमु । ता भिन्ननावानं आगतकाले अलंकृतपट्टियता
 सादन्मियं मोजनियं गाहापेत्वा दासिगणपरिचिता दारके अक्केनादाप
 वागिने उपमंछमान्नि । तेमं ' मनुस्सवासां आगत म्हा' ति सजा-

- मनस्यं सत्यं सत्यं कस्मिंशोरवप्लादीनि करोन्ते मनुस्से गोगणे मुनसे
 ति एवमादीनि दग्सेन्ति । वाणिजानं सान्तिकं गन्त्वा ' इमं यागुं
 विवप, भतं भुज्जथ, सादनियं सादथा ' ति वदन्ति । वाणिजा
 अमानन्ता ताहि दिशं परिभुज्जन्ति । अथ तेमं सादित्वा भुज्जित्वा
 5 विग्सामितकाले पटिसन्धारं करोन्ति । ' शुम्हे वत्पवासिका, कुतो
 आगता, वहं गच्छिस्सथ, केन कम्पेन इषागतत्था ' ति पुच्छन्ति ।
 ' भिन्ननावा हुत्वा इषागतम्हा ' ति बुत्ते व " साधु अप्या,
 अम्हाकं मि सामिकानं नावं अभिरूहित्वा गतानं तीणि संवच्छरानि
 अतिकन्तानि, ते मना भविस्सति, शुम्हे मि वाणिजा येव, मयं
- 10 शुम्हाकं पादपरिचारिका भविस्सामा ' ति वत्वा ते वाणिजे इत्थि-
 कुत्तहावभावविळासेहि पलोभेत्वा यक्खनगरं नेत्वा, सने पठमगहिता
 मनुस्सा अन्थि ते देवसंग्गलिकाय बन्धित्वा कारणधरे पक्खित्तपन्ति ।
 अत्तनो वसन्टाने भिन्ननावमनुस्से अलभन्तियो पन, परतो कख्याणि
 ओरतो नागदीपन्ति एवं समुदतीरं अनुविचरन्ति । अयं तासं धम्मता ।
- 15 अप्पेकदिवसं पघसता भिन्ननावा वाणिजा तासं नगरसर्मापे उत्तरिंसु ।
 ता तेसं सान्तिकं गन्त्वा पलोभेत्वा यक्खनगरं आनेत्वा पठमगहित-
 मनुस्से देवसंग्गलिकाय बन्धित्वा कारणधरे पक्खित्तपित्वा, जेट्ठयक्खिस्सनी
 जेट्ठवाणिजं सेसा सेसे ति ता पघसता यक्खिनियो ते पघसते वाणिजे
 अत्तनो सामिके अकंमु । अथ सा जेट्ठयक्खिस्सनी रत्तिभागे वाणिजे
- 20 अत्तनो सामिके अकंमु । अथ सा जेट्ठयक्खिस्सनी रत्तिभागे वाणिजे
 निदं गते उट्ठाय गत्वा कारणधरे मनुस्से मारेत्वा मंसं सादित्वा
 आगच्छति । सेसापि तथेव करोन्ति । जेट्ठयाक्खिनिया मनुस्समंसं
 सादित्वा आगतकाले सरिंरं सीतलं होति । जेट्ठवाणिजो परिगण्हन्तो
 तम्हा यक्खिनिमावं झत्वा ' इमा पघसतापि यक्खिनियो भवि-
- 25 स्सन्ति, अम्हेहि पलायितुं वट्ठीति ' पुनदिवसे पातो व मुक्खधो-
 वनत्थाय गन्त्वा सेसवाणिजानं आरोचेसि ' इमा ' यक्खिनियो न
 मानुसियो । अब्भेसं भिन्ननावानं आगतकाले ते सामिके कन्वा

- अम्हे खादिस्सन्ति; एय, अम्हे पलायामा ' ति । तेसु अड्डतेप्यसता
 ' मयं एता विजाहिदुं न सक्खिस्साम, तुम्हे गच्छथ, मयं न पज-
 यिस्सामा ' ति आहंसु । जेडुवाणिजो अत्तनो वचनकरे अड्डतेप्यसते
 गहेत्वा तासं भीतो पलायि । तस्मिं पन काले बोधिसत्तो बलाहस
 5 योनियं निब्बत्ति, सञ्जेसतो काकसीसो मुञ्जेकेसो इद्धिमा वेहास-
 गमो अहोसि । सो हिमवन्ततो आकोसे उप्पतित्वा तम्बपाणिणदीपं
 गन्त्वा तत्थ तम्बपाणिंसरे पल्ले सयंजातसारिं खादित्वा गच्छति ।
 एवं गच्छन्तो व ' जनपदं गन्तुकामा अत्थि, जनपदं गन्तुकामा
 अत्थीति ' तिक्खत्तुं करुणाय परिभावितं मानुसिवाचं मासति । ते
 10 तस्स वचनं सुत्वा उपसङ्गमित्वा अज्जलिं पग्गह् ' सामि, मयं जन-
 पदं गमिस्सामा ' ति आहंसु । ' तेन तिःमय्हं पिट्ठिं अभिरूहपा '
 ति । अपेक्खे अभिरूहिंसु, एकच्चे बालधिं गाण्हिसु, एकच्चे अज्जलिं
 पग्गहेत्वा अट्ठंसु येव । बोधिसत्तो अन्तमसो अज्जलिं पग्गहेत्वा ग्गिं
 सञ्जेपि ते अड्डतेप्यसते वाणिजे अत्तनो आनुभावेन जनपदं नेत्त-
 15 सकसकट्टानेसु पतिट्ठापेत्वा अत्तनो वसनट्टानं अगमासि । तापि सो
 यत्तिस्सनियो अञ्जेसं आगतकाले ते तत्थ ओहीनके अड्डतेप्यसते
 मनुस्से वधित्वा खादिंसु ।

१४. सुप्पारक-जातक

अतीने भरुटे भरुना नाम रत्तं कारोसि । भरुच्छं नाम
 पट्टनगामो अहोमि । तदा बोधिसत्तो भरुच्छे निप्यामरुत्तेहस
 पुत्तो हुत्वा निब्बत्ति, पामादिहो मुग्गवण्णो ः । सुप्पारक बुमारो
 नि म्म नामं करीसु । सो भरुत्तेन परितारेन कूतो सोत्तसवत्स-

- काले येव निष्यामकसिप्पे निष्पत्तिं पत्वा अपरभागे पित्तु अक्षयेन
निष्यामकनेट्टको हुत्वा निष्यामककम्मं अकवासि, पण्डितो आण
सम्पन्नो अहोसि, तेन आरूळ्ढनावाय व्यापत्ति नाम नत्थि । तम्म
अपरभागे लोणमत्तपहट्टानि द्वेषि चक्खुनि नत्थिसु । सो ततो पट्टाय
- 5 निष्यामकनेट्टको हुत्वापि निष्यामककम्मं अकत्वा ' राजानं निम्माय
जीविस्सामिति ' राजानं उपमंकमि । अथ मं राजा अग्यापभिय
कम्मे ठपेसि । ततो पट्टाय रम्मो हत्थिरतनं अम्मरतनं पुत्तमार-
मणिसारादानि अग्यापेति । अपेइदिस ' रम्मो मद्दलहत्थी भवि-
स्सतीति ' काळपासाणवृट्ठवण्णं एकं वारणं आनेसु । तं दिग्वा राजा
- 10 पण्डितम्म दग्गेथा ' ति आह । अथ मं तम्म सन्निकं नत्थिसु ।
सो हत्थेन तम्म सरीरं परिमदित्वा ' नायं मद्दलहत्थी भविं
अनुच्चविको, पच्चगवामनकभात्तुक्के एस, एत्तं हि माता विनाय
माना अंसेन पट्टिच्छिंतुं नासविस, तम्मा भूमिपं पत्तिष्वा पट्टिम
पादेहि वामनकभात्तुक्के जातो ' ति आह । इत्थि गहेत्वा आगते
- 15 पुच्छिसु । ते ' सखं पण्डितो कथेतीति ' वरिसु । तं वरण
राजा सुत्वा पुट्टो तम्म अट्ट वहापणे दापेसि । पुनेइदिसं ' रम्मो
मद्दलम्मो भविसतीति ' एकं अम्म आनत्थिसु । तप्पि राजा पण्डि
तम्म सन्निकं वेमेमि । सो हत्थेन पगमसित्वा ' अयं मद्दलम्मो
भविसु न सुत्तो, एतम्म हि जातदिसमे येव माता मरि, तम्मा मातु
- 20 तीरं अलभन्तो न सम्मा वड्डितो ' ति आह । सत्थि म्म वया
सत्था व अहोमि तप्पि सुत्वा राजा पुम्मित्वा अट्टेव
वहापणे दापेसि । अपेइदिसं ' मद्दलरपो भविस्सतीति ' इ
थं आहरिसु, तप्पि राजा तम्म सन्निकं वेमेमि । सो तं हत्थेन
परागमित्वा ' अयं रथो मुत्तिररथेन वतो, तम्मा रम्मो कानुच्छ-
विको ' ति आह । सत्थि म्म वया सत्था व अहोसि । राजा तप्पि
सुत्वा अट्टेव वहापणे दापेसि । अथ म्म वम्मरतनं कम्मं अ-
व-
दिसु । तप्पि तम्मैव वेमेमि । सो हत्थेन पाममित्वा ' इत्थं

- मूसिकच्छिन्नं एकं दानं अन्वीनि' आह । सोनेन्ना तं दिस्सा रञ्जे
 आरोचेसुं । राना तुस्सित्वा अट्ठेव क्हाणणे दाणेसि । सो विनेने
 ' अयं राना एवरूपानि पि अच्छरियानि दिस्सा अट्ठेव क्हा-
 णणे दापेसि, इमस्स दायो नहापितदायो, नहापिनस्स जातएो भवि-
 5 स्सति, किं मे एवरूपेन रानुपट्टानेन, अत्तनो वसतनट्टानमेव गमिस्सा-
 मीति' सो मरुक्कच्छपट्टनमेव पद्यागमि तस्मिं तत्थ वसन्ते वाणिजा
 नाव सजेत्वा ' कं निव्यामकं करिस्सामा ' ति मन्तेन्ता ' सुप्पा-
 रकपण्डितेन आरूहनावा न व्यापज्जति, एस पण्डितो उपायकुमणे
 अन्धो समानो पि सुप्पारकपण्डितो व उत्तमो' ति तं उपसंक्रमित्वा
 10 ' निव्यामको नो होहीति ' वत्वा ' ताता, अहं अन्धो, कयं
 निव्यामक्कम्मं करिस्सामीति ' वुत्ते ' सामि, अन्धापि वुन्हे
 येव अम्हाकं उत्तमो ' ति पुनप्पुन यावियमामो ' साधु ताता '
 वुन्हेहि आरोचितसञ्जाय निव्यामको भविस्सामीति ' तेसं नावं
 अभिरूहि । ते नावाय महासमुदं पक्खन्दिमु । नावा सत्त दिक्-
 15 सानि निरुपद्वा अगमासि, ततो अकालवातं उप्पज्जि, नावा
 चत्तारो मासे पकतिसमुदपिट्ठे विचरित्वा खुरमालसमुदं नाम पत्ता,
 तत्थ मच्छा मनुस्सममानसरीरा खुरनासा उदके उम्मुज्जनिमुज्जं
 करोन्ति । वाणिजा ते दिस्वा महासत्तं तस्स समुदस्स नामं पुच्छन्ता
 पठमं गाथमाहंसु
- 20 उम्मुज्जन्ति निमुज्जन्ति मनुस्सा खुरनासिका ।
 सुप्पारकन्तं पुच्छाम, समुदो कतमो अयं ति ।
 एवं तेहि पुट्ठो महासत्तो अत्तनो निव्यामकसुत्तेन संसन्देत्वा दुतिये
 गाथमाहः—

भरुक्कच्छा पयातानं वाणिजानं घनेसिनं ।

25 नावाय विप्पनद्वाय खुरमालीति वुच्चतीति ॥

तस्मिं पन समुदे वजिरं उप्पज्जति । महासत्तो " सचाहं 'अयं
 वजिरसमुदो ' ति एवं एतेसं कथेस्सामि लोभेन बाहुं वजिरं गण्हित्वा

नाथ ओमीशंप्रसादीति ॥ तेषां अनापि विग्नत्वात् न साधुः शुभपात्रकः
 उपायेनेन. शोभं गतेत्या मन्त्रमहणमिद्यमेव साधुः विग्नत्वात् न साधुः
 एतां उद्धरित्वा साधाय परिश्रमिन्वा अथवा अथवा अथवा इत्युच्यते।
 साधुः न साधुः अतिशयिन्वा एतेषां अभिप्रायः साधुः एतां । इति
 १० पञ्चदशमिमात्रवर्गो विग्नः, मन्त्रानि वसुधैव कुटुम्बकम्, विग्नः च अंशम
 सुधन्तो अष्टाभिः । शान्तिः

यथा अर्थाव सुविद्यो च साधुर्दो परिशिष्टवर्ति ।
 शुभपात्रकः पुस्तकः, साधुर्दो चतुर्थो अर्थः ति ॥

साधाय तं पुस्तकम् । साधुर्दो वि तेषां अनापि विग्नत्वात् न साधुः

10 'भ्रूवत्पदा यथातानं ये भविष्यातीति सुखशीति'
 तस्मिन् वर साधुः सुखेण उच्यते अतोऽपि । साधुर्दो पुस्तकः, इति
 वि सुखेण साधुः साधुः परिश्रमिन्वा । साधुः तस्मिन् साधुः क
 यमिन्वा इति विग्नः इति विग्नः च अंशमन्त्र इति साधुः
 साधुः । शान्तिः

11 'यथा दधि च र्दीरं च साधुर्दो परिशिष्टवर्ति ये

साधाय तमा साधुः पुस्तकम् । साधुर्दो अत्र साधुः क

'भ्रूवत्पदा यथातानं ये दधिशीति सुखशीति'
 तस्मिन् वर साधुः सुखेण उच्यते । साधुः तस्मिन् साधुः क
 साधुः परिश्रमिन्वा इति । साधुः तस्मिन् साधुः क

12 विदुः साधुः साधुः च अंशमन्त्र इति साधुः क
 साधुः । साधुः साधुः साधुः साधुः साधुः साधुः साधुः साधुः
 ये... साधुः साधुः साधुः साधुः साधुः साधुः साधुः साधुः
 'भ्रूवत्पदा यथातानं... ये सुखशीति सुखशीति'
 तस्मिन् वर साधुः सुखेण उच्यते । साधुः तस्मिन् साधुः क
 13 साधुः साधुः साधुः साधुः साधुः साधुः साधुः साधुः

अनिकंपिन्ना मन्तानं विग च वेदुतानं विग च शापमानं मन्तानं
मामे समुदं वन्तुनि । वाणिजा

‘ यथा ननो च वेदुं च समुदो पतिदिग्मनि....पे... ’

गाथाय तस्म वि नामं पुच्छिसु । मन्तानो अनन्तरगाथाय स्योभि-

3 ‘ मरुक्कच्छा पयातानं ...पे . नयमातीति वुच्छतीति ’

तस्मि एव समुदे संयगागोच्छेदिसं उमन्तं । मो हृदि

गाहातोला नागाय पतिगातोमि । वाणिजा नयन्ति

अनिकंपिन्ना वळभामुगममुदं नाम पतिगमु, तस्य उदकं

काशुत्ता काशुत्ता मन्वतोभागेन उमन्तानि ’ तस्मि मन्वतोभागेन

10 उमन्तोदकं, मन्वतोभागेन उमन्तानामहामोच्छो विग पन्नापति-

उमिदा उमन्ताय पन्तो पयातमदिम होनि, मयनननो मदी

उप्ययति । मोतानि भिन्दन्तो विग हृदय कालेन्तो विग, तं दिष्टा

वाणिजा मीतनामिता

‘ महामयो भिसनको सद्रो सुययतमानुसो ।

15 यथा सोन्धो पयातो च समुदो पतिदिस्सति...पे... ’ ॥

गाथाय तस्म नामं पुच्छिसु ।

‘ मरुक्कच्छा पयातानं....पे....वळभामुवतीति वुच्छतीति’

मोधिस्तो अनन्तरगाथाय तस्म नामं आचिस्सित्त्वा

‘ ताता, इमं वळभामुखं समुदं पत्ता निवत्तितुं समत्था

20 नावा नाम नत्थि, अयं सम्पत्तनावं निमुज्जोपत्त्वा विनासं

पापेतीति ’ आह । तन्व नावं सत्त मनुस्ससत्तानि अभि-

स्सहिंसु, ते सव्वे मरणमयभीता एकप्पहारेनेव अवीचिन्दि पन्व-

माना सत्ता विग अतिकरुणासरं मुच्छिसु । महासत्तो ‘ ठपेत्वा मं

अञ्जो एतेसं सोत्थिभावं कातुं समत्थो नाम नत्थि, सच्चकिरियाय

25 तेसं सोत्थि करिस्सामीति ’ चिन्तेत्वा ‘ ताता, मं खिप्पं गन्थोद-

केन नहापेत्वा अहतवत्थानि निवासापेत्वा पुण्णपाति सज्जेत्वा

नावाय धुरे ठपेथा ' ति । ते बेगेन तथा करिसु । महासत्तो उभोहि हत्थोहि पुण्णपार्ति गहेत्वा नावाय धुरे ठितो सच्चकिरियं करोन्तो भोसानगायमाह—

- ‘ यतो सरामि अत्तानं यतो पत्तो स्मि विञ्जुतं ।
 5 नाभिजानाति संचिच्च एकपाणमपि हिंसितं ।
 एतेन सच्चवज्जेन सोत्थि नावा निवत्तु’ति ॥

पत्तारो मासे विदेसं पस्सन्ता नावा निवत्तित्वा इद्धिमाविय इद्धानुभावेन एकदिवसेनेव भरुकच्छपट्टनं अगमासि, गन्त्वा च पन थले पि अट्टसभमतं ठानं पवसन्दित्वा नाविकस्स धरद्वारे
 10 अट्टासि । महासत्तो त्थेसं वाणिजानं सुवण्णरत्तमाणिप्पवाळवन्निरानि भावेत्वा अट्टासि, ‘ एत्त वेहि वो रतनेहि अळं, मा पुन समुदं पविसिस्था ’ ति च तेसं ओवादं दत्त्वा यावभीवं दानादीनि पुञ्जानि कत्वा देवपुरं पुरेसि ।

१५. सीलानिसंस-जातक

—०:०:३—

अर्तते कस्सपसम्मासन्नुद्धकाले सोतापलो अरियसावको एकेन नहा-
 पितकुट्टुन्धिकेन सद्धिं नावं अभिरूहि । तस्स नहापितस्स भरिया
 ‘ अय्य, इमस्स सुल्लदुक्खं तव भारो ’ ति नहापितं तस्स उपास-
 कस्स हत्थे निक्खिपि । अथ सा नावा सत्तमे दिवसे समुदमज्जे भिन्ना ।
 5 ते पि द्वे जना एकस्मिं फलके निपत्त्वा एकं दीपकं पाप्पणिमु । तत्थ
 सो नहापितो सकुणे मारेत्वा पत्तित्वा खादन्तो उपासकस्सापि देनि ।
 उपासको ‘ अळं मय्हं ’ ति न खादति । सो विन्तेसि ‘ इमस्मिं
 ठाने अम्हाकं, ठपेत्वा तीणि सरणानि, अञ्जा पतिट्ठा नत्थी ’ ति
 सो तिण्णं रतनानं गुणे अनुस्सरि । अथ स्स अनुस्सरन्तस्स अनु-

अतिक्रमित्वा नलवनं विय च वेळुवनं विय च स्थायमानं नन्द्यं
नामं समुदं पापुणि । वाणिजा

‘ यथा नलो घ वेळं व समुदो पतिदिस्सति....पे....’

गाथाय तस्स पि नामं पुच्छिसु । महासत्तो अनन्तरगाथाय कयेति-

5 ‘ भरुकच्छा पयातानं....पे.... नलमालीति वुच्चतीति ’

तस्मिं पन समुदे वंसरागवेळुरियं उस्सत्तं । सो तपि

गाहापेत्वा नावाय पक्खिपापेसि । वाणिजा नलमालि

अतिक्रमन्ता वळभामुत्तसमुदं नाम पस्सिसु, तत्थ उदकं

काडित्वा काडित्वा सब्बतोभागेन उमाच्छति ’ तस्मिं सब्बतोभागेन

10 उमातोदकं, सब्बतोभागेन छिन्नतटमहासोब्भो विय पञ्जायति-

ऊमिया उमाताय एकतो पपातसदिसं होति, भयनननो सद्दो

उप्पज्जति । सोतानि भिन्दन्तो विय हदयं फालेन्तो विय, तं दिग्घा

वाणिजा भीततासिता

‘ महाभयो भिसनको सद्दो सुय्यतमानुसां ।

15 यथा सोब्भो पपातो च समुदो पतिदिस्सति....पे....’ ॥

गाथाय तस्स नामं पुच्छिसु ।

‘ भरुकच्छा पयातानं....पे.... वळभामुखीति वुच्चतीति ’

बोधिसत्तो अनन्तरगाथाय तस्स नामं आविस्सित्वा

‘ ताता, इमं वळभामुत्तं समुदं पत्ता निवत्तितुं समत्था

20 नावा नाम नत्थि, अयं सम्पत्तनावं निमुञ्जोपत्वा विनासं

पापेतीति ’ आह । तञ्च नावं सत्त मनुस्ससतानि अभि-

रुद्धिसु, ते सञ्जे मरणभयभीता एकप्पहारेनेव अवीधिन्धि पञ्च-

माना सत्ता विय अनिकरणमरं मुञ्चिसु । महासत्तो ‘ ठपेत्वा मं

भञ्जो एतेसं सोत्थिभावं कातुं समत्थो नाम नत्थि, सञ्चकिरियाय

25 तेमं सोत्थि करिस्सामीनि ’ चिन्नेत्वा ‘ ताता, मं सिप्यं गन्धोद-

केन नद्दारेत्वा अद्दवन्त्यानि निवामापेत्वा पुण्णपाति मज्जेत्वा

१६. चम्मसाटक-जातक

अर्नते वाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्जं करोन्ते बोधिसत्तो एकस्मि
 वाणिजकुले निव्वसित्वा वाणिज्जं करोति । तदा एको चम्मसाटको
 पग्गिब्बाजको वाराणसियं भिक्खुताय चरन्तो एळ्ळकानं युद्धनद्धानं
 पत्था एळ्ळक ओसिक्कन्तं दिस्सा ' अपचिंतिं मे करोतीति' सञ्जाय
 5 अपटिक्कमित्वा ' इमेसं एत्तकानं मनुस्सानं अन्तरे अयं एको
 एळ्ळको अम्हाकं गुणं जानतीति तम्म अज्जलिं पग्गाहिंत्वा ठितो
 पठमं गाथमाह

‘ कल्याणरूपो धनं यं चतुप्पदो
 सुभद्रको चैव सुपेसालो च ।

10 यो ब्राह्मण जातिमन्नूपपधं
 अश्चायती मेण्डवरो यसस्सीति ’ ॥

तस्मिं रत्ते आपणे निसिजो पण्डितवाणिजो सं परिब्बाजकं निसे-
 धेन्तो दुतियं गाथमाह—

15 ‘ मा ब्राह्मणा इत्तरदस्सनेन
 विस्तासमापग्गि चतुप्पदस्स ।

दळ्ळप्पहारं अभिकंखमानो

अवसक्कती दस्सति सुप्पहारं ’ ति ॥

तम्म पन पण्डितवाणिजस्स कथेन्तस्सेव मेण्डको वेगेनागन्त्वा
 उरुहिं पहरित्वा तत्थेव वेदनामत्तं कत्वा पातेसि । सो परिदेव-
 20 मानो निपाज्जि । सत्था तं कारणं पक्कासेन्तो ततियं गाथमाह—

‘ सत्थि भग्गा, चट्ठितो खात्तिभारो ’

सन्धं भण्ढं ब्राह्मणस्सीथ भिन्धं ।

बाहा पग्गय्ह कन्दति

आभिधावथ, हण्णते ब्रह्मचारीति ॥

- स्तरन्तस्स, तस्मिं दीपके निञ्जतो नागराना अत्तनो सर्गिरं महत्तां
 कत्वा मापेसि । समुद्देवता निप्यामहो अहोसि । नात्ता सत्तहि
 रतनेहि पूरयित्वा । तयो कूपत्ता इन्दनीत्तमणिमया अहेमुं, सोत्त-
 मयो लङ्कारो, रत्तमयानि गोत्तानि, मुत्तण्णमयानि पद्दगानि । समु-
 5 इदेवता नावाय टत्वा ' अत्थि जम्बुदीपगामिना ' ति घोमोत्ति ।
 उपासको ' मयं गमिस्सामा ' ति आह । ' तेन हि एहि, नावं
 अभिरूहा ' ति । सो नावं अभिरूहित्वा नहापितं पक्कोसि । समुद्-
 देवता ' तुय्हं येव लब्भति न एतस्सा ' ति आह । ' किं कारणा'
 ति । ' एतस्स सील्लगुणात्तारो नत्थि, तं कारणं, अहं हि तुय्हं
 10 नावं आहरिं न एतस्सा ' ति । ' होतु, अहं अत्तना दिव्वदाने
 रत्तित्तसाले भावितभावनाय एतस्स पत्तिं दम्मीति ' । नहापितो
 ' अनुमोदामि सामीति ' आह । देवता ' इदानि गण्हिस्सामीति'
 तत्थि आरोपेत्वा उभो पि जने समुद्दा निरत्तमेत्वा नदिया वारा-
 णसि गन्त्वा अत्तनो आनुभावेन द्वित्रं पि तेसं गेहे धनं पतिट्ठापेत्वा
 15 ' पण्डितेनेव नाम सद्धिं संसम्मो नाम कातच्चो ति, सत्ते हि इमस्स
 नहापितस्स इमिना उपासकेन सद्धिं संसम्मो न भाविस्स समुद्दमज्जे
 येव नस्सिस्सा ' ति पण्डितसंसम्मस्स गुणं कथयमाना इमा गाथां
 अबोचः—

- पस्स सद्धाय सीलस्स चागस्स च अयं फलं ।
 20 नागो नावाय वण्णेन सद्धं वहति उपासकं ॥
 सान्निभरेव समासेथ, सान्निध कुब्बेथ सान्थवं ।
 शतं हि सान्निवासेन सोत्थि गच्छति नहापितो ' ति ॥

एवं समुद्देवता आकोसे टत्वा धम्मं देसेत्वा ओवदित्वा नागरानां
 गण्हित्वा अत्तनो विमानमेव अगमासि ।

१६. चम्मसाटक-जातक

अर्नति वाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्जं करोन्ते बोधिसत्तो एकस्मि
 वाणिजकुले निव्वत्तित्वा वाणिज्जं करोति । तदा एको चम्मसाटको
 परिब्बानवो वाराणसियं भिक्खाय चरन्तो एळ्ळयनं गुञ्जनद्वानं
 पत्था एळ्ळक ओससवन्तं दिस्सा ' अपचिर्त्ति मे करोतीति' सम्भाय
 5 अपट्टिवकमित्वा ' इमेसं एत्तरानं मनुस्सानं अन्तरे अयं एको
 एळ्ळको अन्हाकं गुणं जानतीति तम्म अज्जाणि पम्माहिावा ठितो
 पटमं गाथमाह

‘ कल्याणरूपो यत्त यं चतुप्पदो
 सुभट्ठो चैव सुपेसलो च ।
 10 यो ब्राह्मणं जातिमन्तूपपधं
 अचचारती मेण्डवरो यसस्सीति ’ ॥
 तस्मि षणे आपणे निसितो पण्डितवाणिजो तं परिब्बानजकं निसे-
 धेन्नो दुतियं गाथमाह—

‘ मा ब्राह्मणा इत्तरदस्मनेन
 15 विस्सासमापज्जि चतुप्पदस्म ।
 दळ्ळप्पहारं अभिकंखमानो
 अवसकती दस्मति सुप्पहारं ’ ति ॥

तम्म पन पण्डितवाणिजस्स कथेन्तसेव मेण्डको धेगेनागन्वा
 उग्गहि पहरित्वा तत्थेव वेदनामत्तं कत्वा पातेसि । सो परिदेव-
 20 मानो निपाज्जि । सत्था तं कारणं पमासेन्तो ततियं गाथमाह—

‘ सत्थि भग्गा, यट्टितो खारिभारो ’
 सव्वं भण्ढं ब्राह्मणस्सीध भिच्चं ।
 वाहा पग्गम्ह कन्दति
 अभिधावथ, ह्छन्ते ब्रह्मचारीति ॥

चतुर्थं गायं परिब्बानको आह—

‘एवं सो निहतो सेति यो अपुञ्जं नमस्सति ।

ययाहमज्ज पहतो हतो मेण्डेन दुम्मतीति’ ॥

इति सो परिदेवन्तो तत्थेव जीवितस्सयं पत्तो ति

१७. उच्छङ्गा-जातक

अतीते वाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्जं कारेन्ते तयो जना अश्वि-
मुखे कसन्तीति सव्वं पुरिमसदिसमेव । तदा पन रब्बा ‘तीसु
जनेसु कं इच्छसीति’ बुत्ते सा आह ‘तयो पि दावुं ऋ सक्कोप
देवा’ ति । ‘आम न सक्कोमीति’ । सचे तयो दावुं न
5 सक्कोप मातरम्मे देवा’ ति । ‘पुत्तकं वा सामिकं वा
गण्ह, किन्ते मातरा’ ति च बुत्ता ‘एते नाम देव सुलमा,
भाता पन दुल्लभो’ ति वत्वा इमं गायमाह—

‘उच्छङ्गे देव मे पुत्तो, पथे धावन्तिया पति ।

तञ्जु देयं न पस्सामि यतो सोदरियमानये’ ति ॥

10 राजा ‘सधं एसा वदतीति’ वुट्ठचित्तो तयो पि जने बन्धनागरतो
आनेत्वा भदासि । सा तयो पि ते गहेत्वा गता ।

१८. वेदम्भ-जातक

अतीते वाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्जं कारेन्ते एकस्मिं गामके अज्जततो
ब्राह्मणो वेदम्भं नाम मन्तं जानाति । सो किर मन्तो अनत्तो
महारो । नसत्तपयोगे उद्धे तं मन्तं परिस्सेत्त्वा आकासे उछोकीये

- आकासतो सत्तरत्नवस्सं वसति । तदा बोधिसत्तो तस्म ब्राह्मणस्स
 सन्निके सिष्यं उगण्हाति । अथेकदिवसं ब्राह्मणो बोधिसत्तं आदाय
 केनचिदेव करणथिेन अत्तनोगामा निवत्तमित्वा पेतियरट्ठं अगमासि ।
 अन्तराममो एकस्मि अरब्बज्जाने पद्यसता पेसनकचोरा नाम धन्य-
 5 घातं करोन्ति । ते बोधिसत्तघ्घ वेदबन्धब्राह्मणघ्घ गण्हिमु । कस्मा
 पनेते पेसनकचोरा ति युच्चन्ति, ते किर द्वे जने गहेत्वा एकं
 घनाहरणत्थाय पेसेन्ति, तस्मा पेसनकचोरा तेष युच्चन्ति, ते पि च
 पितापुत्ते गहेत्वा पितरं ' एवं अम्हाकं धनं आहरित्वा पुत्तं गहेत्वा
 याहीति' वदन्ति, एतेनुपायेन मातुधीतरो गहेत्वा मातरं विस्स-
 10 ज्जेन्ति ' नेट्टककनिट्ठे गहेत्वा नेट्टकभातिकं विस्सज्जेन्ति
 आचरियन्ते वासिके, गहेत्वा अन्तेवासिकं विस्सजेन्ति ।
 ते तस्मिं पि काले वेदबन्धब्राह्मणं गहेत्वा बोधिसत्तं विस्समेमुं ।
 बोधिसत्तो आचरियं वदित्वा 'अहं एकाहट्ठीहण्णयेन आगमिस्सामि,
 तुम्हे मा भायित्थ, अपि च सो पन मम वचनं करोथ, अज्ज घन-
 15 वस्सापनकनवत्तयोगो भविस्सति, मा खो तुम्हे दुक्खं असहन्तो
 मन्तं परिचत्तेत्वा धन वस्सापायित्थ, सत्थे वस्सापेस्सथ तुम्हे विनासं
 पाणुणिससथ इमे च पद्यसता चोरा ' ति । एवं आचरियं ओव-
 दित्वा घनत्थाय आगमासि । चोरापि सुरिये अत्थं गते ब्राह्मणं
 धन्धित्वा निपज्जापेमुं । तं गण येव पार्थीनलोकधातुनो परिपुण्णं
 20 चन्दपण्डल उट्ठहि । ब्राह्मणो नवत्तत्तं ओलोकेन्तो " धनवस्साप-
 नकनवत्तयोगो लब्धो, किम्मे दुक्खेन अनुभूतेन, मन्तं परिचत्तेत्वा
 रत्नवस्सं वस्सापेत्वा चोरानं धन दत्त्वा यथासुगं गमिस्सामीति
 चिन्तेत्वा चेरे आमन्तेसि 'भो चोरा, तुम्हे मं विमत्थाय गण्हित्था'
 ति । ' धनत्थाय अय्या ' ति । सत्थे वो धनेन अत्थो सिष्यं मं
 25 बन्धना बोधेत्वा सीसं नहापेत्वा अहत्तत्थानि अज्जादेत्वा गन्धेहि
 विलिम्भापेत्वा पुष्पानि पिण्डभापेत्वा टोपथा ' ति । चोरा तस्म
 कथं सुत्था तथा अहंमु । ब्राह्मणो नवत्तयोगं भत्त्वा मन्तं परिच-
 सेत्वा भावामं उत्तोकेपि । नाथदेव आवग्ग्मा रत्नानि एवेनु ।

- चोरा तं धनं संकटित्वा उत्तरासङ्गेषु भण्डिकं कत्वा पायिसु ।
 ब्राह्मणो पि तेसं पच्छतो व अगमासि । अथ ते चोरे अञ्जे पद्द-
 सता चोरा गण्हसु । ' किमत्थं अम्हे गण्हथा 'ति च वुत्ता 'धन-
 तथाया ' ति आहंसु । ' यदि वो धनेन अत्थो एतं ब्राह्मणं गण्हथ,
 5 एसो आकासं उल्लोकेत्वा धनं वस्सापोसि, अम्हाकं पेतं एतेनेव दित्तं'
 ति । चोरा चोरे विस्सज्जेत्वा ' अम्हाकम्पि धनं देहीति ' ब्राह्मणं
 गण्हसु । ब्राह्मणो 'अहं तुम्हाकं धनं ददेय्यं, धनवस्सापनकनस्त-
 त्तयोगो पन इतो संवच्छरमत्थके भविस्सति, यदि वो धनेन अत्थो
 अधिवासेथ, तदा धनवस्सं वस्सापेस्सामीति ' आह । चोरा कुञ्जि-
 10 त्वा ' अम्भो दुट्ठब्राह्मण, अञ्जेसं इदानेव धनं वस्सापेत्वा अम्हे
 अञ्जं संवच्छरं अधिवासापेसीति ' तिण्हेण असिना ब्राह्मणं द्विधा
 छिन्दित्वा मग्गे छद्देत्वा वेगेन अनुवन्धित्वा तेहि चोरेहि सद्धिं
 युञ्जित्वा ते सब्बे पि मारेत्वा धनं आदाय पुन द्वे कोडासा हुत्वा
 अञ्जमञ्जं युञ्जित्वा अट्टतियानी पुरिससतानि घातेत्वा एतेन
 15 उपायेन याव द्वे जना आवसिद्धा अहेसुं ताव अञ्जमञ्जं घातयिमु ।
 एवं तं पुरिससहस्सं विनासं पत्तं । ते पन द्वे जना उपायेन तं धनं
 आहरित्वा एकस्मिं गामसर्मापे गहनद्वाने धनं पटिच्छादेत्वा एको
 खम्भं गहेत्वा रक्खन्तो निसीदि, एको तण्डुले गहेत्वा भत्तं पचा-
 पेत्तुं गामं पाविसि । ' लोभो च नामेस विनासमूलमेवा ' ति सो
 20 धनसन्तिके निसिद्धो चिन्तेसि ' तस्मिं आगते इमं धनं द्वे कोडासा
 भविस्सन्ति, यन्नुनाहं तं आगतगतमेव राम्णेन पहरित्वा घातेय्यं '
 ति सो खम्भं सन्नप्पित्वा तस्स आगमनं ओल्लोकेन्तो निसीदि ।
 इतरो पि चिन्तेसि ' तं धनं द्वे कोडासा भविस्सन्ति, यन्नुनाहं
 मत्ते विमं पक्खिन्त्वा तं पुरिसं भोजेत्वा जीवितास्सयं पापेत्वा
 25 एकको व धनं गण्हेय्यं ' ति सो निद्धिने भत्ते सयं भुञ्जित्वा सेसकं
 विमं पक्खित्वा तं आदाय तत्थ अगमामि । तं भत्तं ओत्तारेत्वा
 टित्तमनमेव इतरो खम्णेन द्विधा छेत्वा तं पटिन्नाशे उणे छद्देत्वा

तद्य भक्तं भुञ्जित्वा सयम्पि तत्पेव जीवितवस्तयं पापुणि । एवं तं
धनं निस्माय सब्बे पि विनासं पापुणिमु । बोधिसत्तो पि खो
एकाद्वीहृद्येन धनं आदाय आगतो । तस्मिं ठाने आचरियं
अदिम्वा विप्पकिष्णं पन धनं दिम्वा 'आचरियेन मम वचनं अकत्वा

5 धनं वम्मापिन भविस्सति, सब्बेहि विनासं पत्तेहि भवितव्वं ' ति
महामग्गेन पायासि । गच्छन्तो आचरियं महामग्गे द्विधा छिन्नं
दिम्वा ' मम वचनं अकत्वा मतो ' ति दारुणि उद्धरित्वा चित्तकं
वत्वा आचरियं ज्ञापेत्वा धनपुप्फेहि पूजेत्वा परतो गच्छन्तो जीवि-
तस्तय पत्ते पद्यसते परतो अट्टनियमने ति अनुक्कमेन अवसाने

10 द्वे जने जीविनस्तयं पत्ते दिस्वा चिन्तेसि ' इमं द्वीहि ऊनं पुरिस-
सहस्सं विनाम पत्तं, अज्जेहि द्वीहि चोरेहि भवितव्वं, ते पि
सन्धम्भित्तु न सविरत्तम्मन्ति, कहन्नु खो ते गता ' ति गच्छन्तो
तेमं धनं आदाय गहनद्वानपविट्टमग्ग दिम्वा गच्छन्तो भण्डिक्क-
द्धम्म धनम्म रासिं दिम्वा एकं भत्तपातिं अवत्थरित्वा मतं अइस्स ।

15 ततो ' इदं नाम तेहि कतं भविम्मतीति ' सच्चं जत्वा ' कहन्नु
खो सो पुरिसो ' ति विचिनन्तो तम्पि पाटिच्छते ठाने अपविट्ठं
दिम्वा ' अम्हाकं आचरियो मम वचन अकत्वा अत्तनो दुब्बवभा-
वेन अत्तनापि विनासं पत्तो. अपरम्पि तेन पुरिससहस्सं विनासितं,
अनुपायेन वन अकारणेन अत्तनो वट्ठि पत्थयमाना अम्हाकं आच-

20 रियो विय महानासमेव पापुणिस्सन्तीति ' चिन्तेत्वा इमं गाथमाह—
' अनुपायेन यो अत्थं इच्छति सो विह्वसति ।

चेता दनिंमु वेदम्भं, सेव्व घ्यसनमज्झगू ' ति ॥

एवं बोधिसत्तो ' यथा अम्हाक आचरियो अनुपायेन अट्टाने
परक्कमं करोन्तो धनं वम्मापेत्वा अत्तना जीवितवस्तयं पत्तो अज्जे-
25 सद्य विनासप्पद्ययो जातो एवमेव यो अज्जो पि अनुपायेन अत्तनो
अत्थं इच्छित्वा वायामं करिस्सति सब्बसो अत्तना च विनमिस्सति
परेसद्य विनामप्पद्ययो भविम्मतीति ' वने उक्तादेत्वा देवतासु

साधुकारं ददमानासु इमाय गायाय धम्मं देसेत्था तं धनं उपायेन
अत्तनो गेहं आहरित्वा दानादीनि पुञ्जानि करोन्तो यावतायुक्तं
ठत्वा जीवितपरियोसाने सग्गपथं पूरयमानो अगमासि ।

१९. राजोवाद-जातक

अतीते वाराणासियं ब्रह्मदत्ते रज्जं कारेन्ते बोधिसत्तो तस्म
अमामहिसिया कुच्छिस्मिं पटिसन्धि गहेत्वा छद्मगन्धपरिहारो
सोत्पिना मातुकुच्छिम्हा निक्खमि । नामगहणदिवसे पन स्म
ब्रह्मदत्तकुमारो त्वेव नामं अकंमु । सो अनुपुब्बेन वयप्पत्तो सोऽ-
5 सवस्सकाले तक्कसिलं गन्त्वा सब्बसिप्पेसु निष्फत्ति पत्वा पिठु
अच्चयेन रज्जे पतिट्ठाय धम्मेन समेन रज्जं कारेसि । छन्दादिवसेन
अगन्त्वा विनच्छयं अनुसासि । तस्मिं एव धम्मेन रज्जं कारेन्ते
अमचापि धम्मेनेव बोहारं विनिच्छिन्निमु । बोहारेसु धम्मेन विनिच्छि-
यमानेसु कूट्टकारका नाम नाहेसुं । तेसं अभावा अट्टत्याय रानङ्गणे
10 उपरवो पच्छिज्जि । अमचा दिवसमि विनिच्छयद्धाने निसीदित्वा कञ्चि
विनिच्छयत्थाय आगच्छन्तं अदिस्वा पक्कमान्ति । विनिच्छयद्धानं
छद्देतब्बभावं पापुणि । बोधिसत्तो गिन्तेसि “ मयि धम्मेन रज्जं
कोरेन्ते विनिच्छयत्थाय आगच्छन्ता नाम नत्थि, उपरवो पच्छिज्जि,
विनिच्छयद्धानं छद्देतब्बभावं पत्ते । इदानि मया अत्तनो अगुणं
15 परियोसितुं वट्ठति । ‘ अयं नाम मे अगुणो ’ ति बत्त्वा ते पहाय
गुणेसु येव वत्तिस्सामीति ” । ततो पट्ठाय ‘ अत्थि नु खो मे कोनि
अगुणवादीनि ’ परिगण्हन्तो अन्तोवल्लज्जकानं अन्तरे काच्चि अगुण-
वादिं अदिस्वा, अत्तनो गुणरुथमेव सुत्वा, ‘ एते मय्हं भयेनापि
अगुणं अत्तन्ना गुणमेव वेदय्युं ’ ति बहिवल्लज्जनके परिगण्हन्तो

दळ्हं दळ्हस्स खिपति मल्लिको, मुदुना मुदुं ।

साधुम्पि साधुना जेति, असाधुम्पि असाधुना ।

एतादिसो अयं राजा, मग्गा उर्याहि सारथीति ' ॥

- अथ तं वाराणसिरञ्जो साराथि ' अम्मो, किं पन तथा अत्तनो
5 रञ्जो गुणा कथिता ' ति वत्वा, ' आमा ' ति वुत्ते, ' यदि एते
गुणा अगुणा पन कीदिसा ' ति वत्वा, ' एते ताव अगुणा होन्तु,
तुम्हाकं पन रञ्जो कीदिसा गुणा ' ति वुत्ते, ' तेन हि सुणाहीति '
दुतियं गाथमाह—

- अक्कोधेन जिने कोधं, असाधुं साधुना जिने ।
10 जिने कदरियं दानेन, सच्चेनालिकवादिनं ।
एतादिसो अयं राजा, मग्गा उर्याहि सारथीति ' ॥

- एवं वुत्ते मल्लिकराजा च उभो पि रथा ओतरित्वा अस्से
मोचेत्वा रथं अपनेत्वा वाराणसिरञ्जो मग्गं अदंसु वाराण-
सिराजा मल्लिकरञ्जो नाम ' इदंश्चिदश्च कातुं वट्टतीति ' ओवादं
15 दत्त्वा वाराणासिं गन्त्वा दानादीनि पुञ्जानि कत्वा जीवितपरियोसाने
सग्गपदं परिमाहेत्वा अत्तनो अगुणवादिं अदिस्वा व सकनगरं गन्त्वा
दानादीनि पुञ्जानि कत्वा जीवितपरियोसाने सग्गपदमेव पूसेति ।

२०. मखादेव-जातक

→→→→←←

अर्नति विदेहरट्टे मिथिलायं मखादेवो नाम राजा अहोसि
घम्मिणो घम्मराजा । सो चतुरासीतिवम्पसहस्सानि कुमारकीळं
तथा ओपरजं तथा महारजं कत्वा दीर्घं अद्धानं खेपेत्वा एकदिपमं
कम्पकं आमन्तेमि ' यदा मे मम्म कण्ठक मिरम्मि फलितानि पम्मे-

ध्यासि अथ मे आरोनेच्यासीति' । कप्पको पि दीप अद्धानं खेपेत्वा
एकदिवसं रञ्जो अजनवण्णानं केमानं अन्तरे एकमेव फ-
लितं दिस्वा ' देव, एकन्ते फलितं दिस्सतीति ' आरो-
पेसि; ' तेन हि मे सम्म तं फलितं उद्धरित्वा पाणिभिह ठपेहीति ' ।

- 5 च वुत्तो सुवण्णसण्डामेन उद्धरित्वा रञ्जो पाणिभिह पतिट्ठापेसि । तदा
रञ्जो चतुरासीति वस्ससहस्सानि आयुं अवसिद्धं होति । एवं
सन्ते पि फलितं दिस्वा व मच्चुराजानं आगन्त्वा समीपे ठितं विय-
अत्तानं आदित्तपण्णसालं पविद्धं विय च मञ्जमानो संवेग आपज्जित्वा
' बाल मत्तादेव, याव फलितममुप्पादा व इमे विण्णेषे जहितुं नास-
10 क्खीति ' चिन्तोसि । तग्गेषं फलितपातुभावं आवज्जन्तस्स अन्तो-
टाहो उप्पाज्जि, सरीरा सेदा मुच्चिमु, साट्ठका पीळित्वा अप-
नेतब्बाकारपत्ता अहेमु ।

- सो ' अज्जेव मया निररामित्वा पब्बजितुं षट्ठीति ' कप्पकस्स
सतमहम्मुहानं गामवरं दत्त्वा जेट्ठुत्तं पफोसापेत्वा ' तात, मम सीसि
15 फलितं पातुभूतं, महउत्तो म्हि जातो, भुत्ता खो पन मे मानुसका
कामा, इदानि दिब्बकामे परियेमिस्सामि, नेस्सम्मकाले मय्हं, त्वं इमं
रज्जं पट्ठिपज्ज, अहं पन पब्बजित्वा मग्गादेवम्बवणुग्ग्याने वसन्तो
समणधम्मं करिम्मामीति ' आह ।

- तं एवं पब्बजितुकामं अमघा उपसकमित्वा ' देव, किं तुम्हाकं
20 पब्बज्जाकरणं ' ति पुच्चिउमु । राजा फलितं हत्थेन गहेत्वा अम-
घानं इमं गाथमाह—

उत्तमद्गरुहा मय्हं इमे जाता वयोहरा ।

पातुभूता देवदूता, पत्थज्जसमयो ममा'ति ॥

- सो एवं क्त्वा तं दिवसमेव रज्जं पहाय इसिपब्बज्जं
25 पब्बजित्वा तम्मिञ्जेव मग्गादेवम्बवणे विहरन्तो चतुरासीतिवस्सस-
हस्सानि चत्तारो ब्रह्मविहारे भावेत्वा अपरिहीनज्जाने ट्ठिनो कालं
क्त्वा ब्रह्मलोके निब्बत्तित्वा पुन ततो चुनो मिथियायं येव निमि

राजा हुत्वा ओसकमानं अत्तनो वंसं घटेत्वा तत्थेव अम्बवने पन्न-
जित्वा ब्रह्मविहारे भावेत्वा पुन ब्रह्मलोकूपगो व अहोसि ।

२१. महोसघस्स आवाहो

ततो पट्टाय बोधिसत्तमस्स यसो महा अहोसि, तं सञ्जं उट्टुम्भा-
देवी येव विचारेति, सा तस्स सोळसवत्सकाले चिन्तेसि ' मम
कनिट्ठो महल्लको जातो, यसो पि स्स महा, आवाहमस्स काडुं
वट्टतीति ' सा रञ्जो तमत्थं आरोचेसि । राजा तं मुत्वा सोमन-
5 ससम्पत्तो हुत्वा ' साधु, जानापेहि नं ' ति आह । सा तं जाना-
पेत्वा तेन सम्पटिच्छित्ते 'तेन हि नात्त कुमारिकं आनेमा' ति आह ।
महोसघो ' कदाचि इमेहि आनीता मम न रुच्चेय्य, सयमेव ताव
उपघारेमीति ' चिन्तेत्वा एवमाह 'देवि, कतिपाहं मा किञ्चि रञ्जो
वदेथ, अहं एकं दारिकं सयं परियेसित्वा मम चित्तरुचितं तुम्हाकं
10 आचिन्विस्सामीति ' । ' एव करोहि ताता ' ति-

सो देविं वन्दित्वा अत्तनो घरं गन्त्वा सहायकानं सञ्जं अदत्त्वा
अञ्जतरवेमेन तुन्नवायउपकरणानि गहेत्वा एकको व उत्तरद्वारेन
निक्रमिन्त्वा उत्तरद्वारयत्तमज्झकं पायासि । तदा पन तत्थ पुराणसे-
ट्टिकुलं परिजिण्णं अहोसि, तस्स कुलस्स घीता अमरादेवी नाम
15 अभिरूपा सञ्जलक्षणासम्पन्ना पुञ्जवती, सा तं दिवसं पातो व यागुं
पचित्वा आदाय ' पितु कम्मनद्वानं गमिस्सामीति ' निस्स्रमित्वा
तमेव ममां पाटिपाज्जि । महासत्तो तं आगच्छन्ति दिस्वा ' लक्षण-
सम्पन्ना इत्थी, सत्थे अपरिभाहा इमाय मे पादपरिचारिकाय भवितुं
वट्टतीति ' चिन्तेमि । सापि तं दिस्वा व 'सत्थे एवरूपमम पुरिसस्स
20 गेहे भवेय्यं मक्का मिया कुटुम्भं सण्टपेत्तु' ति चिन्तेमि । अय महा-

- सत्तो ' इमिम्मा सपरिग्गहअपरिग्गहभाव न जानामि, हत्थमुहाय नं पुच्छिम्सामि, मये पण्डिता भविम्सति जानिम्सतीति ' चिन्तेत्वा दूरे ठितो ष मुट्ठि अकासि । सा ' अय मे सस्सामिकभाव पुच्छतीति ' अत्त्वा हत्थं विक्कासेसि । सो अत्त्वा ममीपं गत्वा ' भदे, का नाम
- 5 त्वं ' ति पुच्छि । ' सामि, अहं अर्तातानागते वा एतरहि वा यं नत्थि तं नामिकाति ' । ' भदे, लोके अमरत्ताम नत्थि, त्वं अमरा नाम भविम्मामीति ' । ' एवं मामीनि ' । ' भदे, कम्म यागुं हरसीति ' । ' मामि, पुब्बदेवताया ' ति । ' पुब्बदेवता नाम माता-पितरो, तव पिनु हरिम्मामि मज्जे ' ति । ' एवं भविम्मति सामीति ' ।
- 10 ' तव पिना किं करोतीति ' । ' एकं द्वे करोतीति ' । ' एकस्स द्विधाकरण नाम कसनं, कमाति भदे ' ति । ' एवं सामीति ' । ' कम्मि पन टाने ते पिता कम्मतीति ' । यत्थ सार्किं गता न एन्तीति ' । ' सार्किं गतानं न पद्दागमनहानं नाम सुसानं, सुसानसन्तिके कमाति भदे ' ति । ' एवं सामीति ' । ' भदे, अज्जेव एस्स-
- 15 सीति ' । ' सत्ते एस्सति न एम्मामि, नोने एस्सति एस्सामीति ' पिता ते मज्जे नदीपारे कमाति, उदके एन्ते न एस्सासि । अनेन्ते एस्सामीति ' । ' एवं सामीति ' । एत्तकं ' भदे अट्टापसट्टापं कत्त्वा अमरादेवी 'यागुं पिविस्सासि सामीति ' निमिन्तोसि । महासत्तो ' पाटिनिरुपत्ताम अमद्दलं ' ति चिन्तेत्वा ' आम
- 20 पिविस्सामीनि ' आह । सा यागुघटं ओतारोसि । महासत्तो ' सत्ते पातिं अघोधित्वा हत्थधोवन अदत्त्वा ष दम्मति एत्थेव नं पहाय गमिस्सामीनि ' चिन्तोसि । सा पन पातिया उदकं आहरित्वा हत्थधोवनं दत्त्वा तुच्छपातिं हत्थे अटपेत्वा भूमियं कत्त्वा घटं आलोकेत्वा यागुया पुरोसि । तत्थ पन सित्थानि मन्दानि । अथ नं महा-
- 25 सत्तो आह ' किं भदे, अतिबहला यागु ' ति । ' उदकं न एद्धं सामीति ' । ' वेदारोहि उदकं न एद्धं भविस्सति मज्जे ' ति । सा ' एवं मामीति ' पित्तु यागुं ठपेत्वा बोधिसत्तस्स अदासि । सो पिवित्वा मुखं विवत्वालेत्वा ' भदे, मयं तुग्हाकं गेहं गमिम्माम, मयां नो

आचिकत्वा ' ति आह । सा ' साधु ' ति क्त्वा तस्स ममं आचि-
कित्त्वा पितु यागुं गहेत्वा अगमासि ।

सो ताय कथितमग्गेन तं गेहं गतो । अथ नं अमरादेविया माता
दिस्वा व आसनं दत्त्वा ' यागुं वट्टेमि सामीति ' आह । 'अम्म,

5 कनिट्ठभगिनिया मे अमरादेविया थोका यागु दिन्ना ' ति ।
सा ' घातु मे अत्थाय आगतेन भवितव्वं ' ति अज्जासि ।

महासत्तो तेसं दुग्गतभावं जानन्तो पि ' अम्म, अहं तुल्लवायो,
अत्थि किञ्चि सिञ्चितव्वं ' ति । ' सामि अत्थि, मूले पन नत्थीति '

' अम्म, मूलेन कम्मं नत्थि, आनेथ सिञ्चित्तामीति ' । सा नि-

10 ण्णकानि पिलोति कानि आहरित्वा अदासि । बोधिसत्तो आहयाहं
निद्रुपेमि येर, पञ्चवन्तान किरिया नाम इज्जाति, अथ नं

' अम्म, वीधिसभागानं आरोणेहीति ' आह । सा सकल्लगामे
आरोणेसि । महामत्तो तुल्लकम्म क्त्वा एकाहेनेव सहस्सं उप्पा-

15 कित्तहं पयामीति ' आह । ' अम्म, यत्तका इमस्मिं गेहे भुञ्जन्ति
तेमं पमाणेना ' ति । सा अनेकमुपव्यञ्जनं बहुभत्तं पणि । अमरा-

देवी पि सायं गीमेन दारुल्लयाप उच्छद्वेन पण्ण आदाय अरञ्जतो
आगन्त्वा दुरे द्वारे दारुनि निमित्तपित्वा पच्छिमद्वारेण गेहं पारिसि ।

विना पनग्गा सायवरं आगमि । महासत्तो नानगरसे पि भुज्जि,

20 इतरा मातापितुरो भोजेया पत्ता भुज्जित्वा मातापितुजे पादे धो-
यित्वा महामत्तम्म पादे धोयि । सो तं परिगण्हन्तो कतिपाहं तत्थेव

कमि । अथ नं कथिमन्तो एकदिमं आह ' भदे अमरादेवि, अट्टु-

25 न्नाट्टिमन्ते तण्डुले गहेत्वा ततो मय्यं यागुं व पूवं व भत्तं व
पवाहीति ' । सा ' सावू ' ति सम्पदिच्छित्त्वा ते मुण्डले कोट्टेत्वा

वत्तुत्तं वत्तुत्तं मत्तादेत्वा महामत्तम्म मायज्जन यागुं अदासि ।
एतं एते उचित्तम्म व उचित्तम्मिं कथित्वा अदासि । सो मग्गा

धीमंसनत्यमेव ' भदे, पचिंतुं अनानन्ती किमत्थं मम तण्डुलं नासे-
सीति ' यागुं सह खेलेन निद्रुभित्वा भूमियं पातेसि । सा अकु-
ञ्चित्वा ष ' सत्ने यागु न सुन्दरा पूर्वं स्वाद् सामीति ' पूर्वं अदा-
सि । तस्मि तथेव अकासि । भस्ते पि तथेव पटिपञ्चित्वा ' त्वं
5 पचितं अनानन्ती मम सन्तकं किमत्थं नासेमीति ' कुद्धो विय
तीणि पि एरुतो मदित्वा तस्मा सीसतो पट्टाय सखलसरिरं विलि-
म्पित्वा ' द्वारे निसीदा ' ति आह । सा अकुञ्चित्वा ष ' साधु
सामीति ' तथा अकासि । सो तस्मा निहतमानभावं गत्वा ' भदे
एहीति ' आह । सा एगवचनेनेव आगता ।

10 महासत्तो पन आगच्छन्तो कदापणसहस्सेन सार्द्धं एकं साटकं
तम्बूळपमिब्वकेः ठपेत्वा आगतो । अथ सो तं साटकं नीहरीत्वा
तस्मा हत्ये ठपेत्वा ' भदे, तव सहायिकाहि सार्द्धं नहायिस्था इयं
साटरं नीवासेत्वा एहीति ' आह । सा तथा अकासि । पण्डितो
उप्यादितधनं च आहृदधनं च सख्यं तस्मा मातापितुनं दत्वा
15 ते समस्सासेत्वा तं आदाय नगरमेव गन्त्वा धीमंसनत्याय तं दोषा-
रिक्त्स गेहे निसीदापेत्वा दोषारिकभरियाय आभिग्म्यत्वा असन्नो
निवेशनं गन्त्वा पुंसे आमन्तेत्वा ' अमुग्गेहे इत्थि ठपेत्वा
आगतो षि, इमं सहस्रं आदाय गन्त्वा तं धीमंसया'नि सहस्रं
दत्वा वेसेसि । ते तथा वरिंमु । सा ' इमं मम सामिक्त्सा पादरजं

20 न अग्रतीति ' न इच्छि । ते गन्त्वा पण्डितम्म आरोनेमुं । 5न
पि यावत्तियं पेसेत्वा चतुर्थे वारे ' तेन हि तं हत्ये गहेत्वा कडुन्ता
आनेत्वा ' ति आह । ते तथा वरिंमु । सा महासत्ते महासम्पत्तियं
ठितं न संजानि, ओलोकेत्वा च पन हसि भेव रोदि च । सो उभि-
स्यि करणं पुच्छि । अथ न सा एवमाह ' सामि, अहं ह्यमाना
25 तव सम्प्रति ओलोकेत्वा ' अयं सम्प्रति न अकारणेन रुद्धा,
दुरिमभो पन कुसुंते कत्वा रुद्धा मरिग्गति, अहो पञ्जानं, पनं
नासा, ' ति हसि, रोदमाना पन ' इराभि, परमा पमिपनगोदिप-
' वा. वा. १

त्पुं हि अपरञ्जित्वा निरयं गमिस्सतीति ' तंयि केरुञ्जेन रोदि '
 ति । सो तं धीमंसित्वा सुद्धेभावं अन्त्वा ' गच्छंथ, नं तत्थेवं नेया '
 ति वत्त्वा पेसेत्वा पुन उन्नवायवेसं गहेत्वा गन्त्वा ताय साद्धिं तं रतिं
 5 सायित्वा पुन दिवसे पातो व राजकुलं पविसित्वा उट्टुम्बरादेविया
 आरोचेसि । सा रञ्जो आरोचेत्वा अमरादेविं सब्बालंकारोहि
 अलंकारित्वा महायोमे निसीदापेत्वा महन्तेन सक्कारेण महांसत्तस
 गेहं आनेत्वा मद्दलं कारोसि । राजा बोधिसत्तस सहस्रमूले
 पण्णाकारं पेसेसि । दोवारिके आदि कत्वा सकलनगरवासिनो पण्णा-
 10 कारे पहिणिमु । अमरादेवि रञ्जा पहितं पण्णाकारं द्विषा
 भिन्दित्वा एकं कोट्ठासं रञ्जो पेसेसि । एतेनुपायेन सकलनगर-
 वासीनिपि पण्णाकारं पेमेत्वा नगरं संगण्हि । ततो पट्ठाय महासत्तो
 ताय साद्धिं समग्गवासं वसन्तो रञ्जो अत्थं च धम्मं च अनुत्तासि ।

२२. महोसधस्स विनिच्छयो

— २८० —

एका इत्थी पुत्तं आदाय मुत्तधोवनत्थाय पण्डितस्स ' पौनरंतराणि
 गन्त्वा पुत्तं नहापेत्वा अतनो साटके निसीदापेत्वा मुत्तं धोवित्वा
 15 नहावित्तु ओतरि । तस्मिं राजे एका यकिरानी नं
 दोरके दिस्सा रोदिबुत्तमा हुत्वा इत्थिवेसं गहेत्वा ' सहांधिके
 सोभति वतायं द्वारको, तपेसो पुत्तो ' ति पुच्छित्वा ' आम जग्गा
 नि बुत्ते ' पायेमि नं ' ति वत्त्वा ' पायेहीति ' मुत्ता तं गहेत्वा
 धोकं कीट्ठापेत्वा तं आदाय पलायित्तुं आरभि । इतरा तं दिस्सा
 20 पावित्वा ' कुंहे मे पुत्तं नेसीति ' गच्छि । यकिरानी ' कुंनो तंयो
 पुत्तो ' छदो, भमेमो पुत्तो ' ति आह । सो कट्ठं करीन्तियो सत्त-
 द्वारेण गच्छन्ति । ' एत्थिओ कट्ठसंदं कुंथा ता पक्कीसित्वा ' ति जेत्तं

ति पुच्छित्वा अहं सुत्वा अकर्त्तानं अनिमिस्रताय चैव रत्ताताय च य-
निस्रनि यनिस्रनीति मत्वापि 'मम विनिच्छये ठस्सथा' ति क्त्वा 'आम-
ठस्सामा' ति पुच्छे छेत्वं क्वडित्वा, लेखामग्ने दारकं निपज्जापेत्वा, यनिस्रनि-
या हत्येसु मातरा मादेसु गाहापेत्वा 'द्वे पि आकाडित्वा गणहय, क्वडितुं

५ सक्कोन्तिया पत्र पुत्तो' ति आह । सा उमो पि क्वडितुम् । दारको
क्वडियमानो दुक्खप्पत्तो हुत्वा विरवि । माता हृदयेन फलितेन पिय
पुच्छं मोचेत्वा रोदमाना अट्ठासि । पण्डितो महाजनं पुच्छि 'दारके
साहृहृदयं मुदुकं होति उदाहु अमातुहृदयं' ति । मातुह-
दयं पण्डिता' ति । 'इदानीं किमेतं दारकं गहेत्वा ठिता

१० माता होति विस्सग्जेत्वा ठिता' ति । 'विस्सग्जेत्वा
ठिता पण्डिता' ति । 'इमं पन दारकचोरिं शुम्भे जानाथा
नि । 'न जानाम पण्डिता' ति । 'यनिस्रनी एसा दारकं
खादिसु गण्हीति' । 'कथं जाना सि पण्डिता' ति । अकर्त्तानं
अनिमिस्रताय चैव रत्ताताय च छायाय अभावेन च निरासंक्रताय

१५ च निष्कलगत य चा' ति । अथ नं पुच्छि 'कासि त्वं' ति 'यसि
नि म्हि साम्मीति' । 'कस्मा इमं दारकं गण्हीति' । 'खादिसु
साम्मीति' । 'अन्धबाले, पुत्रे पि पापकं क्त्वा यनिस्रनीं मातासि;
इदानीं पुन पि पापं करोसि, अहो अन्धबालासीति' ओषदित्वा
पशुसु सल्लेसु पतिठापेत्वा उभ्योमेसि । दारकमाता 'चिरे ऋषि

२० साम्मीति' पण्डितं धोमेत्वा पुसं आशाय पक्वामि ।

२३. सफासुरयुद्धं

तस्मिं काले तावतिमभवने अमुरा पश्यिमान्ति । सक्को देवराज,
'किं त्वे साधारणेन रज्जेना' ति अमुरे दिम्बरावं पादेत्वा कसे

११ दिम्वा ' अद्वा अञ्जेहि पि चषवालोहि सक्का आगच्छन्ति, बले
 लभित्वा ' रथो निवत्तो भविस्सर्गति ' मरणभयभीता पलायित्वा
 अमुरभवनमेव पविर्मिमु । सक्को पि देवनगरं पविसित्वा
 ५ इमिमु देवलोकेमु देवगणेन परिवुगो नगरमञ्जे अट्टामि । तस्मिं खणे
 पठवि मिन्दित्वा योजनमहम्मुञ्जेधो वेनयन्तपासादो उट्टहि । विन-
 यन्ते उट्टितगा वेनयन्तो त्वेव नामं अकंमु । अथ सक्को पुन अमु-
 रान आगमनत्थाय पय्यमु टानेमु आरक्कं टपेसि ।

२४. महामायाय सुपिनं

—५:०—

तदा किर कपिलवन्धु-नगरे आसाळ्हिनक्खत्तं घुट्टं अहोसि ।
 महाजनो नक्खत्तं कोट्ठति । महामाया देवी पुरे पुण्णमाय सत्तम-
 10 ट्ठिवमनो पट्टाय विगतभूरापान मालागन्धाविभूतिसम्पल्लं नक्खत्तकळिं
 अनुभवमाना सत्तमट्ठिवसे पातो व उट्टाय गन्धोदकेन नहायित्वा
 चत्तारि सत्तमहन्मानि विम्मज्जेत्वा महादानं दत्त्वा सब्बालंकारवि-
 भूमिता वरभोजनं भुञ्जित्वा उपोसथद्धानि अधिट्टाय अलंकरणपट्टि-
 यत्तं पिरिगड्ढं पविसित्वा मिरिसयने निपज्जा निदं ओक्कममाना इमं
 15 सुपिनं अदस ।

चत्तारो किर नं महाराजानो सयनेनेव सार्द्धं उक्खितापित्वा हिम-
 वन्तं नेत्वा सट्टियोजनके मनोसिल्लतले सत्तयोजनिकस्स महामाल-
 रुक्खम्स हेट्ठा टपेत्वा एकमन्त अट्टमु । अथ नेसं देवियो आगन्त्वा
 देविं अनोत्तदहं नेत्वा मानुममल्लहरणत्थं नहापेत्वा दिब्बवत्थं
 20 निवासपेत्वा गन्धेहि विलिम्पापेत्वा दिब्बपुष्पानि पिलन्धापेत्वा,
 ततो अविदूरे रजतपव्वतो तस्स अन्तो क्कनक्कविमानं अत्थि,
 तत्थ पाधीनसीसकं दिब्बसयनं पञ्जापेत्वा निपज्जापेमुं । अथ

- . नोषिसत्तो सेतवरवारणो हुत्वा, ततो अविदूरे एको सुवण्णरत्नो
 तस्य चरित्वा, ततो औल्लव्य रत्नपञ्चनं अभिच्छित्त्वा उच्चरिदुत्तं
 . आगम्म रत्नतदामरुणाय सोण्डाय सेनपद्मं गहेत्वा कञ्चनदं
 नदित्वा कनकविमानं पविमित्वा मातु सयनं निस्सत्तुं पदङ्कितं
 5 कन्वा दस्सिगपत्तं ताळ्हेत्वा कुच्छिं पविट्टमदिमो अहोसि । एत्तं
 उत्तरासाब्बहनकत्तेन पदिसान्धिं गच्छि । पुनदिवमे पबुद्धा देवी तं
 सुपिनं रब्बो आरोचेसि । राजा चतुमाट्टिमत्ते ब्राह्मणपत्ते
 पक्कोसापेत्वा हरितुपत्थाय छानादीहि कनमङ्गलमकाराप सुद्धिया
 महारहानि आसनानि पञ्जापेत्वा तस्य निस्सिन्नानं ब्राह्मणानं सन्नि-
 10 मधुसक्कराभिसंखतस्स वरपायामस्स सुवण्णरत्नपत्तियो पूरेत्वा
 सुवण्णरत्नपत्तीहि येव पटिकुञ्जेत्वा अदासि, अज्जेहि च अहन-
 वत्थकपिल्लाविदानादीहि ते सन्तप्पेसि । अय तेमं सव्वकामेहि
 सन्तप्पितानं सुपिनं आरोचेन्वा ' किं भविस्सतांति ' पुच्छि ।
 ब्राह्मणा आहंमु ' मा चिन्तयि महाराज, देविया ते कुच्छिहि
 15 गम्भो पत्तिहिनी, सो च खो पुरिमगम्भो न इत्थिगम्भो, एत्तो ते
 ' भविस्सति, सो सचे अगारं अज्जावसिस्सति राजा भविस्सति नब्ब-
 वत्ती, सचे अगारा निक्खम्म पव्वमिस्सति बुद्धो भविस्सति ओके
 विवत्तच्छद्दो ' ति ।

२५. बुद्धस्स उत्पत्ति

- महामाया देवी, पत्तेन तेडं विय, दसमासे कुच्छिया नोषिसत्तं
 20 परिहरित्वा परिपुण्णगम्भा जातिवरं गन्तुक्कामा सुद्धोदनमङ्गरस्स
 आरोचेसि ।

' इच्छाम हं देव कुट्टसन्तकं देवदहनगरं गन्तुं ' ति । राजा ' साधु'
 ति सम्पयिच्छित्वा कपिलवत्थुवो याव देवदहनगरं म्मं समं क्खी-

- त्वा कदलिपुष्पवटधनपताकादीहि अलंकारापेत्वा देवि सोवण-
सिविकाय निर्सादापेत्वा अमृचमहस्सेन उविरापापेत्वा मह-
न्तेन परिवारेण पेसेसि । द्विषं पन नगरानं अन्तरे-
उभयनगरवासीनिं पि लुम्बिनिवनं नाम मङ्गलसालवनं अत्थि ।
5 तस्मिं समये मूलतो पट्टाय याव अभासात्ता सञ्चं एक-
कालिफुलं अहोसि, सागन्तरेहि येव दुष्कन्तरेहि च पयवण्णपमर-
गणा नानप्यकारा च सकुणसंघा मधुरम्मसरेण विकूनन्ता विचरन्ति ।
सकलं लुम्बिनिवनं चित्तलतायनमदिम महानुभावस्स रञ्जो सुस-
जितभाषानमण्डलं विय अहोसि । देविया तं दिस्वा सालवनकळिं
10 कीळितुकामता उदपादि । अमघा देविं गहेत्वा सालवन पविसिमु ।
सा मङ्गलसालमूलं गन्त्वा सालमान्नायं गण्हितुकामा अहोसि । साल-
साग्वा मुसेदितवेत्तमं विय ओणमित्वा देविया हत्थपथं उपगच्छि ।
सा हत्थं पमारत्वा सागं अगगहेनि । तावदेव चस्सा कम्मजवाता
चलिमु । अथस्सा साणिं परिनिरापित्वा महाजनो पटिकमि । साल-
15 सागं गहेत्वा तिट्टमानाय एव चस्सा गग्गमुट्टानं अहोसि ।
त रागं येव चत्तारो वि मुद्धन्ति महाभ्रह्मामो मुवण्णजालं
आदाय सम्पत्ता तेन मुवण्णजालेन बोधिसत्तं सम्पटिच्छित्वा मातु पुरतो
ठपेत्वा ' अत्तपना देवि होहि, महेमवस्तो ते पुत्तो उप्पत्तो ' ति
आहंमु । यथा पन अज्जे सत्ता मातुकुच्छित्तो निस्समन्ता पटिकरेण
20 अमुविना मरित्ता निक्कमन्ति, न एव बोधिसत्तो । बोधिसत्तो पन
चम्मासान्तो ओतरन्तो धम्मकपिरो विय निस्सेणित्तो ओतरन्तो
पुरित्तो विय च द्वे च हत्थे द्वे च पादे पसारत्वा टिगग्गे मातुकुच्छि-
सम्भवेन केनापि अमुविना अमारित्तो मुद्धो विमदो कामिचत्थे
निविचत्तमणिरत्तनं विय जेतन्तो मातुकुच्छित्तो निक्कमंति । एवं
25 सन्ते पि बोधिसत्तम्म च बोधिसत्तमातुया च सवारत्थं अत्तमत्तो
उदकधारा निक्कमिणा बोधिसत्तम्म च मातु चम्म सरीरे उतुं
गाहीयेसुं ।

२६. चत्वारि पुञ्चनिमित्तानि

अपेक दिवमं बोधिसत्तो उय्यानभूमिं गन्तुकामो सारथिं आम-
 न्तेत्वा ' रथं योनेहीति ' आह । सो ' साधु ' ति पटिमणिन्वा
 महारहं उत्तमरथं सञ्चालंकारेण अञ्जरित्वा कुमुदपतवण्णे चत्तारो
 मङ्गलसिन्धवे योनेत्वा बोधिसत्तस्स पटिवेदोसे बोधिसत्ता देवविमान-
 5 सद्दिंसं रथं अभिरूहित्वा उय्यानाभिमुखो अगमासि । देवता 'सिद्ध-
 त्यकुमारस्स अभिसम्बु-ज्जनकाले आसन्ने, पुञ्चनिमित्तं दस्सेस्साना'
 ति एकं देवपुत्तं जराजज्जरं खण्डदन्तं पलितरेमं बंकं ओभग्गसरीरं
 दण्डहत्यं पवेषमानं कत्वा दस्सेमुं । तं बोधिसत्तो चैव सारथि च
 पस्सन्ति । ततो बोधिसत्तो सारथिं 'सम्भ, को नामेस पुरिसो, केमापि
 10 स्स न यथा अञ्जेसं' ति महापदाने आगतनयेन पुच्छित्वा
 तस्स वचनं सुत्वा ' धिरत्थु वत भो जातिया यन्न हि नाम जातस्स
 जरा पञ्जायिस्सतीति' संविग्गहृदयो ततो व पटिनिवत्तित्वा पासा-
 दमेव अभिरूहि ।

राजा ' किं कारणा मम पुत्तो खिप्पं पटिनिवत्तीति ' पुच्छि ।
 15 ' जिण्णं पुरिसं दिस्वा देवा ति । जिण्णं पुरिसं दिस्वा
 पञ्चजिस्सतीति ' आहंमु । ' कस्मा मं नासेय . सीपं
 पुत्तस्स नाटकानि सज्जेथ, सम्पत्तिं अनुभवन्तो . पञ्चजाय
 सीपिं न करिस्सतीति ' यत्वा आरक्खं बड्ढेत्वा सञ्च-
 दिसासु जद्धयोजेन अद्धयोजेने ठपेसि । पुनेकदिवसं बोधिसत्तो
 20 तथेव उय्यानं गच्छन्तो देवताहि निम्मित्तं व्यापित्तं . पुरिसं
 दिस्वा पुरिमनयेनेव पुच्छित्वा संविग्गहृदयो निवत्तित्वा पासादं अभि-
 रूहि । राजापि पुच्छित्वा हेट्ठावुत्तनयेनेव संविद्धित्वा पुन बड्ढेत्वा
 समन्ततो तिगावुत्तप्पमाणे पदेसे आरक्खं ठपेसि । अपरं पन एक-
 दिवसं बोधिसत्तो तथेव उय्यानं गच्छन्तो देवताहि निम्मित्तं काळ-

कतं दिस्वा पुरिमनयेनेव पुच्छित्वा संविमाहृदयो पुन
निवत्तित्वा पासादं अभिरूहि । रामापि पुच्छित्वा हेद्वावुत्तमयेनेव
संविदहित्वा पुन वड्ढेत्वा समन्ततो योजनप्पमाणे पदेसे आरक्खं ठपेसि ।

अपरं पन एकदिवसं उय्यानं गच्छन्तो तथेव देवताहि निम्मितं

5 सुनिवत्थं सुपारुतं पब्बजितं दिस्वा ' को नामेसो सम्मा ' ति सा-
रथिं पुच्छि । सारथिं किञ्चापि बुद्धुप्पादस्स अभाषा पब्बजितं वा
पब्बजितगुणे । म जानानि, देवानुभाषेन पन ' पब्बजितो नामेस
देवा ' ति वत्वा पब्बजाय गुणे वण्णोसि । बोधिसत्तो पब्बजाय
रुमिं उप्पादेत्वा तं दिवसं उय्यानं अगमासि । दीघभाणञ्च पनाहु

10 ' षत्तारि निमित्तानि एकदिवसेनेव दिस्वा अगमासीति ' ।

२७. महाभिनिक्खमनं

तस्मिं समये ' राहुलमाता पुत्तं विजाता ' ति सुत्वा मुज्जेदन-
महारामा ' पुनस्स मे तुद्धिं निवेदेथा ' ति सासने पटिणि । बोधि-
सत्तो तं सुत्वा ' राहुल्लो जातो, वन्धनं जातं ' ति आह । रामा
' किं मे पुत्तो अयथा ' ति पुच्छित्वा तं वचनं सुत्वा ' इतो पट्टाय
15 मे ननु राहुलकुमारो त्वेव नामं होतू ' ति ।

बोधिसत्तो पि एतो रथवरं आरूढ्ण महन्नेन यनेन अतिमनोरमेन
सिरिसोभम्मेन नगरं पारिसि । तस्मिं समये विसागोतपी नाम
एतियकञ्जा उपरिपासादवरत्तञ्जाता नगरं पदस्सित्तणं बुद्धमानम्म
बोधिसत्तस्स रूपसिरिं दिस्वा ४ तिमोदनस्स माता इमं उदान उदा-

20. नेसि --

निब्भुता नून मा माता, निब्भुता नून सो पिता ।

निब्भुता नून मा मागी, यस्मायं शिंदमो पत्नी ति ॥

बोधिसत्तो तं सुत्वा चिन्तोसि ' अयमेवं आह, एवरूपं अत्तपां
 पस्सन्तिया मातुहृदयं निब्बायति, पितुहृदयं निब्बायति पनापतां हृदयं
 निब्बायति, कस्मिं नु खो निब्बुते हृदयं निब्बुतं नाम होतीति' । अस्स
 किलेसेसु विरत्तमानस्स एतदहोसि ' रागग्गिहि निब्बुते निब्बुतं
 5 नाम होति, दोसग्गिहि मोहग्गिहि निब्बुते निब्बुतं नाम होती-
 मानदिट्ठिआदिसु सब्बकिलेसदरथेसु निब्बुतेसु निब्बुतं नाम होती-
 अयं मे सुस्सवणं सावेसि, अहं हि निब्बानं गवेसन्तो षाग्गि-
 अज्जेव मया परावासं छेत्त्वा निस्सम्म पब्बजित्वा निब्बानं गे-
 सितुं वट्ठति, अयं इमिस्सा आनरियभागो होतू ' ति कण्ठतो ओ-
 10 मुधित्वा कित्तागोतमिया सतसहस्ससग्यनकं मुत्ताहारं पेसेसि । सा
 ' सिद्धत्थकुमारो मयि पटिबद्धचित्तो हुत्वा पण्णाकारं पेसेतीति'
 सोमनस्सनाता अहोसि ।

बोधिसत्तो पि महन्तेन सिरिसोभमणेन अत्तनो पासादं अनि-
 रूहित्वा सिरिसयने निषज्जि । तावदेव नं सञ्चालंकारपटिमिदिता
 15 नचगीतादिमु मुसिमिप्पिता देवकञ्जा विप रूपप्पत्ता इत्थियो नात्ता
 तुरियानि गहेत्वा सम्परिवारयित्वा अभिरमापेन्तियो नचगीतपारि-
 तानि पयोजयिमु । बोधिसत्तो किलेसेसु विरत्तचित्तताय नचादि-
 अनाभिग्गो मुहुत्तं निदं ओक्कमि । तापि इत्थियो ' यम्म
 त्याय मयं नचादीनि पयोजयाम सो निदं उपगतो इह-
 20 नि किमत्थ किल्लमामा ' ति गहितगहितानि तुरियानि अत्तो-
 त्यगित्वा निगच्छिमु । गन्धनेल्लप्परीपा मायन्ति । बोधिसत्तो पु-
 धित्वा सयनपिट्ठे पच्छेत्त निमित्तो अहस ता इत्थियो तुरियप-
 ण्णानि भ्रष्टत्थारित्वा निदायन्तियो, एकथा पणपरितमेत्ता मात्तादि-
 त्तिप्रगत्ता, एकथा दन्ते माइन्तियो, एकथा काकच्छन्तियो, एक-
 25 शिन्धत्तान्तियो, एकथा दिशत्तमुत्ता, एकथा अपगतपत्था पाहत्तवीमच्छ-
 मम्भावदाना । सो तामं तं शिन्धकारं दिग्वा मित्तयो सोमत्ताय कावेसु
 विरत्तो अहोसि । तम्म भ्रष्टत्तपटियत्त मत्तमनमदिग्गिभि तं मत्त-
 क्कं शिन्धदिग्गानात्तवृत्तपरितं आमहमुत्तानं विप उरुत्तामि, तत्ते

मया आदित्तोहसदिभा विय स्वयिमु, ' उपदृतं वत भो, उपम्मदं वत भो ' ति उदानं पवति, अतिविय पन्नञ्जाय वित्तं नमि । सो ' अञ्जेव मया महाभिनिस्तमनं निस्तमितुं वट्ठीति ' सयना बुहाय द्वारसर्नीपं गन्त्वा ' वो एत्या ' ति आह ।

- 5 उप्पारे सीसं कत्वा निपत्तो छल्लो ' अहं अप्यपुत्त छल्लो ' ति आह । ' अहं अञ्ज महाभिनिस्तमनं निस्तमितुञ्जामो. एकं मे अम्मं कप्पेहीति ' । सो ' साधु देवा ' ति अम्मभण्डकं गृहेत्वा अम्मसालं गन्त्वा गन्धनेल्लप्परीपेसु गलन्तेसु सुमनपट्टविमानम्म हेहा रमणीये भूमिपणे तिनं वन्धकं अम्मसरानानं दिस्सा ' अञ्ज
- 10 मया इमनेव कप्पेतुं वट्ठीति ' वन्धकं कप्पेमि । सो वाप्पिय दानो व अञ्जामि 'अयं कप्पना अतिगाच्छा. अन्नेसु दिक्खेसु उप्प्यान-कील्लादिगमने कप्पना विय न होति, मय्हं अप्यपुत्तो अञ्ज महाभिनिस्तमनं निस्तमितुञ्जामो भविम्मतीति । ' ततो बुद्धमानसो महाहमितं हामि । सो सद्धो सञ्जल्लनगर पत्थरित्वा गच्छेथ्य, देवता
- 15 पन तं सद्धं निहम्भित्वा न वम्मवि सोतुं अरंसु । बोधिमत्तो पि खो छलं पेमेत्वा व ' पुत्तं ताव पम्मिस्सामीति ' विन्नेत्वा निमि कपल्लं वतो बुहाय राहुलमाताय वमनहानं गन्त्वा गळ्पद्वारं विहरि । तल्लि खणे अन्नोगळ्पे गन्धनेल्लप्परीपे जायति । राहुलमाता सुमन-मल्लिहरीनं पुप्फानं अम्मजमत्तेन अभिप्पक्षिण्णमपने पुत्तम्म मय्हवे
- 20 हत्थं टपेत्वा निदायति । बोधिमत्तो उप्पारे पद्धं टपेत्वा तिन-वो व ओल्लेवेत्वा 'सत्ताह देविया हत्थ अपनेत्वा मम पुत्तं गच्छि-म्मामि देवी पबुञ्जिस्सामि, एवं मे गमनन्नरायो भविम्मति, बुद्धो हुत्वा व आगत्वा पम्मिस्सामीति ' पन्नद्वारो ओत्तरि ॥

२८. पटिच्चसमुत्पादो

तेन समयेन बुद्धो भगवा उरुवेलायं विहरति . नेरजरात्तन्नि
 बोधिरुत्तरामूले पठमाभिसम्बुद्धो । अथ सो भगवा बोधिहासामूले
 सत्ताहं एकपल्लंकेन निसीदि विमुत्तिमुरापटिसंवेदी । अथ सो भगव
 रत्तिया पठमं यामं पटिच्चसमुत्पादं अनुलोमपटिलीमं मनसाकानि
 5 • अविज्जापचया संसारं, संसारपचया विज्जाणं, विज्जाण-
 चया नामरूपं, नामरूपपचया सज्जायतनं, सज्जायतनपचया कम्मो,
 कम्मपचया वेदना, वेदनापचया तण्हा, तण्हापचया उपादानं,
 उपादानपचया भवो, भवपचया जाति, जातिपचया मरामरणं सोक-
 परिदेवदुःखदोमनस्सुपायासा भवन्ति । एवमेतस्स केगळस्स दुस्स-
 10 कण्णम्म समुत्थो होति । अविज्जाय त्वेव असोसचिरामनिरोधो
 संगारनिरोधो, संगारनिरोधा विज्जाणनिरोधो, विज्जाणनिरोधा
 नामरूपनिरोधो, नामरूपनिरोधा सज्जायतननिरोधो, सज्जायतननिरोधा
 कम्मनिरोधो, कम्मनिरोधा वेदनानिरोधो, वेदनानिरोधा तण्हा-
 निरोधो, तण्हानिरोधा उपादाननिरोधो, उपादाननिरोधा भवनि-
 15 रोधो, भवनिरोधा जातिनिरोधो, जातिनिरोधा मरामरणं सोकपारि-
 देवदुःखदोमनस्सुपायासा निरुज्झन्ति । एवमेतस्स केगळस्स दुस्स-
 कण्णम्म निरोधो होती ' ति । अथ सो भगवा एतमग्गं विदित्वा
 तस्य वेत्ताव इम उदानं उदानेति—

पदा इवे पानुभवन्ति धम्ममा
 भावतिनां क्षायतो भावणरत्ता ।
 अयस्स कच्चा वययन्ति गच्छा
 पतो पतानानि सदेवु चर्यं ति ॥

२९. धम्मचक्रपवत्तनसुत्त

एवं मे सुत । एकं समयं भगवा नाराणसियं विहरति शसि-
 पत्तने मिगदाये । तत्र खो भगवा पच्चवगिये भिक्खु आमन्तेसि ' द्वे
 मे भिक्खवे अन्ता पव्वजितेन न सेवितब्बा । कतमे द्वे । यो चायं
 कामेसु कामसुखाद्विकानुयोगो हीनो गम्मो पोथुज्जनिको अनरियो
 5 अनत्थसंहितो, यो चायं अत्तकिलमथानुयोगो दुक्खो अनरियो
 अनत्थसंहितो, एते खो भिक्खवे उभो अन्ते अनुपगम्म
 मज्झिमा पटिपदा तथागतेन अभिसम्बुद्धा चक्खुकरणी व्याणकरणी
 उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । कतमा च
 सा भिक्खवे मज्झिमा पटिपदा तथागतेन अभिसम्बुद्धा चक्खुकरणी
 10 व्याणकरणी उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । अ-
 यमेव अरियो अट्ठङ्गिणो मग्गो, सेव्यथईदं—सम्मादिट्ठि, सम्मासंकप्पो,
 सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माभाजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति,
 सम्मासमाधि । अय खो मा भिक्खवे मज्झिमा पटिपदा तथागतेन
 अभिसम्बुद्धा चक्खुकरणी व्याणकरणी उपसमाय अभिञ्जाय सम्बो-
 15 धाय निब्बानाय संवत्तति । इदं खो पन भिक्खवे दुक्खं अरिय-
 सत्थं— जाति पि दुक्खा, जरा पि दुक्खा, व्याधि पि दुक्खा, मरणं
 पि दुक्खं । अप्पियाहि मप्पयोगो दुक्खो । पियेहि विप्पयोगो
 दुक्खो, यं पिच्छं न लभति तं पि दुक्खं, संसित्तेन पयपादान-
 कत्तन्धा पि दुक्खा । इदं खो पन भिक्खवे दुक्खसमुदयं अरिय-
 20 सत्थं— यायं तण्हा पेनोब्भविरा नन्दिरागसहगता तत्रतत्राभिनेन्दिणी,
 सेव्यथ ईदं—कामतण्हा, भवतण्हा, विभवतण्हा । इदं खो पन भि-
 क्खवे दुक्खनिरोधं अरियसत्थं—यो तस्सा येव तण्हाय असेसवि-
 रागानिरोधो चागो पटिनिस्सग्गो मुत्ति अनाल्लयो । इदं खो पन
 भिक्खवे दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा अरियसत्थं, अयमेव अरियो

२८. पटिच्चसमुप्पादो

तेन समयेन बुद्धो भगवा उरुवेलायं विहरति नेरज्जरावारी
 बोधिरुक्खमूले पठमाभिसम्बुद्धो । अय स्रो भगवा बोधिरुक्खमूले
 सत्ताहं एकपल्लंकेन निर्सादि विमुत्तिमुखपटिसंवेदी । अय स्रो भगवा
 रात्तिया पठमं यामं पटिच्चसमुप्पादं अनुलोमपटिलोमं मनसाक्कामि
 5 * अविज्जापच्चया संखारा, संखारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणप-
 च्चया नामरूपं, नामरूपपच्चया सळायतनं, सळायतनपच्चया फस्सो,
 फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादानं,
 उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं सोक-
 परिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा भवन्ति । एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
 10 क्खन्धस्स समुदयो होति । अविज्जाय त्वेव असेसविरागनिरोधा
 संखारनिरोधो, संखारनिरोधा विञ्जाणनिरोधो, विञ्जाणनिरोधा
 नामरूपनिरोधो, नामरूपनिरोधा सळायतननिरोधो, सळायतननिरोधा
 फस्सानिरोधो, फस्सानिरोधा वेदनानिरोधो, वेदनानिरोधा तण्हा-
 निरोधो, तण्हानिरोधा उपादाननिरोधो, उपादाननिरोधा भवनि-
 15 रोधो, भवनिरोधा जातिनिरोधो, जातिनिरोधा जरामरणं सोकपरि-
 देवदुक्खदोमनस्सुपायासा निरुज्जान्ति । एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
 क्खन्धस्स निरोधो होती ' ति । अय स्रो भगवा एतमत्थं विविशो
 तायं वेलायं इमं उदानं उदानेसि—

20

पदा हवे पातुभवन्ति धम्मा

आतापिनो ज्ञायतो घ्राद्धणस्स ।।

अयस्स फह्ता वपयन्ति सन्धा

यतो पजानाति सहेतु धम्मं ति ॥

अन्वयान्तं वित्तान् यदुच्यते बोरो-
 । अथ लो कस्य कुञ्जुतो भगवतो
 ' क्त बो, उपस्तस्यं क्त बो' ति ।
 एतदपोष ' इयं लो क्त अनुपदं,
 धनं ते देसेस्तामी ' ति । अथ
 अनुपदं, इयं अनुपस्तस्यं ' ति इदो
 येन भाष्य तेलुपसंक्रमि, उप-
 एकमन्तं नितीदि । एकमन्तं निसि
 भाष्य अनुपुच्छिकमं क्रमेति, तेय्यव
 क्रमानं आदीनं बोधारं संकि-
 । क्य भाष्य अम्यसि क्तं
 विनीपरमपितं उद्वपितं पसम-

नि नाम मुदं क्तं अपयतकककं
 एकेन कतस कुञ्जुतस तस्मि
 क्तवपवतुं उद्वदि ' इ
 तं विरोधक्यं ' ति । अथ लो
 क्तपिदक्षित्य क्तं कुञ्जुतं अप-
 तेलुपसंक्रमि, उपसंक्रमित्य सेदि
 ते क्वचति क्तो व वित्तती '

अतस्तूते उच्ये-
 । अथ लो
 क्तवपेन, वित्तव वं येन अतुलकती ।
 व अतुलकती, वित्तव क्त-
 क्तवपेन इत्युच्यते । अतुलकती

- खारेसि । अथ खो सेट्ठि गहपति येन भगवा तेनुपसंक्रमि, उत्सं-
कमित्वा भगवन्तं एतदवोच ' अपि मन्ते भगवा यसं कुलपुत्तं
पस्सेय्या ' ति । ' तेन हि गहपति निमीदि, अप्पेव नाम इव नि-
सिन्नं यसं कुलपुत्तं पस्सेय्यासीति ' । अथ खो सेट्ठि गहपति ' इ-
5 व किराहं निसिन्नो इथ निसिन्नं यसं कुलपुत्तं पस्सिस्सामीति ' इहो
उदमो भगवन्तं अ. भिवादेत्वा एकमन्तं निमीदि । एकमन्तं ' निति-
धस्स खो सेट्ठिस्स गहपतिस्स भगवा अनुपुल्लिकथं कथेसि, सेय्य
ईदं— दानकथं सीलकथं सम्मकथं कामानं आदीनवं ओकारं सट्ठि-
लेसं नेक्खम्मे आनिसंसं अकामेसि । अथ खो सेट्ठि गहपति दिहं-
10 धम्मो पत्तधम्मो विदितधम्मो पारियोगाच्छधम्मो तिष्णाविचिकिञ्चो
विगतकथङ्कथो वेसारज्जप्पत्तो अपरप्पच्चयो सत्थु सासने भगवन्तं
एतदवोच ' अभिक्कन्तं भन्ते, अभिक्कन्तं भन्ते, सेय्यथा पि मन्ते
निक्कुज्जितं वा उक्कुजेय्य, पटिच्छन्नं वा ममां आचिक्खेय, अन्ध-
कारे वा तेलपज्जोतं धारेय्य चक्खुमन्तो रूपानि दक्खिन्तीति' एव-
15 मेव भगवता अनेकपरियायेन धम्मो पक्कमितो, ' एसाहं भन्ते भग-
वन्तं सरणं गच्छामि, धम्मं च भिक्खुसंघं च । उपासकं मं भग्वा
धारेतु अज्जतमे पाणुपेतं सरणं गत ' ति । सो व लोके पदमं
उपासको अहोसि तेवाचिको । अथ खो यसस्स कुलपुत्तस्स पितुनो
धम्मे देसियमाने यथादिहं यथाविदितं भूमिं पच्चवेक्खन्तस्स अनुपा-
20 दाय आसवेहि चित्तं विमुच्चि । अथ खो भगवतो एतदहोसि ' य-
सस्स कुलपुत्तस्स पितुनो धम्मे देसियमाने यथादिहं यथाविदितं
भूमिं पच्चवेक्खन्तस्स अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुत्तं, अपन्नो
खो यसो कुलपुत्तो हीनायावत्तित्वा कामे परिभुज्जितुं सेय्यथा पि
पुब्बे अगारिकभूतो, यं नूनाहं तं इद्धाभिस्सङ्कारं पटिप्पस्सम्मभेयं' ति ।
25 सो भगवा इद्धाभिस्सङ्कारं पटिप्पस्सम्मभे सि । अहस खो सेट्ठि गह-
पति यसं कुलपुत्तं निसिन्नं, दिस्वान यसं कुलपुत्तं एतदवोच ' माता
ते तात यस परिदेवसोकस्सम्पत्ता, देहि मातु जीवितं' ति । अथ खो
यसो कुलपुत्तो भगवन्तं उल्लोकेसि । अथ खो भगवा सेट्ठि

गहपति एतद्वेष ' तं किं मञ्जसि गहपति, यसस्स
 सेवेन जाणेन सेतेन दम्सेनेन धम्मो दिट्ठो सेय्यथा वि तथा
 तस्स यथादिट्ठं यथाविदितं भूमिं पद्यवेत्तन्तस्स अनुपादाय आस-
 वेहि नित्तं विमुत्त, भब्बो नु खो यमो गहपति हीनायावत्तित्वा
 5 कामे परिभुजित्तुं सेय्यथा वि पुब्बे अगारिकभूतो ' ति । ' नो ह
 एतं भन्ते' । ' यसम्म गो गहपति कुलपुत्तस्स सेवेन जाणेन सेतेन
 दम्सेनेन धम्मो दिट्ठो सेय्यथा वि तथा, तस्स यथादिट्ठं यथाविदितं भूमिं
 पद्यवेत्तन्तस्स अनुपादाय आसवेहि नित्तं विमुत्त, अभब्बो खो
 गहपति यस्सो कुलपुत्तो हीनायावत्तित्वा कामे परिभुजित्तुं सेय्यथा
 10 वि पुब्बे अगारिकभूतो ' ति । ' ल्हाभा भन्ते यसस्स कुलपुत्तस्स,
 मुलदं भन्ते यसम्म कुलपुत्तस्स, यथा यसस्स कुलपुत्तस्स
 अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुत्तं; अधिवासेतु मे भन्ते भगवा
 अज्जननाय भत्तं यमेन कुलपुत्तेन पच्छासमणेना ' ति । अधिवासेसि
 भगवा तुण्हीभावेन । अथ गो सेट्ठि गहपति भगवतो अधिवासनं
 15 विदित्वा उट्ठायासना भगवन्तं अधिवादेत्वा पदास्तिष्ण कत्वा पक्का-
 मि । अथ खो यमो कुलपुत्तो अबिरप्पकन्ते सेट्ठिन्दि गहपतिन्दि
 भगवन्तं एतद्वेष ' लभेय्याहं भन्ते, भगवतो सन्ति-
 के पण्डज्जं, लभेय्य उपसपदं ' ति । ' एहि भिक्खु ' ति भगवा
 अबोध ' स्वाक्करातो धम्मो, चर वण्णवरियं, मग्घा दुक्कतस्स अन्त-
 20 किरियाया' ति । मा ष तस्स आयम्मतो उपमग्घदा अहोसि । तेन
 खो पन समयेन सत्तलोके अरहन्तो होन्ति ।

३१. आदित्त परियायं

अथ खो भगवा उरुवेत्तायं यथाभिरन्तं विहरित्वा येन गयासीमे
 तेन चारिकं पक्कामि महता भिक्खुसहसेन सद्धिं भिक्खुसहस्सेन
 मग्घेहेव पुराणजट्टेहि । तत्र मुदं भगवा गयायं विहरति
 25 गयासीसे सद्धिं भिक्खुसहस्सेन । तत्र खो भगवा भिक्खु आमन्नेसि
 वा. वा. ८

- सत्त्वं भिक्खुरो आदित्तं । किं च भिक्खुरो मत्तं आदित्तं । चक्खुं भिक्खुरो
 आदित्तं, रूपा आदिता. चक्खुविज्जाणं आदित्तं, चक्खुसम्फ-
 स्सो आदित्तो; यदिदं चक्खुसम्फस्सपच्चया उप्पज्जति वेदयित्तं
 5 मुखं वा दुक्खं वा अदुक्खममुखं वा त पि आदित्तं । केन
 आदित्तं—रागग्गिना दोसग्गिना मोहग्गिना आदित्तं, जातिया जराय
 मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायामेहि आदित्तं ति
 वदामि । सोतं आदित्तं, मद्दा आदिता. प घाणं आदित्तं, गन्वा
 आदिता, जिह्वा आदिता, रसा आदिता. कायो आदित्तो, फोड्डब्बा
 आदिता, मनो आदित्तो, धम्मा आदिता, मनो विज्जाणं आदित्तं, मनो-
 10 सम्फस्सो आदित्तो यदिदं मनो सम्फस्सपच्चया उप्पज्जति वेदयित्तं
 मुखं वा दुक्खं वा अदुक्खममुखं वा त पि आदित्तं । केन आदित्तं
 रागग्गिना दोसग्गिना मोहग्गिना आदित्तं, जातिया जराय मरणेन सोकेहि
 परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायामेहि आदित्तं ति वदामि ।
 एवं पस्सं भिक्खुरो सुतवा आरियसावको चक्खुस्सिं पि निब्बिन्दति,
 15 रूपेसु पि निब्बिन्दति, चक्खुविज्जाणे पि निब्बिन्दति, यदिदं
 चक्खुसम्फस्सपच्चया उप्पज्जति वेदयित्तं मुखं वा दुक्खं वा अदु-
 क्खममुखं वा तस्सिं पि निब्बिन्दति । सोतस्सिं पि निब्बिन्दति, सत्तेसु
 पि निब्बिन्दति, धानस्सिं पि निब्बिन्दति, गन्धेसु पि निब्बिन्दति,
 जिह्वायपि निब्बिन्दति, रसेसु पि निब्बिन्दति, कायस्सिं पि निब्बि-
 20 न्दति, फोड्डब्बेसु पि निब्बिन्दति, मनस्सिं पि निब्बिन्दति,
 धम्मेसु पि निब्बिन्दति, मनोविज्जाणे पि निब्बिन्दन्ति, मनो-
 सम्फस्से पि निब्बिन्दति, यदिदं मनोसम्फस्सपच्चया उप्पज्जति
 वेदयित्तं मुखं वा दुक्खं वा अदुक्खममुखं वा तस्सिं पि निब्बि-
 न्दति, निब्बिन्दं विरज्जति, विरागा विमुच्चति, विमुत्तास्सिं विमुत्तन्हीति
 25 भाणं होति, स्वीणा जाति, वुत्तितं ब्रह्मचरियं, कतं करणियं, नापरं
 इत्थत्ताया ति पनानातीति । इमास्सिं च पन वेय्याकरणस्सिं
 भञ्जमाने तस्स भिक्खुसहस्ससु अनुपादाय आसवेहि चित्तानि
 विमुत्तिंसु । आदित्तपरियायं निद्वित्तं ।

३२. भारकस्सक

- एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनापशिण्डिकस्स आरामे । तेन एते पन समयेन भगवा भिक्खु निब्बानपटिसंयुत्ताय धम्मिया कयाय सन्दस्सेति समादयेति समुत्तेजेति सम्पहंसेति । ते च भिक्खु अट्टिकत्वा मनसिकत्वा सब्बनेतमो ममच्चाहरित्था ओहि-
- 5 त्तसोता धम्मं सुणन्ति । अथ एते भारम्म पापिपत्तो एतद्दशोभि 'अयं एते समणो गोतमो भिक्खु निब्बानपटिसंयुत्ताय धम्मिया कयाय ... प...., यन्नूताहं येन समणो गोतमो तेनुपसंक्रमेयं विक्खवुक्कम्माया ' ति । अथ एते भारो पापिमा कम्मकवण्णं अभिनिम्मिन्ति-त्वा महन्तं नद्दन्तं वन्धे करित्वा दापं पावनयाहिं गृहेरवा
- 10 हट्टहट्ठेसो साणसाटीनिवत्थो कट्टममविगतोहि पादेहि येन भगवा तेनुपसंक्रमि, उपसंक्रमित्वा भगवन्त एतद्दशोच ' अपि समण बलि वदे अदसा ' ति । ' किं एन पापिम ते बलिवदेहीति ' । ' ममेव समण चत्तुं मम रूपा मम चत्तुसम्पत्तसविज्जाणायतनं, कुट्ठि मे समण गन्त्वा मोक्खसि । ममेव समण सोत्तमम मदा... प.. ममेव
- 15 समण घाणं मम गन्धा, ममेव समण जिह्वा मम रसा, ममेव समण कायो मम पौट्टब्बा, ममेव समण मनो मम धम्मा मम मनोसम्पत्तसविज्जाणायतनं, कुट्ठि मे समण गन्त्वा मोक्खसीति ' । ' तवेष पापिम चत्तुं तव रूपा तव चत्तुसम्पत्तसविज्जाणायतनं, एत्थ च एते पापिम नत्थि चत्तुं नत्थि रूपा नत्थि चत्तुसम्पत्तसविज्जाणा-
- 20 यतनं अगति तव तत्थ पापिम । तवेष पापिम सोत्तं तव मदा तव सोत्तसम्पत्तसविज्जाणायतनं, एत्थ च एते पापिम नत्थि सोत्तं नत्थि सदा नत्थि सोत्तसम्पत्तसविज्जाणायतनं अगति तव तत्थ पापिम । तवेष पापिम घानं तव गन्धा तव घानसम्पत्तसविज्जाणायतनं, एत्थ च एते पापिम नत्थि घानं नत्थि गन्धा नत्थि घानसम्पत्तस-

विञ्जाणायतनं अगति तव तत्थ पापिम । तवेव पापिम जिह्वा
 तव रसा तव जिह्वासम्फस्सविञ्जाणायतनं....प....., तवेव पापिम
 कायो तव फोड्डुवा तव कायसम्फस्सविञ्जाणायतनं....प.....,
 तवेव पापिम मनो तव धम्मा तव मनोसम्फस्सविञ्जाणायतनं,
 5 यत्थ च खो पापिम नात्थि मनो नत्थि धम्मा नत्थि मनोसम्फस्स-
 विञ्जाणायतनं अगति तव तत्थ पापिमा ' ति ।

‘ यं वदन्ति मम-यिदं ति ये वदन्ति ममं ति च ।

एत्थ चे ते मनो अत्थि न मे समण मोक्खसीति' ॥

यं वदन्ति न तं मय्हं ये वदन्ति न ते अहं ।

10 एवं पापिम जानाहि, न मे मग्गं पि दक्खसीति ' ॥

अथ खो मारो पापिमा ‘ जानाति मं भग्वा, जानाति मं
 सुगतो ' ति दुक्खी दुम्भनो तत्थेवन्तरथायीति ।

३३. सुन्दरि-मारणं

भगवतो किर भिक्खुसंघस्स पद्यत्तं महानरीनं महोपसाक्षिसे
 लाभसङ्कारे उप्पन्ने हतथाभसङ्कारा अञ्जतित्थिया सुरियुग्गामन-
 15 काले खञ्जोपनरुत्तादिमा निप्पमा हुत्वा एकतो सल्लिपत्तिवा मन्त-
 थिमु ‘ मयं समणम्म गोतमम्म उप्पन्नहात्ततो पट्टाय हतथाभस-
 ङ्कारा । न नो कोचि अत्थिमावग्धि जानाति । केन नु सो सद्धि
 एकतो हुत्वा मणम्म गोतमम्म अवण्णं उप्पादेत्वा लाभसङ्कार-
 मम्म अन्तरथापेय्यामा ' ति । अय नेत्तं एतद्दहोसि ‘ सुन्दरिया
 20 मद्धि एकतो हुत्वा सधुणिसमा ' ति । ते एकदिक्कं सुन्दरि
 नित्थिआरामं पविसित्वा वन्दित्वा ट्ठिनं नात्थिपिमु । सा पुनप्पुन
 सहपन्ती पि पट्ठिवचनं अत्थित्वा ‘ अवि नु अय्या केनापि विरे-

टित्तथा ' ति पुनः । ' भगिनि सागल सागल अर्धं विदुः
 ' इत्यभयार्थं वदित्वा विनम्रत न वासाति । सा इत्यभय
 ' मया एतथ हि वानु वदतीति ' । एष एव हि अर्धं विदुः
 कृत्वा शोभायापत्ता, समशया सागलया वाया असायय इत्यभय
 १) नव कर्म सागलेत्या इत्यभयार्थं वासाति । सा वायु इ
 सापतिविद्याया वदित्वा वदन्त्या ।

ततो पट्टाय सागलान्निगमयत्पुनश्चक्रेकाले १११
 सार्धं महासमम्भ सात्पु धमांसाने सुत्वा अग्न वदित्वा
 भोगयमाभिगुप्ती वदन्ति । ' वद सापसाति ' य एव इत्यभय

10 भोगयमा सागितव, अर्धं हि तंन साट्टे एवाप्यवर्तते वा ११०
 वाया असाययार्थं विभिद्यार्थं वदित्वा वायु इत्यभय
 आश्रित्वा सागलान्निगुप्ती वदन्ति । ' ति सुत्वा वद सापसाति ' इ
 य पुट्टा ' समभयत सागलेन साट्टे एवाप्यवर्तते वदित्वा व
 विभिद्यार्थिणा वसापेया असाययार्थिनि वदन्ति, अथ इत्यभय

15 सादशयैव भुतान कदाप्यत्र दाना इत्यभय ' ति इत्यभय क
 शम्भ भोगयमा सागलान्निगुप्ती वदन्ति इत्यभय
 एया ' ति वदित्वा । ते तथा अर्धं, अथ इत्यभय ' ति इत्यभय
 पश्याया ' ति इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय
 शम्भ ' ति इत्या इति इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय

20 सागलान् ' ति इत्यभय तत्र हि इत्यभय इत्यभय इत्यभय
 अत्रुत्तया अत्रुत्तये एतद्वै इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय
 सागलान्निगुप्ती इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय
 इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय
 ति इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय

25 आश्रित्वा इत्यभय ' ति इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय
 इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय
 इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय
 ति इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय
 इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय इत्यभय

सावत्थिवासिनो ठपेत्वा अरियसावके सेसा येमुल्लेन ' पस्सय सज्ज-
णानं सत्तयपुत्तियानं कम्मं ' ति आदीनि क्त्वा अन्तोनगरे महि-
नगरे उपवनअरब्बेसु भिक्खू अक्कोसन्ता विनरन्ति । भिक्खू ते
पवत्ति तपागतस्स आरोवेसुं । सत्या ' तेन हि तुम्हे ते मज्जुस्से
5 एवं पटिचोदेथा ' ति—

अभूतवादी निरयं उपोति

यो वापि क्त्वा ' न करोमि ' चाह ।

उभो पि ते पेच्च समा भवन्ति

निहीनकम्मा मज्जुजा परत्या ति ॥

10 इमं गाथमाह । राजा ' सुन्दरिया अब्बेहि मारितापावं जानाथा'
ति पुरिसे पयोजेसि ।

ते पि सो धुत्ता तेहि कहापणेहि सुरं पिन्ता अज्जमम्मं
कल्हं करोन्ति; तत्थेजो एवमाह ' त्वं सुन्दरिं एकप्पहारेनेव मारेत्वा
माथाकण्ठपरन्तरे निग्गपित्वा, ततो लद्धकहापणेहि सुरं पिाभि ' ।

15 ' होतु होतु ' ति राजपुरिसा ते धुत्ते गहेत्वा रब्बो दग्गेमुं ।
अथ ने राजा ' तुम्हेहि सा मारिता ' ति पुग्गि । ' आम देवा '
ति । ' केहि मारापिता ' ति । ' अज्जतित्थियेहि देवा ' ति ।

राजा नित्थिये पक्कामापेत्या ' सुन्दरिं उरिगापेत्या गच्छथ, तुम्हे
एवं वदन्ता नगरा आहिण्ठथ अथ सुन्दरी समणम्म गोतमम्म

20 अथय्य आरोपितुं शमंहेहि अम्हेहि मारापिता, नेव गोतमम्म म गोत-
ममावसाने दोमो अत्थि, अम्हाकं दोमो ' ति । ते तथा अहंमुं ।
कट्टमहाजनो तदा मद्दहि, नित्थिया पि पूग्गिमाथग्गेहेन पठिबुद्धा ।
ततो पशुय बुद्धान सक्कायो महन्तवरो अहाभि ।

३४. देवदत्तस्त बुद्धोपरि द्वेषो

तेन खो पन समयेन भगवा महतिया परिसाय परिवुतो धम्मं देसेन्तो निसिन्नो होति सरानिकाय परिसाय । अप खो देवदत्तो उहायासना एकंसं उत्तरासंगं करित्वा येन भगवा तेनउरलि पणा-
मेत्वा भगवन्तं एतदवोच—'निण्णो दानि भन्ते भगवा बुद्धो महत्तवो

- 5 अद्भगतो वयो अनुप्पत्तो, अप्पोम्मुद्धो दानि भन्ते भगवा दिट्ठ-
धम्ममुत्तविहारं अनुयुत्तो विहरत्तु, मम भिक्खुसत्तु निम्माज्जत्तु, अहं
भिक्खुसत्तुं परिहरिस्सामीति । 'अलं देवदत्त, मा ते रुचि भिक्खु-
सत्तुं परिहरितुं' ति । दुतियं पि खो देवदत्तो ततियं पि
खो देवदत्तो भगवन्तं एतदवोच ' निण्णो दानि परिहम्मिमा-
10 मीति । ' सारिपुत्तमोम्याहानान पि खो अह देवदत्त भिक्खुसत्तुं
न निस्सज्जेय्यं, किं पन बुद्धं वषम्म खेज्जापक्कम्मा ' ति । अप खो
देवदत्तो ' सरानिकाय मं भगवा परिसाय खेज्जापक्कत्वादेन अपसा-
देनि, सारिपुत्तमोम्याहानेन उक्कमसीति ' बुपित्तो अनत्तमनो भग-
वन्तं अभिवादेत्वा पदकिरणं कत्वा पवामि । अयच्च तरहि देवद-
15 त्तम भगवति पठमो आघातो अहोसि ।

अप खो देवदत्तो येन अजातमत्तुकुमारो तंनुपसकमि, उपमक-
मित्वा अजातमत्तुकुमारं एतदवोच ' पुरिमि महाराज आणापेहि ये
सभणं गोतमं जीविता बोरोपेम्मसन्तीति । अप खो अजातमत्तुकु-
मारो मनुस्से आणापेमि ' यथा भणे अय्यो देवदत्तो आह तथा
20 वतोपा ' ति । अप खो देवदत्तो एकं पुरिमं आणापेमि ' सच्छा-
बुद्धो, अमुक्कस्मि ओक्कसे ममणो गोतमो विहरति, तं जीविका
बोरोपेत्वा इमिना ममोन आगच्छा ' ति. तस्मि ममो द्वे पुरिमि
टपेमि ' यो इमिना ममोन एवमे पुरिमो आगच्छथा तं जीविका
बोरोपेत्वा इमिना ममोन आगच्छथा ति । तस्मि ममो वत्तरो ुने

- ठपेमि ' ये इमिना ममो न द्वे पुरिसा आगच्छन्ति ते जीविता वीरो-
पेत्वा इमिना ममो न आगच्छथा ' ति । तस्मिं ममो अद्द पुरिसे ठपेसि
' ये इमिना ममो न चत्तारो पुरिसा आगच्छन्ति ते जीविता
वीरोपेत्वा इमिना ममो न आगच्छथा ' ति । तस्मिं ममो
5 सोळम पुरिसे ठपेमि ' ये इमिना ममो न अद्दपुरिसा आग-
च्छन्ति ते जीविता वीरोपेत्वा आगच्छथा ' ति । अथ सो सो
एको पुरिसो अभिचम्मं गहेत्वा धनुक्यापं सलहित्वा येन भगवा
तेनुपमंरुमि, उपमंरुमित्वा भगवतो अविदूरे भीतो उब्बिमो उस्स-
ङ्गी उपसतो पत्थद्वेन कायेन अट्ठासि । अद्दसा सो भगवा तं
10 पुरिसं भीतं उब्बिमं उम्माङ्गिं उपसत्तं पत्थद्वेन कायेन ठितं, रि-
त्थान तं पुरिसं एतद्दोष ' एहि भावुसो, मा भायीति ' । अथ
सो सो पुरिसो अभिचम्मं एकमन्नं करित्वा धनुक्यापं निगिगि-
त्वा येन भगवा तेनुपमंरुमि, उपमंरुमित्वा भगवतो पादेसु सिरसा
निपत्तिन्वा भगवन्तं एतद्दोष ' अथयो म भन्ते अत्तममा यथा
15 बात्थे यथा मूत्तं यथा अत्तमत्तं गोहं दुद्धुगिसो वधरुगिसो इधुपमंरुमन्तो ।
त्तम मे भन्ते भगवा अत्तय अत्तयतो पट्ठिगण्हानु भायति संवराया'ति ।
अथ सो भगवा तम्म पुरिसम्म अनुपुब्बिचत्तं करोमि, सेत्थप
इदं, दानकयं पे . ।

- अथ सो सो एको पुरिसो येन देवदो तेनुपमंरुमि, उपमंरु-
20 मित्वा देवदत्तं एतद्दोष ' नाहं भन्ते सक्कोमि तं भगवन्तं जीविता
वेरोपेत्वा, पट्ठिगिहो सो भगवा महानुपायो ' ति । ' अत्तं भावुसो
वा सो तं सत्तमं गोत्तमं जीविता वीरोपेत्वा, अहमेव सत्तमं
गोत्तमं जीविता वेरोपेत्वायीति ' । तेन सो वन
सत्तमेन भगवा निज्जट्ठस पत्थत्तम्म पत्थायापं चत्तमी ।
25 अथ सो देवदत्तो निज्जट्ठ पत्थत्तं अभिचत्तिन्वा पत्थत्तं निजं वरि-
त्ति ' इत्तय सत्तमं गोत्तमं जीविता वेरोपेत्वायीति ' । द्वे पत्थत्तं
चत्तं सत्तमत्तमा तं निजं सत्तत्तिन्वा, ममे कत्तिन्वा उपपत्तिन्वा
सत्तत्तमे पत्तं इत्तं उपपत्तिन्वा । अथ सो भगवा उपपत्तिन्वा

देवदत्तं एतद्वोच ' बहुं तंयां मोघपुरिस अपुञ्जं पसूनं यत्नं दुह-
चित्तो वधकचित्तो तथागतस्स रुहिरं उप्पादेसीति ' । अथ सो
भगवा भिक्षु आमन्तेसि—'इदं भिक्षवे देवदत्तेन पठमं आनन्त-
रिक्कम्मं उपचितं यं दुहचित्तेन वधकचित्तेन तथागतस्स रुहिरं
5 उप्पादितं ' ति ।

तेन सो पन समयेन राजगहे नालागिरी नाम हत्थी चण्डो
होति मनुस्सपातको । अथ सो देवदत्तो राजगहं पविसित्वा हत्थि-
सालं गन्त्वा हत्थिभण्डे एतद्वोच ' मयं सो भणे राजभानका
नाम पटिपला नीचठानियं उधे ठाने ठपेलुं भत्तं पि वेतनं पि वड्डा-
10 पेवुं, तेन हि भणे यदा समणो गोतमो इमं रच्छं पटिपत्तो होति
तदा इमं नालागिरिं हत्थि मुञ्चित्वा इमं रच्छं पटिपादेया ' ति ।
'एवं भन्ते' ति सो ते हत्थिभण्डा देवदत्तस्स पञ्चमसोमुं । अथ सो
भगवा पुञ्जण्हसमयं निवासेत्वा पत्तनीवरं आदाय सम्बहुलेहि
भिक्खुहि सद्धिं राजगहं पिण्डाय पाविसि । अथ सो भगवा तं
15 रच्छं पटिपत्ति, अद्दसासुं सो ते हत्थिभण्डा भगवन्त तं रच्छं
पटिपत्तं, दिस्वान नालागिरिं हत्थि मुञ्चित्वा तं रच्छं पटिपादेसुं ।
अद्दसा सो नालागिरिं हत्थी भगवन्तं दूरतो व आगच्छन्तं, दिस्वान
सोण्डं उस्सापेत्वा पहट्टकण्णशालो येन भगवा तेन अभिधावि ।
अद्दसासुं सो ते भिक्षु नालागिरिं हत्थि दूरतो व आगच्छन्तं
20 दिस्वान भगवन्तं एतद्वोचुं ' अयं भन्ते नालागिरिं हत्थी चण्डो
मनुस्सपातको इमं रच्छं पटिपत्तो, पटिपत्तु भन्ते भगवा, पटिपत्तु
सुगतो ' ति । ' आगच्छत भिक्षवे, भायित्थ, अट्टानं एतं
भिक्षवे अनवशासो यो . . . । जीविता वीरोपेय्य,
अनुपवमेन भिक्षवे तथागता . . . ति ' ।

25 तेन सो पन समयेन वि हप्पिदेसु
नेमु पि आरूढ्हा मनुस्सा
सप्पा दुब्बुद्धिनो ते भव
वा. पा. ९

नागेन विहेठियिस्सतीति ' । ये पन ते मनुस्सा सद्वा पसन्ना पण्डि-
ता बुद्धिमन्तो ते एवमाहंसु ' चिरस्सं वत भो नागो नागेन सद्वा-
मेस्सतीति ' । अथ खो भगवा नालागिरिं हत्थि मेत्तेन चित्तेन
फरि । अथ खो नालागिरि हत्थी भगवतो मेत्तेन चित्तेन फुट्ठो
5 सोण्डं ओरोपेत्वा येन भगवा तेनुपसंक्रमि, उपसंक्रमित्वा
भगवतो पुरतो अट्ठासि । अथ खो भगवा दक्खिणेन हत्थेन नाल-
गिरिस्स हत्थिस्स कुम्भं परामसन्तो नालागिरिं हत्थि गायाहि
अज्झमासि—

मा कुञ्जर नागमासदो, दुक्खं हि कुञ्जर नागमासदो,
10 न हि नागहतस्स कुञ्जर सुगति होति इतो परं यतो ।
मा च मदो मा च पामदो न हि पमत्ता सुगतिं विजन्ति ते,
त्वं अत्र तथा फरिस्सासि येन त्वं सुगतिं गमिस्ससीति ॥
अथ खो नालागिरि हत्थी सोण्डाय भगवतो पादपंसूनि गहेत्वा
उपरि मुद्धनि आकिरित्वा पट्टिकुटितो पट्टिसाक्कि याव भगवन्तं
15 अदक्खि । अथ खो नालागिरि हत्थी हत्थिसालं गन्त्वा सके ठाने
अट्ठासि, तथा दन्तो च पन नालागिरि हत्थी अहोसि । तेन सो
पन समयेन मनुस्सा इमं गाथं गायन्ति—

दण्ढेनेके दमयन्ति अङ्कुसेहि कसाहि च ।

अदण्ढेन असत्थेन नागो दन्तो महोसिना ति ॥

३५. बुद्धस्स चुन्दगिहे गमनं

—:—

20 अथ खो भगवा भोगनगरे यथाभिरन्तं विहरित्वा आयामन्तं
आनन्दं आमन्तेमि ' आयामानन्द येन पावा तेनुपसंक्रमिस्सामा '
ति । ' एवं भन्ते ' ति गो आयामा आनन्दो भगवतो पच्चमोमि ।

- अथ खो भगवा महता भिक्खुसङ्घेन सार्द्धं येन पावा तदवसरि ।
 तत्र मुदं भगवा पावायं विहरति शुद्धस्य कम्मरपुत्तस्य अम्ब-
 वने । अस्तोसि खो शुद्धो कम्मरपुत्तो ' भगवा किर पावं अनु-
 प्पत्तो, पावायं विहरति म्पहं अम्बवने ' ति । अथ खो शुद्धो
- 5 कम्मरपुत्तो येन भगवा तेनुपसंक्रमि, उपसंक्रमित्वा भगवन्तं अभि-
 वादेत्वा एकमन्तं निसीदि, एकमन्तं निसित्तं खो शुद्धं कम्मरपुत्तं
 भगवा धम्मिया कथाय सन्दस्सेसि समादपोसि समुत्तेजेसि सम्पहं-
 सेसि । अथ खो शुद्धो कम्मरपुत्तो भगवता धम्मिया कथाय सन्द-
 स्मितो समादपितो समुत्तेनितो सम्पहंसितो भगवन्तं एतदवोच
- 10 ' अधिवासेतु मे भन्ते भगवा खातनाय भत्तं सार्द्धं भिक्खुसंघेना '
 ति । अधिवासेसि भगवा दुष्हीभावेन । अथ शुद्धो कम्मरपुत्तो
 भगवतो अधिवासनं विदित्वा उट्टायासना भगवन्तं अधिवादेत्वा
 पदवितरणं कत्वा पक्कामि । अथ खो शुद्धो कम्मरपुत्तो तरसा
 रत्तिया अद्ययेन सके निवसने णीत्तं खादनियं भोजनियं पटिया-
- 15 दापेत्वा पहृतघ सुकरमद्वं भगवतो कालं आरोचापोसि ' कालो
 भन्ते, निट्ठितं भत्तं ' ति । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवा-
 सेत्वा पत्तचीवरं आदाय सार्द्धं भिक्खुसंघेन येन शुद्धस्य कम्मर-
 पुत्तस्य निवेसनं तेनुपसंक्रमि, उपसंक्रमित्वा पञ्जत्ते आसनेनिसीदि,
 निसज्ज खो भगवा शुद्धं कम्मरपुत्तं आमन्तेसि ' यं ते शुद्ध
- 20 सुकरमद्वं पटियत्तं तेन म परिवसि, यं पनञ्जं खाद-
 नियं भोजनियं पटियत्तं तेन भिक्खुसंघं परिवसि ' ति । ' एवं भन्ते '
 ति खो शुद्धो कम्मरपुत्तो भगवतो पटिम्मुत्वा यं अहोसि सुकर-
 मद्वं पटियत्तं तेन भगवन्तं परिवसि, यं पनञ्जं खादनियं भोज-
 नियं पटियत्तं तेन भिक्खुसंघं परिवसि । अथ खो भगवा शुद्धं
- 25 कम्मरपुत्तं आमन्तेसि ' यं ते शुद्ध सुकरमद्वं अवासिट्ठं तं सोब्भे
 निकत्तणाहि, माहं तं शुद्ध पस्सामि सदेवके एके समारके सब्रम्हके
 सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय यस्स तं परिमुत्तं सम्मा-
 परिणामं गच्छेत्थ्य अञ्जत्र तपागतस्सा ' ति । ' एवं भन्ते ' ति खो

चुन्दो कम्मरपुत्तो भगवतो पटिस्सुत्वायं अहोसि सूकरमद्वं अवसिद्धं
 तं सोब्भे निखणित्वा येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवन्तं
 अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि, एकमन्तं निसिज्जं खो चुन्दं कम्मा-
 रपुत्तं भगवा घम्मिया कयाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेमेत्वा
 5 सम्पहंसेत्वा उट्ठायासना पक्कामि । अय खो भगवतो चुन्दस्स
 कम्मरपुत्तस्स भत्तं भुत्ताविस्स खरो आनाधो उप्पज्जि लोहितपक्ख-
 न्दिका, पवाब्बहा वेदना वत्तन्ति मारणान्तिका । ता सुदं भगवा
 सतो सम्पजानो अधिवासेसि अविहब्बज्जमानो, अय खो भगवा
 आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि 'आयामानन्द, येन कुसिनारा तेनु-
 10 पसंकमिस्सामा' ति । 'एवं भन्ते' ति खो आयस्मा आनन्दो
 भगवतो पच्चस्सोसि—

चुन्दस्स भत्तं भुज्जित्वा कम्मरस्सा तिमे सुतं ।

आवारधं सम्फुसी धीरो पवाब्बहं मारणान्तिकं ॥

भुत्तस्स च सूकरमद्वेन व्याधिप्पवाब्बहा उदपादि सत्पुनो ।

15 विरिच्चमानो भगवा अवोच 'गच्छामहं कुसिनारं नगरं' ति ॥

३६. बुद्धस्स निव्वाणं

अय खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि 'सिया खो
 पनानन्द, तुम्हाकं एवमस्स "अतीतसत्पुकं प्रावचनं, नत्थि नो
 सत्था' ति, न खो पनेतं आनन्द एवं दट्ठब्बं । यो वो आनन्द
 मया घम्मो च विनयो च देसितो पञ्जत्तो सो वो ममघयेन सत्था ।
 20 यथा खो पनानन्द एतरहि भिस्सु अन्नमच्चं आयुसोवादेन समु-
 दाचरन्ति न वो ममघयेन एवं समुदाचरितब्बं; थेरतरेण आनन्द
 भिक्खुना नवकत्तरो भिक्खु नामेन वा गोत्थेन वा आयुसोवादेन वा
 समुदाचरितब्बो, नवकत्तरेण भिक्खुना थेरतरो भिक्खु भन्ते ति वा

- आयस्मा ति वा समुदाचरितन्वो । आवंरसमानो आनन्द संघो मम-
 चयेन खुदानुसुहकानि सिक्खरापदानि समूहन्तु । छलस्म आनन्द
 भिक्खुनो ममचयेन ब्रह्मदण्डो कातन्वो " ति । ' वत्तमो पन
 मन्ते ब्रह्मदण्डो ' ति । ' छलो आनन्द भिक्खु यं इच्छेय्य तं
 5 वदेय्य, सो भिक्खुहि नेव वत्तन्वो न ओवदितन्वो न अनुसासि-
 तन्वो ' ति । अथ एवो भगवा भिक्खु आमन्तेसि ' सिया एवो पन
 भिक्खवे एक भिक्खुस्स पि कंथा वा विमति वा बुद्धे वा धम्मे वा
 संघे वा ममो वा पटिपदाय वा, पुच्छथ भिक्खवे, मा पच्छविप्पटि-
 सारिनो अहुवत्थ—सम्मुरीभूतो नो सत्था अहोसि, न मयं साक्कि
 10 म्ह भगवन्तं सम्मुत्ता पटिपुच्छित्तु ' ति । एवं बुत्ते ते भिक्खु गुण्ही
 अहेसुं । दुतियं वि....ततियं वि एवो भगवा भिक्खु आमन्तेसि....
 ततियं वि एवो ते भिक्खु गुण्ही अहेसुं । अथ भो भगवा भिक्खु
 आमन्तेसि ' सिया एवो पन भिक्खवे सत्थुगारवेनापि न पुच्छे
 य्याथ, सहायरो पि भिक्खवे सहायकस्स आरोचेतु ' ति । एवं
 15 बुत्ते ते भिक्खु गुण्ही अहेसुं । अथ एवो आयस्मा आनन्दो भग-
 वन्तं एतदवोच ' अप्परियं भन्ते, अरुभुतं भन्ते, एवं पसलो अह
 मन्ते, इमस्मि भिक्खुसंघे नत्थि एकभिक्खुस्स पि कंथा वा विमति
 वा बुद्धे वा धम्मे वा संघे वा ममो वा पटिपदाय वा ' ति । ' व-
 तादा एवो एवं आनन्द वसेसि, माणमेव हेत्थ आनन्द तथागत्तम्,
 20 नत्थि इमस्मि भिक्खुसंघे एकभिक्खुस्स पि कंथा वा विमति वा बुद्धे
 वा धम्मे वा संघे वा ममो वा पटिपदाय वा, इमेमं हि आनन्द
 पघलं भिक्खुगतानं एवो पच्छिमरो भिक्खु सो सोणापलो अदिनि-
 पात्तस्सो नियतो सम्भोपिपरायनो ' ति । अथ एवो भगवा भिक्खु
 आमन्तेसि ' एन्द दानि भिक्खवे आमन्नयादि वो, वदथस्सो
 25 संत्तारा, अप्पमादेन सम्पादेथा ' ति । अयं तथागत्तम् एत्थिया
 वाचा । अथ एवो भगवा पउमज्जानं समाचञ्चि, पउमज्जानः बुद्धि
 त्वा दुतियज्जानं....ततियज्जानं...चतुत्थज्जानं ...महापञ्चि, चतु-
 थ्यमाना बुद्धिस्था आवसमानघादपनं महापञ्चि, अवसमानघाद-

- तनसमापत्तिया बुद्धहित्वा विञ्जाणञ्चायतनं समापज्जि, विञ्जाणाञ्चाय-
 यतनसमापत्तिया बुद्धहित्वा आकिञ्चञ्चायतनं समापज्जि, आकिञ्च-
 ञ्चायतनसमापत्तिया बुद्धहित्वा नेवसञ्जानासञ्चायतनं समापज्जि,
 नेवसञ्जानासञ्चायतनसमापत्तिया बुद्धहित्वा सञ्जावेदयितनिरोधं
 5 समापज्जि । अथ खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्तं अनुरुद्धं एत-
 दवोच ' परिनिव्वुतो मन्ते अनुरुद्ध भगवा ' ति । ' न आवुसो
 आनन्द भगवा परिनिव्वुतो, सञ्जावेदयितनिरोधं समापन्नो '
 ति । अथ खो भगवा सञ्जावेदयितनिरोधसमापत्तिया बुद्ध-
 हित्वा नेवसञ्जानासञ्चायतनं... आकिञ्चञ्चायतनं....विञ्जाण-
 10 ञ्चायतनं....आकासानञ्चायतनं.... चतुत्थज्ज्ञानं.... ततियज्ज्ञानं....
 दुतियज्ज्ञानं....पठमज्ज्ञानं समापज्जि, पठमज्ज्ञाना बुद्धहित्वा दुति-
 यज्ज्ञानं....ततियज्ज्ञानं ...चतुत्थज्ज्ञानं समापज्जि, चतुत्थज्ज्ञाना
 बुद्धहित्वा समनन्तरा भगवा परिनिव्वायि । परिनिव्वुते भगवति
 सह परिनिव्वाना महामुमिचालो अहोसि, भिसनको लोमहंसो देव-
 15 ण्डुभियो च फल्लिसु । परिनिव्वुते भगवति सह परिनिव्वाना ब्रह्मा
 सहम्पति इमं गाथं अभासि—

सध्वे व निक्खिपिस्सन्ति भूता लोके समुस्सथं ।

यथा एतादिसो सत्या लोके अप्पट्टिपुग्गलो ॥

तथागतो बलप्पत्तो सम्बुद्धो परिनिव्वुतो ति ॥

- 20 परिनिव्वुते भगवति सह परिनिव्वाना सक्को देवानं इन्दो इमं
 गाथं अभासि—

अनिच्चा वत संखारा उप्पादवयधम्मिनो ।

उपज्जित्वा निरुज्झन्ति तेसं वूपसमो सुखो ति ॥

परिनिव्वुते भगवति सह परिनिव्वाना आयस्मा अनुरुद्धो इमा

- 25 गाथायो अभासि—

नाहु अस्सासपस्सासो तितचित्तस्स तादिनो ।

अनेजो सन्ति आरब्ध यं कालं अकरी मुनी ॥

- १० असह्यनिनेन चित्तेन वेदने अङ्गवासायि ।
पञ्जोतस्सेव निव्वानं विमोखो चेतसो अहू ति ॥
परिनिव्वुते भगवति सह परिनिव्वाना आयम्मा आनन्दो इमं गाथ
अमासि—
- 5 तदासि यं धिमनकं तदासि लोमहंमनं ।
सम्भाकारवरूपेते सम्भुद्धे परिनिव्वुते ति ॥
नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्भासम्भुद्धस्स ।

३७. दससीलानि

- अथ एतो भगवा कपिलवत्थुम्मि यथाभिरन्ते दिहरित्वा येन सावत्थि
तेन चारिकं पचामि । अनुदुब्बेन चारिकं चरमानो येन सावत्थि
10 तदवसरि । तत्र सुदं भगवा सावत्थियं दिहरति जेतवने अनाथ-
विण्डिकस्स आरामे । तेन एतो पन समयेन आयम्मतो सारिदुत्तस्स
उपहायकुळं आयम्मतो सारिदुत्तस्स सन्तिके दारकं पहेमि • इयं
दारकं धेरो पच्चागेतु • ति । अथ एतो आयम्मतो सारिदुत्तस्स
एतदहोमि • भगवता सिक्खापदं पच्चत्ते, म एवेन द्वे सामणेरा
15 उपहायेतवशा ति, अयं च मे हाहुलो सामणेतो, वथं सु एतो मया
पटिपत्तिवचं • ति । भगवतो एतमत्थं आरोपेमि । • अट्टजा-
णामि भिक्खवे स्यत्तेन भिक्खुना पटिपत्तेन एवेम द्वे सामणेरे
उपहायेतुं, यावन्ते वा पन उम्महति ओषदितुं अनुससितुं ताव-
तके उपहायेतुं • ति । अथ एतो सामणेताने एतदहोमि • वने सु
20 एतो अट्टारं सिक्खापदानि, कथं च अट्टेहि विदिसवत्थं • ति ।
भगवतो एतमत्थं आरोपेमुं । • अट्टजानादि भिक्खवे सामणेताने

तनसमापत्तिया बुद्धहित्वा विञ्जानघायतनं समापत्ति, विञ्जानाघाय-
यतनसमापत्तिया बुद्धहित्वा आरिञ्चञ्जायतनं समापत्ति, आरिञ्च-
ञ्जायतनसमापत्तिया बुद्धहित्वा नेवसञ्जानासञ्जायतनं समापत्ति,
नेवसञ्जानासञ्जायतनसमापत्तिया बुद्धहित्वा सञ्जावेदयितनिरोधं

- 5 समापत्ति । अथ सो आयस्सा आनन्दो आयस्सन्तं अनुरुद्धं एत-
दवोच ' परिनिञ्चुतो मन्ते अनुरुद्ध भगवा ' ति । ' न आतुसो
आनन्द भगवा परिनिञ्चुतो, सञ्जावेदयितनिरोधं समापत्तो ' ति ।
अथ सो भगवा सञ्जावेदयितनिरोधसमापत्तिया बुद्ध-
हित्वा नेवसञ्जानासञ्जायतनं.... आरिञ्चञ्जायतनं.... विञ्जान-
10 घायतनं.... आरुसाणघायतनं.... चतुत्थञ्जानं.... ततियञ्जानं....
दुतियञ्जानं.... पडमञ्जानं समापत्ति, पडमञ्जाना बुद्धहित्वा दुति-
यञ्जानं.... ततियञ्जानं.... चतुत्थञ्जानं समापत्ति, चतुत्थञ्जाना
बुद्धहित्वा समनन्तरा भगवा परिनिञ्चायि । परिनिञ्चुते भगवति
सह परिनिञ्चाना महाभूमिचालो अहोसि, भिसनसो लोदहंसो देव-
15 न्दुभिगो च फल्लिमु । परिनिञ्चुते भगवति सह परिनिञ्चाना म्हा
सहस्यति इमं गाथं अवाप्ति—

सध्वे च निरिखपिस्सन्ति भूता लोके समुस्सथं ।

यथा एतादिसो सन्धा लोकं अप्पट्टिगुग्गलो ॥

तथागतो यत्थप्पो सञ्चुद्धो परिनिञ्चुतो ति ॥

- 20 परिनिञ्चुते भगवति सह परिनिञ्चाना सञ्चो देवानं इन्दो इमं
गाथं अवाप्ति—

अनिञ्चा वत भंगारा उप्पादवयथम्मिनो ।

उप ज्जिन्वा निदग्गन्ति नेमं वृषममो मुरो ति ॥

परिनिञ्चुते भगवति सह परिनिञ्चाना आयस्सा अनुरुद्धो इमा

- 25 गायथो अवाप्ति—

नाहं अग्गामयस्सामो तितविजग्ग तादिनो ।

अनेत्रो गन्ति भाग्ग्यं यं फल्लं भक्खरी मुनी ॥

दस सीलानि

1. असह्यीनेन चित्तेन वेदनं अङ्गवासायि ।
पञ्चोत्तस्तेषु निव्यानं विमोखो चेतसो अहृति ॥
परिनिवृत्ते भगवति सह परिनिव्वाना आयम्मा आनन्दो इमं
अभासि—
- 5 तदासि यं भिमनकं तदासि लोमहंसनं ।
सम्पाकारवरूपेते सम्बुद्धे परिनिव्युत्तं ति ॥
नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्पासम्बुद्धम्म ।

३७. दससीलानि

—>> <<—

अथ एतो भगवा कपिलवन्धुम्मि यथाभिरन्तं विहरिन्वा देन सावत्थि
तेन चारिकं पवामि । अनुदुब्बेन चारिकं कामानो देन सावत्थि
10 तदवमरि । तत्र सुद भगवा सावत्थिय दिहरति जेतवने अनाथ-
विण्डकम्म आरामे । तेन एतो एन समयेन आयम्मतो साट्ठिसम्म
उपहारवुलं आयम्मतो साट्ठिसम्म सन्तिके दारव पाहेमि । इमं
दारकं थेरो पव्वामेत्तु ' ति । अथ एतो आयम्मतो साट्ठिसम्म
एतदहोसि ' भगवता सिक्कापदं पञ्जसां, म एवेन हे सम्पेरा
उपहापेत्तव्वा ति, अयं च मे राहुलो सम्पेरो, कथं तु एतो कया
टिपज्जिणव्वं ' ति । भगवतो एतमत्थं आरोवेमि । अनुज्जा-
णमि भिससवे त्यत्तेन भिससुना एविलेन एवेम हे सम्पेरे
पहापेत्तुं, दावनेके वा एन उम्माहनि ओवदित्तुं अनुज्जाणित्तुं तत्र
' उपहापेत्तुं ' ति । अथ एतो सम्पेरानं एतदहोसि ' क्विं तु
अम्हाकं सिक्कापदानि, कम्म्य च अम्हेति विविसापध्वं ' ति ।
भगवतो एतमत्थं आरोवेमि । अनुज्जाणमि भिससवे सम्पेरानं

तनसमापत्तिया बुद्धहित्वा विञ्जानञ्चायतनं समापज्जि, विञ्जानाञ्चाय-
यतनसमापत्तिया बुद्धहित्वा आकिञ्चञ्चायतनं समापज्जि, आकिञ्च-
ञ्चायतनसमापत्तिया बुद्धहित्वा नेवसञ्जानासञ्चायतनं समापज्जि,
नेवसञ्जानासञ्चायतनसमापत्तिया बुद्धहित्वा सञ्जावेदयितनिरोधं

- 5 समापज्जि । अथ खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्तं अनुरुद्धं एत-
दवोच ' परिनिव्वुतो भन्ते अनुरुद्ध भगवा ' ति । ' न आवुसो
आनन्द भगवा परिनिव्वुतो, सञ्जावेदयितनिरोधं समापज्जो '
ति । अथ खो भगवा सञ्जावेदयितनिरोधसमापत्तिया बुद्ध-
हित्वा नेवसञ्जानासञ्चायतनं....आकिञ्चञ्चायतनं....विञ्जान-
10 ञ्चायतनं....आकासानञ्चायतनं.... चतुत्थज्ज्ञानं.... ततियज्ज्ञानं....
दुतियज्ज्ञानं....पठमज्ज्ञानं समापज्जि, पठमज्ज्ञाना बुद्धहित्वा दुति-
यज्ज्ञानं... ततियज्ज्ञानं....चतुत्थज्ज्ञानं समापज्जि, चतुत्थज्ज्ञाना
बुद्धहित्वा समनन्तरा भगवा परिनिव्वायि । परिनिव्वुते भगवति
सह परिनिव्वाना महाभूमिचालो अहोसि, भिसनको लोमहंसो देव-
15 न्दुभियो च फल्लिसु । परिनिव्वुते भगवति सह परिनिव्वाना ब्रह्मा
सहम्पति इमं गाथं अभासि—

सब्धे व निक्खिपिस्सन्ति भूता लोके समुस्सथं ।

यथा एतादिसो सत्था लोके अप्पाट्ठिपुग्गलो ॥

तथागतो बलप्पत्तो सम्भुद्धो परिनिव्वुतो ति ॥

- 20 परिनिव्वुते भगवति सह परिनिव्वाना सक्को देवानं इन्दो इमं
गाथं अभासि—

अनिच्चा वत्त संस्वारा उप्पादवयधम्मिनो ।

उपज्जित्वा निरुज्झन्ति तेसं वूपसमो सुखो ति ॥

परिनिव्वुते भगवति सह परिनिव्वाना आयस्मा अनुरुद्धो इमा

- 25 गाथायो अभासि—

नाहु अस्सासपस्सासो त्तिवचित्तस्स तादिनो ।

अनेनो सन्ति आरब्भ यं फालं अफरी मुनी ॥

असह्यीनेन चित्तेन वेदनं अङ्गवासायि ।
 पञ्जोत्तरसेव निव्यानं विमोक्षो चेतसो अह ति ॥
 परिनिवृत्ते भगवति सह परिनिव्याना आयम्मा आनन्दो इमं गाथं
 अभासि—

- 5 तदासि यं भिमनकं तदासि लोमहंजनं ।
 सन्धाकारवरूपेते सम्भुद्धे परिनिवृत्तं ति ॥
 नमो तस्स भगवतो अरहते सम्माम्भुद्धम् ।

३७. दससीलानि

—७७६६—

अथ एतो भगवा कपिलवत्थुस्मि यथाभिन्त पिहरित्वा येन सावधि
 तेन चारिकं पचामि । अनुद्धवेन चारिकं चरममो येन सावधि
 10 तद्वसरि । तत्र सुद्धं भगवा सावधियं दिहरति जेतवने अनाथ
 विण्डित्थस्स आरामे । तेन एतो पन समयेन आयम्मनो सारिदुत्थम्
 उपहारवृत्तं आयम्मनो सारिदुत्थम् सन्तिके दारकं पचेति । इम
 दारकं येतो पच्चाजेतुं ति । अथ एतो आयम्मनो सारिदुत्थम्
 एतदरोमि । भगवता सिक्कापदं पच्चरा, न एवेन द्वे सम्पेरा
 उपहारपेत्था ति, अयं च मे रादुरो सम्पेरो, कथं तु एतो इदं
 पटिपट्टिपच्चं ति । भगवतो एतमर्थं आरोवेमि । अनुद्ध-
 गामि भित्तवे स्योतन भित्तुना पटिपट्टेन एवेन द्वे सम्पेरे
 उपहारपेत्तुं, एवमपेत्ते वा पन उग्गहन्ति ओवदित्तुं अनुद्धादित्तुं तत्र
 के उपहारपेत्तुं ति । अथ एतो सम्पेरावे एतदरोमि । इति तु
 अरहत्तं सिक्कापदानि, कथं च अचेति भित्तपच्चं ति ।
 एतमर्थं आरोवेमि । अनुद्धादि भित्तवे सम्पेरेन

- तनसमापत्तिया बुद्धहित्वा विञ्जाणघ्चायतनं समापज्जि, विञ्जाणांघ्चाय-
 यतनसमापत्तिया बुद्धहित्वा आकिञ्चञ्जायतनं समापज्जि, आकिञ्च-
 ञ्जायतनसमापत्तिया बुद्धहित्वा नेवसञ्जानासञ्जायतनं समापज्जि,
 नेवसञ्जानासञ्जायतनसमापत्तिया बुद्धहित्वा सञ्जावेदयितनिरोधं
 5 समापज्जि । अथ खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्तं अनुरुद्धं एत-
 दवोच ' परिनिञ्चुतो भन्ते अनुरुद्ध भगवा ' ति । ' न आवुसो
 आनन्द भगवा परिनिञ्चुतो, सञ्जावेदयितनिरोधं समापलो '
 ति । अथ खो भगवा सञ्जावेदयितनिरोधसमापत्तिया बुद्ध-
 हित्वा नेवसञ्जानासञ्जायतनं....आकिञ्चञ्जायतनं....विञ्जाण-
 10 घ्चायतनं....आकासानघ्चायतनं.... चतुत्यज्ज्ञानं.... ततियज्ज्ञानं....
 दुतियज्ज्ञानं... पठमज्ज्ञानं समापज्जि, पठमज्ज्ञाना बुद्धहित्वा दुति-
 यज्ज्ञानं... ततियज्ज्ञानं....चतुत्यज्ज्ञानं समापज्जि, चतुत्यज्ज्ञाना
 बुद्धहित्वा समनन्तरा भगवा परिनिञ्चायि । परिनिञ्चुते भगवति
 सह परिनिञ्चाना महाभूमिचालो अहोसि, भिसनको लोमहंसो देव-
 15 ङ्गुभियो न कळिमु । परिनिञ्चुते भगवति सह परिनिञ्चाना ब्रह्मा
 सहप्पति इमं गाथं अभासि—

सव्हे व निक्खिप्पिस्सन्ति भूता लोके समुस्सथं ।

यथा एतादिसो सत्था लोके अप्पट्ठिपुग्गलो ॥

तथागतो बलप्पणो सम्भुद्धो परिनिञ्चुतो ति ॥

- 20 परिनिञ्चुते भगवति सह परिनिञ्चाना सको देवानं इन्दो इमं
 गाथं अभासि—

अनिञ्चा वत संसारा उप्पादवयथम्मिनो ।

उपज्जित्वा निरुग्गन्ति तंमं वूपसमो सुखो ति ॥

परिनिञ्चुते भगवति सह परिनिञ्चाना आयस्मा अनुरुद्धो इमा

- 25 गाथायो अभासि—

नाद् अस्मापस्सामो उतवित्तस्म तादिनो ।

अनेजो सन्ति आरब्ध थं कालं अकरी मुनी ॥

- तनसमापत्तिया बुद्धहित्वा विञ्जानघायतनं समापत्ति, विञ्जानाघाय-
 यतनसमापत्तिया बुद्धहित्वा आकिञ्चञ्जायतनं समापत्ति, आकिञ्च-
 ञ्जायतनसमापत्तिया बुद्धहित्वा नेवसञ्जानासञ्जायतनं समापत्ति,
 नेवसञ्जानासञ्जायतनसमापत्तिया बुद्धहित्वा सञ्जावेदयितनिरोधं
 5 समापत्ति । अथ खो आयम्मा आनन्दो आयस्मन्तं अत्रुद्धं एत-
 दवोच ' परिनिब्बुतो भन्ते अनुरुद्ध भगवा ' ति । ' न आवुमो
 आनन्द भगवा परिनिब्बुतो, सञ्जावेदयितनिरोधं समापत्तो '
 ति । अथ खो भगवा सञ्जावेदयितनिरोधसमापत्तिया बुद्ध-
 हित्वा नेवसञ्जानासञ्जायतनं....आकिञ्चञ्जायतनं....विञ्जान-
 10 घायतनं....आकासानघायतनं.... चतुत्यज्ज्ञानं.... ततियज्ज्ञानं....
 दुतियज्ज्ञानं....पठमज्ज्ञानं समापत्ति, पठमज्ज्ञाना बुद्धहित्वा दुति-
 यज्ज्ञानं... ततियज्ज्ञानं...चतुत्यज्ज्ञानं समापत्ति, चतुत्यज्ज्ञाना
 बुद्धहित्वा समनन्तरा भगवा परिनिब्बायि । परिनिब्बुते भगवति
 सह परिनिब्बाना महामूमिचालो अहोसि, भिसनको लोमहंसो देव-
 15 न्दुभियो च फल्लिसु । परिनिब्बुते भगवति सह परिनिब्बाना ब्रह्मा
 सहम्पति इमं गाथं अभासि—

सब्बे व निविखपिस्सन्ति भूता लोके सप्पुस्सथं ।

यथा एतादिसो सत्था लोके अप्पाट्ठिपुग्गलो ॥

तथागतो बलप्पत्तो सम्बुद्धो परिनिब्बुतो ति ॥

- 20 परिनिब्बुते भगवति सह परिनिब्बाना सक्को देवान इन्दो इमं
 गाथं अभासि—

अनिच्चा वत संखारा उप्पादवयथम्मिनो ।

उपज्जित्वा निरुज्झन्ति तेसं वृपसमो सुखो ति ॥

परिनिब्बुते भगवति सह परिनिब्बाना आयम्मा अनुरुद्धो इमा

- 25 गाथायो अभासि—

नाहु अस्सासपस्सासो तित्तचित्तस्स तादिनो ।

अनेजो सन्ति आरब्ध यं कालं अकरी मुनी ॥

४०. सेवस्वधम्मा

सद्विबिहारिकेन भिन्नत्वे उपज्जायाप्ति सम्पादासितत्वं, तत्राग
सम्पावत्तना—कालमेव उट्ठाय उपाहना ओमुञ्चिन्वा एवमं उक्त
रासङ्गं करित्वा दन्तरुद्धं दातव्वं, मुग्घोदव. दातव्वं. आमनं पग्ग्या
पेतव्वं । सत्थे यागु होनि भाजनं धोवित्वा यागु उपनायेतव्वं ।

5 यागुं पीतम्म उदकं दत्त्वा भाजनं पटिमाहेतव्वं नीव कत्था साधुव
अपारिधंसन्तेन धोवित्वा पटिमायेतव्वं । उपज्जायाप्ति मुट्ठित्ते आमनं
उद्धरितव्वं । सत्थे सो देसो उक्कापो होति सो देसो सम्मज्जितव्वो ।
सत्थे उपज्जायो गामं पविसित्तुग्गामो होनि निशामन दातव्वं, पटि
निशामनं पटिमाहेतव्वं, कायबन्धन दातव्वं, सग्गुणं कत्था सत्थाय्यो

10 दातव्वं, धोवित्वा पत्तो सउदको दातव्वो । सत्थ उपज्जायो पत्तग
समणं आकंगानि तिमण्डलं पटिग्ग्यादेन्तेन परिमण्डल निशयेत्था
कायबन्धनं बन्धित्वा सग्गुणं कत्था सत्थाय्यो पारपित्वा गात्थिक्.
पटिमुञ्चित्वा धोवित्वा पत्त गहेत्था उपज्जायम्म पत्तगामणेन हो
तव्वं । नात्तिदूरे गन्तव्वं, न अत्थासत्थे गन्तव्वं, पत्तपरिमणक्

15 पटिमाहेतव्वं । न उपज्जायम्म धणमानम्म अन्तरन्तग कत्था
ओपातेतव्वं, उपज्जायो आपत्तिमामन्ता भणमानो निवरेतव्वो ।
विशन्तेन पउमन्तरं आगन्त्वा आमनं पग्ग्यापेतव्वं, पादोदव पद
पीठं पादकथालिं उपनिशियपितव्वं, पत्तभानत्था पत्तर्थावरं पटि
माहेतव्वं, पटिनिशामनं दातव्वं, निशामन पटिमाहेतव्वं । सत्थे कीरा

20 मिलं होनि मुट्ठं उण्हे ओकापेतव्वं, न च उण्हे कीरां निददि
तव्वं । कीवरं महरितव्वं, कीवरं महोन्नेन कत्थुरल्लुं कत्थु, उम्मा
रेत्था कीवरं महरितव्वं, सा मज्जे भद्दो अहोमत्ति, ओभेजे कत्त
बन्धनं कायव्वं । सत्थे पिण्डवानो होनि उपज्जायो च कुत्थिक्कुत्थो
होनि उदकं दत्त्वा पित्तपत्तो उपनायेतव्वं । उपज्जायो पटिमाहे

- दस सिक्खापदानि तेषु च सामणेरोहि सिक्खित्तुं— पाणातिरादा
 वेरमणी, अदिजादाना वेरमणी, अत्रद्वचरिया वेरमणी, मुसावादा
 वेरमणी, सुरामेरयमज्जपमादहाना वेरमणी, विकालभोजना वेरमणी,
 नच्चगीतवादितविसूक्कदस्सना वेरमणी, मालागन्धविलेपनघारणमण्डन-
 5 विभूसनहाना वेरमणी, उच्चासयनमहासयना वेरमणी, जातरूपरत्न-
 तपट्टिमाहणा वेरमणी, अनुजानामि भिक्खवे सामणेराणं इमानि दस
 सिक्खापदानि, इमेसु च सामणेरोहि सिक्खित्तुं ' ति ।

३८. सरीरस्स ३२ विभागा

- अत्थि इमस्मिं काये केसा लोमा नत्ता दन्ता तच्चो मंसं नहार
 अट्ठि अट्ठिमज्जा वक्कं हृदयं यकतं किलोमकं पिहकं पप्फासं अन्तं
 10 अन्तगुणं उदरियं. करीसं पित्तं सेम्हं पुब्बो लोहितं सेदो मेदो
 अस्सु वत्ता खेळो सिद्धाणिका लसिका मुत्तं मत्थके मत्तलुङ्गं ।
 द्वत्तिसाकारं ।

३९. सामणेरपञ्चानि

- एकन्नाम किं ! सब्बे सत्ता आहारद्वितिका । द्वे नाम किं !
 नामच्च, रूपच्च । तीणि नाम किं ! तिस्सो वेदना । चत्तारि नाम
 15 किं ! चत्तारि अरियसच्चानि । पच्च नाम किं ! पच्चुपादानक्खन्धा ।
 छ नाम किं ! छ अज्झत्तिकानि आयतनानि । सत्त नाम
 किं ! सत्त बोद्धाणा । अट्ठ नाम किं ! अरियो अट्ठङ्गिको
 मग्गो । नव नाम किं ! नव सत्तावासा । दस नाम किं ! दसहज्जेहि
 समन्नागतो अरहा ति बुध्ति । कुमारपन्हं ।

४०. सेक्खधम्मा

माद्विविहारिणेन भिक्षवे उपज्जायाहि सम्पावोत्तीतब्बं, तत्रायं
 सम्पावत्तना—कायस्से उट्ठाय उपाहना ओमुञ्चित्वा एकंउत्त-
 गमदं करित्वा दन्नादं दातब्बं, मुग्गेदकं दातब्बं, आसनं पञ्जा-
 पेत्तब्बं । सचे यागु होति भाननं धोवित्वा यागु उपनामेत्तब्बा ।
 ५ यागु पीतस्स उदकं दत्त्वा भाननं पटिमाहेत्त्वा नीचं कत्वा साधुकं
 अपरिषंमन्नेन धोवित्वा पटिमामेत्तब्बं । उपज्जायाहि बुद्धिते आसनं
 उट्ठगित्तब्बं । सचे सो देसो उट्ठापो होति सो देसो सम्पञ्चित्तब्बो ।
 सचे उपज्जायो गामं पविसित्तुक्कामो होति निवामनं दातब्बं, पटि-
 निवासनं पटिमाहेत्तब्बं, कायबन्धनं दातब्बं, सगुणं कत्वा संघाटियो
 १० दातब्बा, धोवित्वा पत्तो सउदको दातब्बो । सचे उपज्जायो पच्छा-
 ममणं आकंठनि तिमण्डलं पटिच्छादेन्तेन परिमण्डलं निवासेत्त्वा
 कायबन्धनं बन्धित्वा मगुणं कत्वा संघाटियो पारुपित्वा गण्ठिकं
 पटिमुञ्चित्वा धोवित्वा पत्तं गहेत्त्वा उपज्जायस्स पच्छासमणेन हो-
 तब्बं । नातिदूरे गन्तब्बं, न अच्चासले गन्तब्बं, पत्तपरियापलं
 १५ पटिगाहेत्तब्बं । न उपज्जायस्स भणमानस्स अन्तरन्तरा कथा
 ओपातेत्तब्बा, उपज्जायो आपत्तिसामन्ता भणमानो निवारेत्तब्बो ।
 विवत्तन्तेन पठमन्तरं आगन्त्वा आसनं पञ्जापेत्तब्बं, पादोदकं पाद-
 पीटं पादकथलिकं उपनिविपित्तब्बं, पच्चुम्भन्त्वा पत्तचीवरं पटि-
 माहेत्तब्बं, पटिनिवासनं दातब्बं, निवासनं पटिमाहेत्तब्बं । सचे चीवरं
 २० मिश्रं होति मुहुत्तं उण्हे ओतापेत्तब्बं, न च उण्हे चीवरं निदहि-
 त्तब्बं । चीवरं सहरित्तब्बं, चीवरं संहरेन्तेन चत्तुरलङ्गं कण्णं उस्सा-
 रत्त्वा चीवरं संहरित्तब्बं, मा मज्जे भद्दो अहोसीति, ओभोगे काय-
 बन्धनं कातब्बं । सचे पिण्डपातो होति उपज्जायो च भुञ्जित्तुक्कामो
 होति उदकं दत्त्वा पिण्डपातो उपनामेत्तब्बा । उपज्जायो पानियेन

दस सिक्खापदानि तेसु च सामणेरेहि सिक्खित्तुं— पाणतिपाता
 वेरमणी, अदिन्नादाना वेरमणी, अज्जलचरिया वेरमणी, मुसावादा
 वेरमणी, सुरामेरयमज्जपमादद्धाना वेरमणी, विकालभोजना वेरमणी,
 नच्चगीतवादितविसूक्कदस्सना वेरमणी, मालागन्धविलेपनधारणमण्डन-
 5 विभूसनद्धाना वेरमणी, उच्चासयनमहासयना वेरमणी, जातरूपरज-
 तपट्टिमाहणा वेरमणी, अनुजानामि : भिक्खवे सामणेराणं इमानि दस
 सिक्खापदानि, इमेसु च सामणेरेहि सिक्खित्तुं ' ति ।

३८. सरीरस्स ३२ विभागा

अत्थि इमस्मिं काये केसा लोमा नत्ता दन्ता तचो मंसं नहाह
 अट्ठि अट्ठिमज्जा यक्कं हृदयं यकत्तं किल्लोमकं पिहकं पप्फासं अन्तं
 10 अन्तगुणं उदरियं करीसं पित्तं सेम्हं पुब्बो लोहितं सेदो मेरो
 अस्सु वसा रोळो सिद्धानिका लसिका मुत्तं मत्थके मत्तलुहं ।
 द्वतिसाकरं ।

३९. सामणेरपञ्चानि

एकशाम किं ! सच्चे सत्ता आहारद्वितिका । द्वे माम किं !
 नामय, रूपय । तीणि नाम किं ! तिस्रो वेदना । चत्तारि नाम
 15 किं ! चत्तारि अरियमच्चानि । पय नाम किं ! पयुपादानारन्था ।
 छ नाम किं ! छ अज्जातिकानि आयतनानि । सत्त नाम
 किं ! मत्त बोझाद्वा । अट्ठ नाम किं ! अरियो अट्ठक्खिो
 मम्मो । नव नाम किं ! नव सत्तावासा । दस नाम किं ! दसहत्थेहि
 समश्रयतो अग्घा ति बुचनि । कुमारपन्दं ।

४०. सेकस्वधम्मा

मट्टिविहारिकेन भिक्षुत्वे उपज्जायाहि सम्मावोत्तितब्बं, तत्रायं
सम्भावताना—कालम्पेव उहाय उपाहना ओमुधित्वा एकंमं उत्त-
रामङ्गं करित्वा दन्तकट्टं दातब्बं, मुग्गोदकं दातब्बं, आसनं पञ्जा-
पेतब्बं । सधे यागु होति भाजनं धोवित्वा यागु उपनामेतब्बा ।
5 यागुं रीतस्स उदकं दत्त्वा भाजनं पटिमाहेत्वा नीचं कत्वा साधुकं
अपरिपंसन्नेन धोवित्वा पटिमामेतब्बं । उपज्जायाहि बुद्धिते आसनं
उट्ठरितब्बं । सधे सो देसो उहापो होति सो देसो सम्माज्जितब्बो ।
सधे उपज्जायो गामं पविसित्थुक्कामो होति निवासनं दातब्बं, पटि-
निवासनं पटिमाहेतब्बं, कायबन्धनं दातब्बं, सगुणं कत्वा संघाटियो
10 दातब्बा, धोवित्वा पत्तो सउदको दातब्बो । सधे उपज्जायो पच्छा-
ममणं आकांगतिं निमण्डलं पटिच्छादेन्तेन परिमण्डलं निवासेत्वा
कायबन्धनं बन्धित्वा सगुणं कत्वा संघाटियो पारुपित्वा गण्ठिकं
पटिमुधित्वा धोवित्वा पत्तं गहेत्वा उपज्जायस्स पच्छासमणेन हो-
तब्बं । नातिदूरे गन्तब्बं, न अच्चासत्ते गन्तब्बं, पत्तपरियापन्नं
15 पटिगाहेतब्बं । न उपज्जायस्स भणमानस्स अन्तरन्तरा कथा
ओपातेतब्बा, उपज्जायो आपत्तिसामन्ता भणमानो निवारेतब्बो ।
विशत्तन्तेन पट्टमन्तरं आगन्त्वा आसनं पञ्जापेतब्बं, पादोदकं पाद-
पीठं पादकथलिकं उपनिक्खिपितब्बं, पच्चुगन्त्वा पत्तचीवरं पटि-
माहेतब्बं, पटिनिवासनं दातब्बं, निवासनं पटिमाहेतब्बं । सधे चीवरं
20 मिश्रं होति मुहुत्तं उण्हे ओतापेतब्बं, न च उण्हे चीवरं निदहि-
तब्बं । चीवरं संहरितब्बं, चीवरं संहरेन्तेन चतुरलङ्गं कण्णं उस्सा-
रेत्वा चीवरं संहरितब्बं, मा मज्झो भद्दो अहोसीति, ओभोगे काय-
बन्धनं कातब्बं । सधे पिण्डपातो होति उपज्जायो च भुञ्जित्थुक्कामो
होति उदकं दत्त्वा पिण्डपातो उपनामेतेत्त्वा । उपज्जायो पानियेन

- उद्दिशापेतब्धो, सचे परिपुच्छितुकामो होति परिपुच्छितब्धो । यग्मि
 विहारे उपज्जायो विहरति सचे सो विहारो उहापो होति सचे
 उस्सहति सोधेतब्धो, विहारं सोधेन्तेन पठमं पत्तचीवरं नीहरित्वा
 एकमन्तं निक्खित्तब्धं, निसीदनपच्चत्थरणं नीहरित्वा एकमन्तं
 5 निक्खित्तित्तब्धं । मघो नीचं कत्वा साधुकं अपरिषंसन्तेन असंघट्ट-
 न्तेन क्वाटपिट्ठं नीहरित्वा एकमन्तं निक्खित्तित्तब्धो । पीठं नीचं
 कत्वा साधुकं अपरिषंसन्तेन असंघट्टन्तेन क्वाटपिट्ठं नीहरित्वा
 एकमन्तं निक्खित्तित्तब्धं । मघपटिपादवा नीहरित्वा एकमन्तं
 निक्खित्तित्तब्धो, खेळमहको नीहरित्वा एकमन्तं निक्खित्तित्तब्धो,
 10 अपन्सेनफळकं नीहरित्वा एकमन्तं निक्खित्तित्तब्धं, भुग्म-
 त्थरणं यथापञ्जत्तं सहस्रेत्वा नीहरित्वा एकमन्तं निक्खित्तित्तब्धं ।
 सचे विहारे सन्तानकं होति उट्ठोका टमपं ओहारेत्तब्धं, आलोक-
 सन्निवकण्णभागा पमज्जित्तब्धो । सचे गेरुकपरिकम्मवत्ता भित्ति
 कण्णकिता होति चोळकं तेमेत्वा पीळेत्वा पमज्जित्तब्धो, सचे काट-
 15 कण्णकता भूमि कण्णकिता होति चोळकं तेमेत्वा पीळेत्वा पमज्जि-
 त्तब्धो, सचे अकता होति भूमि उदकेन परिष्पोसित्वा सम्मज्जि-
 त्तब्धो, मा विहारो रनेन उहम्मीति । संकारं विधिन्तित्वा एकमन्तं
 छट्ठेत्तब्धं ।

४१. सूकरपेतक्या

- ‘ कायो ते सम्बसोवण्णो ’ ति । इदं सत्थरि राजगहं उप-
 20 निस्साय वेज्जुपने कल्लद्वयनेवापे विहरन्ते अज्जनरं सूकरमुग्गपेत्तं
 आरब्धं वुत्तं । अतीति किर वम्मपम्म भगवतो सामने एवो भिक्षु
 कायेन सम्मज्जतो अहोसि, वात्थाय अमम्मतो भिक्षु अहोसुति परि-

भासति । सो कालं कत्वा निरये निव्वत्तो । एकं बुद्धन्तरं तत्थ
 पचित्वा ततो चवित्वा इमास्मिं बुद्धप्पादे राजगहसमीपे गिज्झकूटे
 पव्वंतपादे तस्सेव कम्मस्स विपाकवत्सेन खुप्पिपासाभिभूतो पेतो हुत्वा
 निव्वत्ति । तस्स कायो सुवण्णवण्णो अहोसि, मुखं सूकरमुख-
 ० सादिसं । अथायस्मा नारदो गिज्झकूटपव्वते वसन्तो पातो व
 सररीरपटिजगगनं कत्वा पत्तचीवरं चादाय राजगहं पिण्डधारत्थाय
 गच्छन्तो अन्तरामग्गे तं पेतं दिस्वा तेन कतकम्मं पुच्छन्तो
 गाथमाह—

कायो ते सब्बसोवण्णो सब्बा ओभासते दिसा ।
 -10 मुखं ते सूकरस्सेव किं कम्ममकरि पुरे ति ॥
 [तत्थ ' कायो ते सब्बसोवण्णो ' ति तव कायो देहो सब्बो
 सुवण्णवण्णो उत्तत्तकनकसान्निमो, ' सब्बा ओभासते दिसा ' ति
 तस्स प्रभाय सब्बापि दिसा समन्ततो पभासति विज्जोतति, ओभा-
 सते ति वा अन्तोगधहेतु-अत्यं इदं पदं ति ते कायो सब्बसोवण्णो
 15 सब्बा दिसा ओभासेति विज्जोतेतीति अत्थो ददुब्बो । ' मुखं ते
 सूकरस्सेवा ' ति मुखं पन ते सूकरस्स विय सूकरमुखसादिसं तव
 मुखं ति अत्थो, ' किं कम्ममकरि पुरे ' ति त्वं पुब्बे अतीतजातियं
 कीदिसं कम्मं अकासीति पुच्छति ।] एवं सो धेरेन पन पेतो
 कनकम्मं पुट्ठो गाथाय विस्सज्जेन्तो

20 ' कायेन सञ्जतो आसिं, वाचायासिं असञ्जतो ।
 तेन मे तादिसो वण्णो यथा पस्ससि नारदा ' ति ॥

आह । [तत्थ ' कायेन सञ्जतो आसिं ' ति कायिकेन सञ्जमेन
 सञ्जतो कायिकेन संवरेन संवुतो अहोसिं ' वाचायासिं असञ्जतो ' ति
 वाचसिकेन असंवरेण समन्नागतो अहोसिं, ' तेना ' ति तेन
 25 उमयेन सञ्जमेन च, ' मे ' ति मध्यं, ' तादिसो वण्णो ' ति
 एतादिसो यथा त्वं नारद पचकरातो पम्मासि एवरूपो कायेन
 मनुस्ससण्ठानो सुवण्णवण्णो भुवेन मूकरमदिमो, आसिं ति योमना,

वृष्णसदोहि इष चविसण्टाने व दृष्टव्यो । , एव पेनो घेरेन
पुच्छितो तमत्थं विमसज्जेत्वा तमेव कारणं कन्वा घेरेम्म भोवाट
देन्तो गायमाह—

तं ताहं नारदं घूमि ' सामं दिट्ठमिदं तथा ।

- 5 माकासि मुखसा पापं, मा [स्वो] सूकरमुखो अहू ' ति ॥
[तत्थ ' तं ' ति तग्मा, ' ताहं ' ति ते अहं, ' नारद ' ति धेरं
आएपति, ' घूमि ' कथेमि, ' सामं ' ति मयमेव, ' इद ' ति
अत्तनो सरीरं सन्धाय वदति, अयं हेत्थ अत्थो, गग्मा भन्ने नारद
इदं मम सरीरं गत्वतो पट्टाय हेहा मनुष्मताण्टानं उपरि मुख
10 ण्टानं तथा पचनस्वतो ताव दिट्ठं तग्मा ते अहं ओवाटवरोन
वदामि, किं इदं ति चेति आह ' माकासि मुखसा पापं, मा स्वो
सूकरमुखो अहू ' ति, तत्थ ' मा ' ति पटिसेपे निशानो ' मुखसा '
ति मुखेन, ' स्वो ' ति अवधारणं, वाचाय पापवग्गं मा आकासि,
मा कयोहि मा स्वो सूकरमुखो अहू ' ति, अहू विय मुखमुखो
15 अहोमि येव, सचे पन त्वं मुखरो हुत्वा वाचाय पापं करेच्छपमि
एवंसेन सूकरमुखो भवेत्स्यासि, तग्मा माकासि मुखसा पाप ति
कल्पपटिसेधनमुखेन ति हेतुमेव पटिसेपेति ।] अथाग्गमा माग्गो
रामग्गे पिण्डाय चरित्वा पच्छाभसं पिण्डपातपटिचन्तो अनुपरि
समज्जे निसितग्गम सत्थुनो तमत्थं आरोपेमि । गग्था ' नारद,
20 पुग्ग्वेव मया गो सग्गो दिट्ठो ' ति कन्वा अनेवाटवरोक्क
वर्षादुच्चरितसाग्गिमितं आदीन्वं वर्षासुचरितपटिसंयुत्तं अनिमम
पवाभेःतो धम्मं देमेमि । सा देमना सम्पत्तपरिमय मात्थिका
अहोमि । सूकरपेतकवत्थुवृष्णना ।

४२. पेसकारधीताकथा

- ‘अन्धभूतो’ ति इमं धम्मदेसनं सत्था अग्गाळवे चेतिये दिह-
रन्तो एकं पेसकारधीतरं आरब्भ कथेसि । एकदिवसं हि आळवि-
वासिनो सत्थरि आळवि अनुप्पत्ते निमन्तेत्वा दानं अदंसु । सत्था
भत्तकिच्चावसाने अनुमोदनं करोन्तो ‘अद्दुवं जीवितं, धुवं मरणं,
5 अवस्सं मया मरितव्वं, मरणपरियोसानं मे जीवितं, जीवितमेव
अनियतं, मरणं नियतं—ति एवं म णसति भावेय, येसं हि मरणसति
अभाविता ते पच्छिमे काले आसीविसं दिस्वा भीतपुरिसो विय
सन्तासप्पत्ता भेरवरवं रवन्ता कालं करोन्ति, येसं पन मरणसति
भाविता ते दूरतो व आसीविसं दिस्वा दण्डवेन गहेत्वा छुत्वा
10 ठितपुरिसो विय पच्छिमे काले न सन्तसन्ति, तस्मा मरणसति
भावतेव्वा’ ति अह । तं धम्मदेसनं सुत्वा अवसेसा रुना सकि-
च्चप्पसता व अहेसुं, एका पन सोळसवस्सुदेसिका पेसकारधीता
‘अहो बुद्धानं कथा नाम अच्छगिया, मया मरणसति भावेतुं वट्ट-
तीति’ रत्तिन्दिवं मरणसतिमेव भावेसि । सत्था पि ततो निस्स-
15 मित्वा जेतवनं अगमासि । सा पि कुमारिका तीणि वस्सानि मर-
णसति भावेसि येव । अत्येकदिवसं सत्था पच्चससमये लोके
ओलोकेन्तो तं कुमारिकं अत्तनो ज्ञाणजालस्स अन्तो पविट्ठं दिस्वा
‘किन्नु खो भविस्सतीति’ उपधारेन्तो ‘इमाय कुमारिकाय मम
धम्मदेसनं सुत्तदिवसतो पट्टाय तीणि वस्सानि मरणसति भाविता,
20 इदानाहं तत्थ गन्त्वा इमं कुमारिकं चत्तारो पज्जे पुच्छित्वा ताय
विस्सज्जेन्तिया व चत्तसु ठानेसु साधुकारं दत्त्वा इमं गाथं भासि-
स्सामि, सा गाथावसाने सोत्तापात्तिफले पतिट्ठहिस्सति, तं निस्साय
महाननस्स पि सात्थिको देमना भविस्सतीति’ जत्था पयसताभि-
वम्भुपरिवारो जेतवना निरामित्था अनुपुब्बेन अग्गाळविद्विहारं अग-

- मासि । आळविवसिनो ' सत्या आगतो ' नि म्वा दिहारं मन्वा
 निमन्तयिषु । सा वि कुमारिका मन्थु आगतनें मुन्वा ' आगतो
 किर मय्यं पिता सामी आचरियो पुण्णपन्दमुणो महागोतमबुद्धो'
 ति सुदमानमा ' इतो मे तिण्णं संवत्तरान मन्थके. मुदण्णवण्णो
 5 सत्या दिट्ठपुब्बो, इदानि रस मुदण्णवण्णं सतिर टट्ठ मधुरञ्च वर-
 धमं सोतुं लभिम्मामीति ' चिन्तेमि । पिता पनममा माल मन्त-
 न्तो आह 'अम्म, परमन्तवो मे माठवो आरोपितो, मम्म दिट्ठमि, मत्त
 ' अनिट्ठिनं, तं अज्ज निट्ठापेस्सामि, सीपमेव तमरं वट्टेन्वा आहरेय्यामीति' ।
 सा चिन्तेसि 'अहं मन्थु धम्मं सोतुवामा, पिता म एवमाह, चिन्तु
 10 रतो सन्थु धम्मं मुणामि, पितु तमरे वट्टेन्वा हरामीति ' । अथग्गा
 एतदहोमि ' पिता मं तमरे अनाहरेयमाने पेभिय्यापि पमारय्यापि,
 तम्मा तमरं वट्टेन्वा तम्म दत्त्वा पन्त्ता धम्मं सोत्तामीति ' पीठके
 निमीदित्वा तमरं वट्टेसि । आळविवसिनो वि सत्थार परिदिदिग्धा
 पत्तं गहेत्वा अनुमोदनत्थाय अट्ठसु, सत्या ' मय्यं वृत्तं म्वा
 15 निम्माय तिमयोजनममं आगतो सा अज्ज वि ओत्थामं न लभन्ति,
 ताय ओत्थामे म्हे अनुमोदनं करिस्सामीति ' सुत्ताभूतो निर्गदि ।
 एवं सुत्ताभूते पन सत्थारं सत्तके कोके. सोत्थि वि छे वत्त म विम
 हनि । सा वि सो कुमारिका तमरं वट्टेन्वा पत्तियं देपेन्वा विट्ठु
 सन्निभं मच्छमाना परिमपरियत्तं पत्था सत्थार ओत्थोवत्तमं व
 20 अगमासि । सत्या वि वी, वं लभिसि वा तं ओत्थोवेमि । सा
 ओत्थोवित्तावारेनेव अट्ठमासि ' सत्या एत्थं पत्तियं परिमप
 दित्वा मं ओत्थोवेत्तो ममाजमम पत्तासिमासि, अरते मात्थि अर
 वनमेव पत्तासिमासि ' । सा तमरपत्तियं देपे वा सत्थु सत्तव
 अगमासि । सत्या एव तं सत्या ओत्थोवेमि । एवं विमम अ
 25 होमि ' एसा एत्थो मत्तमासा सुत्तजनवत्ता वि रिय वत्ता अनिट्ठ
 मदिग्धा करिमासि, मय्यं मन्थके अट्ठत्वा मत्तमासा एव सोत्तव

- त्तिकलं पत्वा नियतगतिका हुत्वा तुसिताविमाने निब्बत्तिस्सतीति ।
 तस्सा किर तं दिवसं मरणतो मुत्ति नाम नत्थि । सा ओलोक्किता
 सञ्जाणेनेव सत्थारं उपसंक्रमित्वा छब्बण्णानं रंसनिं अन्तरं पवि-
 सित्वा वन्दित्वा एकमन्तं अट्ठासि तथारूपाय परिसाय मज्जे निस्सि-
 5 दित्वा तुण्हीभूतं सत्थारं वन्दित्वा ठितक्खणे येव तं आह 'कुमा-
 रिके, कुतो आगच्छसीति' । 'न जानामि भन्ते' ति । 'कत्थ
 गमिस्ससीति' । 'न जानामि भन्ते' ति । 'न जानासीति' ।
 'जानामि भन्ते' ति । 'जानासीति' । 'न जानामि भन्ते' ति ।
 इति मं सत्था चत्तारो पञ्हे पुच्छि, महाननो उज्झायि "हम्मो
 10 पस्सथ, अयं पेसकारधीता सन्नासन्नुद्धेन सद्धि इच्छित्तिच्छित्तं
 कथेति, किं नाम न इमाय 'कुतो आगतामीति' बुत्ते 'पेसकार-
 गेहतो' ति वत्तब्बं, 'कहं गच्छसीति' बुत्ते 'पेसकारसालं' ति
 वत्तब्बं सिया" ति । सत्था महाननं निस्सद्दं कत्वा
 "कुमारिके त्वं 'कुतो आगच्छसीति' पुट्ठा कस्मा 'न
 15 जानामीति' वदसीति" पुच्छि । "भन्ते तुम्हे मम पेसकार-
 गेहतो आगतभावं जानाथ, 'कुतो आगतासीति' पुच्छन्ता पन
 'कुतो आगन्त्वा इध निब्बत्तासीति' पुच्छथ, अहं पन न जा-
 नामि कुतो आगन्त्वा इध निब्बत्ताम्ही ति" । अथस्सा सत्था
 'साधु साधु कुमारिके मया पुच्छितपञ्हे व तया विस्सज्जितो' ति
 20 साधुकारं दत्वा उत्तरिग्घि पुच्छि "कत्थ गमिस्ससीति' पुट्ठा
 कस्मा 'न जानामीति' वदेसीति" । "भन्ते, तुम्हे मं 'तस-
 रपच्छि गहेत्वा पेसकारसालं गच्छसीति' जानाथ, 'इतो पन
 गन्त्वा कत्थ निब्बत्तिस्ससीति' पुच्छथ, अहं च इतो पुता न
 जानामि कत्थ गन्त्वा निब्बत्तिस्सामीति" । अथस्सा सत्था 'मया
 25 पुच्छितपञ्हे येव तया विस्सज्जितो' ति दुतियं पि साधुकारं दत्वा
 उत्तरिं पुच्छि "अथ कस्मा 'न जानासीति' पुट्ठा 'जानामीति'
 वदेसीति" । 'भन्ते, मम मरणभावं जानामि, तस्सा एवं वदे-
 मीति' । अथस्सा सत्था 'पुच्छितपञ्हे येव तया विस्सज्जितो'

ति साधुकारं दत्त्वा उत्तरिष्यि पुच्छि “ अथ कस्मा ‘ जानामीति ’
बुद्धे ‘ न जानामीति ’ वदेसीति ” । “ मरणभावमेव अहं जानामि
मन्ते, मम रतिन्दिबभ्युब्जणहादिसु पन ‘अमुक्काले नाम मरिस्ता-
मीति ’ न जानामि, तस्मा एवं वदेसि ” ति । अथस्सा सत्था
5. ‘ मया पुच्छित्तपम्हो येव तया कथितो ’ ति चतुर्थं साधुकारं
दत्त्वा परिसं आमन्तेसि ‘ एत्तका नाम तुम्हे इमाय कथितं न
जानाय, केवलं उज्झायपेव; येसं हि पञ्जाचक्खुं नत्थि ते
अन्वा एव, येसं पञ्जाचक्खुं अत्थि ते एव चक्खुमन्तो ’ ति बत्त्वा
इमं गापमाह—

10 अन्धभूतो अयं लोको तनुकेत्थ विपस्सति ।

सक्कुन्तो जालमुत्तो व अप्पो सग्गाय गच्छतीति ॥

[तस्य ‘ अयं लोको ’ ति अयं लोकमहाजनो पञ्जाचक्खुनो
अभावेन अन्धभूतो । ‘ तनुकेत्था ’ ति तनुको एत्थ न बहुजनो
अनिष्ठादिवसेन विपस्सति, ‘ सक्कुन्तो जालमुत्तो वा ’ ति यथा
15 बेकेन साक्कुणिकेन जालेन ओत्थारित्वा गम्हमानकेसु वट्टकेसु कोचि-
देव जालतो मुष्पति सेसा अन्तोजालं एव पविसन्ति तथा मारजा-
लेन ओत्थट्टेसु सत्तेसु बहु अपायगामिनो होन्ति, ‘ अप्पो ’ कोचि-
देव सत्तो ‘ सग्गाय गच्छति ’ सुगतिं वा निब्बानं वा पापुणातीति
अत्थो ।] देसनावसाने सा कुमारिका सोतापतिफले पतिह्वहि,

20 महाजनस्सापि सात्थियया देसना अहोसीति । सा पि तत्सरपच्छि
गहेत्त्वा पिडु सान्तिकं अगमासि । सो पि निसिक्करो व निदायि.
तस्सा असल्लक्खेत्त्वा व तत्सरपच्छि उपनामेन्तिया तत्सरपच्छि बेम-
कोटियं शट्टिहब्जित्त्वा सइं बुरुमावा पति । सो पदुज्जित्त्वा गहित-
निमिस्सेनेव बेमं कट्टि, बेमकोटि गन्त्वा सं कुमारिकं उरे पहरि, सा

25 तत्थेव कालं कत्त्वा पपता । अथस्सा पिना नं ओलोवेन्तो सक्कुम-
रीरेन लोहितमक्खितेन पटित्त्वा मत्तं अहस । अथस्म महासोको
उप्पाज्जि, सो ‘ न मे सोकं अज्जो निब्बापेणुं सक्खिम्मरुत्ति ’
पा. पा. ११

रोदन्तो सत्थु सान्तिकं गन्त्वा तमत्थं ओरोचेत्वा ' भन्ते, सोकं मे निब्बापेथा ' ति आह । सत्या तं समस्सासेत्वा ' मा सोचि, अनमतग्गस्सि हि संसारे तव एवमेव धीतु मरणकाले पग्घरितं अस्सुं चतुन्नं समुद्धानं उदकतो अधिकतरं ' ति वत्वा अनमतग्गकयं 5 कथोसि । सो तनुभूतसोको सत्थारं पच्चञ्जं याचिवा लद्धपच्चञ्जूपसम्पदो न चिरस्सेव अरहत्तं पापुर्णाति । पेसकारधीताय वत्थुं ।

४३. उत्तिय पञ्चानि

अथ खो उत्तियो परिव्वाजको येन भग्वा तेनुपसंक्रमि, उपसंक्रामित्वा भगवता सद्धिं सम्मोद्धि, सम्मोदनीयं कयं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीद्धि । एकमन्तं निसिद्धो खो उत्तियो परिव्वाजको भगवन्तं एतद्वोच ' किन्नु खो भो गोतम सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं, मोघं अञ्जं ' ति । ' अव्याकतं खो एतं उत्तिय मया—सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं, मोघं अञ्जं ' ति । ' किं पन भो गोतम असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं, मोघं अञ्जं ' ति । ' एतं पि खो उत्तिय अव्याकतं मया—असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं, मोघं अञ्जं ' ति । ' किन्नु खो भो गोतम अन्तवा लोको....अनन्तवा लोको....तं जीवं तं सरीरं....अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं....होति तथागतो परम्मरणा न होति तथागतो परम्मरणा....होति च न च होति 15नेव होति न न होति तथागतो परम्मरणा, इदमेव सच्चं, मोघं अञ्जं ' ति । ' एतं पि खो उत्तिय अव्याकतं मया—नेव होति न न होति तथागतो परम्मरणा, इदमेव सच्चं, मोघं अञ्जं ' ति । ' किन्नु खो भो गोतम सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं, मोघं अञ्जं ' ति इति पुटो 20 समानो ' अव्याकतं खो एतं उत्तिय मया—सस्सतो लोको, इद-

- मेव ; सधं, मोघं अञ्जं ' ति वदोसि । ' किं पन भो गोतम
 असस्सतो लोको, इदमेव सधं, मोघं अञ्जं ' ति इति पुट्ठो समानो
 ' एतं पि खो उत्तिय अब्बाकत्तं मया—असस्सतो लोको, इदमेव
 सधं, मोघं अञ्जं ' ति वदोसि । ' विन्नु खो भो गोतम अन्तवा
 5 लोको....अनन्तवा लोको... ते जीवं ते सरीरं ...अञ्जं जीवं अञ्जं
 सरीरं....होति तथागतो परम्मरणा...न होति तथागतो परम्म-
 रणा....होति च न च होति तथागतो परम्मरणा....नेव होति न
 न होति तथागतो परम्मरणा, इदमेव सधं, मोघं अञ्जं ' ति इति
 पुट्ठो समानो ' एतं पि खो उत्तिय अब्बाकत्तं मया—नेव होति
 10 न न होति तथा गतो परम्मरणा, इदमेव सधं, मोघं अञ्जं ' ति
 वदोसि । अय किञ्चरति भोता गोतमेन व्याकत्तं " ति । ' अभि-
 ज्ञाय खो अहं उत्तिय सावकानं घम्मं देसेमि सत्तानं विमुद्धिया
 सोकपरिदेवानं समतिक्रमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय व्यायस्स
 अधिगमाय निब्बानस्स सच्चिकिरियाया ' ति । ' थं पनेत्तं भवं
 15 गोतमो अभिज्ञाय घम्मं देसेसि सत्तानं विमुद्धिया सोकपरि-
 देवानं समतिक्रमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय व्यायस्स अधि-
 गमाय निब्बानस्स सच्चिकिरियाया, सब्बो च तेन लोको निव्वियस्सति
 उपट्ठो वा तिभागो वा ' ति । एवं धुत्ते भगवा धुण्ही अहोसि ।
 अय खो आयम्मतो आनन्दस्स एतदहोसि " मा हेवं खो
 20 उत्तियो परिब्बानको पापकं दिट्ठिगतं पटिलभति ' सब्ब सामुक्क-
 सिकं वत्त मे समणो गोतमो पन्हं पुट्ठो संसादेति नो विस्सज्जेति,
 न नून विसहतीति, ' तदस्स उत्तियस्स परिब्बानकस्स दीघरत्तं
 अहिताय दुक्खाया " ति । अय खो आयम्मा आनन्दो उत्तियं
 परिब्बानकं एतद्वोच " तेन हावुमो उत्तिय उपमंते वरिम्मामि,
 25 उपमायं इधेकधे विञ्जू पुरिसा भासितस्स अत्थं आगानन्ति ।
 सेम्याथा पि आवुमो उत्तिय रञ्जो पचान्तिमं नगरं दब्बुहापं
 दब्बुहाकरतोरणं एवद्धारं । तत्रस्स दोषारिको पण्डितो व्यत्तो

- मेधावी अञ्जातानं निवारता मातानं पवेसेता, सो तस्स न्गरत्स
 समन्ता अनुपरियायपयं अनुकममानो न पस्सेय्य पाकारसन्धिं
 वा पाकारविवरं वा अन्तमसो विञ्जारनिस्सकनमत्तम्पि, नो च स्वास्स
 एवं चाणं होति 'एत्तका पाणा इमं नगरं पविसान्ति वा निक्खमन्ति वा'
 5 ति, अथ स्वास्स एवमेत्थ होति, 'ये खो केचि ओळ्ळारिका पाणा
 इमं नगरं पविसान्ति वा निक्खमन्ति वा सब्बे ते इमिना द्वारेण
 पविसान्ति वा निक्खमान्ति वा ' ति। एवमेव खो आवुसो उत्तिय
 न तथागतस्स एवं उस्सुकं होति 'सब्बो वा तेन लोको निट्ठियस्सति
 उपट्ठो वा तिभागो वा ' ति, अथ खो एवमेत्थ तथागतस्स होति
 10 'ये खो केचि लोकम्हा निट्ठियसु वा निट्ठयन्ति वा निट्ठियस्सन्ति
 वा सब्बे ते पच्च नीवरणे पहाय चेतसो उपाकिल्लेसे पञ्जाय दुब्ब-
 लीकरणे चतुसु सतिपट्ठानेसु सुपतिट्ठिताचित्ता सत्त नो ज्झङ्गे यथाभूतं
 भावेत्वा एवमेते लोकम्हा निट्ठियसु वा निट्ठयन्ति वा निट्ठियस्सन्ति
 वा ' ति। यदेव खो त्वं आवुसो उत्तिय भगवन्तं पण्हं अपुच्छि
 15 तदेव तं पण्हं भगवन्तं अब्जेण परियायेण अपुच्छि। तस्मा ते तं
 भगवा न व्याकासीति " ।

- [पद्यमे ' वुण्ही अहोसीति ' सत्थूपलद्धियं ठत्वा अपुच्छं
 पुच्छतीति वुण्ही अहोसि, ' सब्बसामुक्कंसिकं वत मया सब्बपु-
 च्छानं उत्तमं पुच्छं पुच्छितो समणो गोतमो संसादेति नो विस्स-
 20 ज्जेति, ननु न सक्खा विस्सज्जेतुं ' ति एवं पापिकं दिट्ठिं मा पटि-
 लभतीति, ' तदस्सा ' ति तं एवं उप्पन्नदिट्ठिगतं भवेय्य, ' पच्च-
 न्तिमं ' ति यस्मा मज्झिमदेसे नगरस्स उदापादीनि धिरानि वा
 होन्ति दुब्बलानि वा सब्बसो वा पन तेसं पाकारो न होति तस्मा
 तं अगहेत्वा पच्चन्तिमं नगरं ति आह, ' दब्बहुदापं ' ति धिरपा-
 25 कारपादं, ' दब्बुपाकारतोरणं ' ति धिरपाकारधेव धिरपिट्ठसंघाट-
 क्ख ' एवद्धारं ' ति कस्मा आह, बहुद्धारस्मि हि नगरे बहुहि
 . पण्डितदोवारिकेहि भवितब्बं, एवद्धारे एफो व वट्टति, तथागतस्स

४ पनाय मम्मो सदिसो मत्थि, तस्मा सुहु पण्डितभावस्स
 ओपम्मत्थं एकं येव दौवारिकं दस्सेतुं एकद्धारं ति आह,
 'पण्डितो' ति पण्डित्थेन समन्नागतो, 'व्यसो' ति वेप्यत्ति-
 येन : समन्नागतो, 'मेघावीति' तानुप्पत्तिया पम्भासंखाताय
 5 मेघाय समन्नागतो, 'अनुपरियायपयं' ति अनुपरियायनामकं मम्मं,
 'पाकारसन्धि' ति द्विसं इट्ठकानं अपगतद्धानं, 'पाकारविवरं' ति
 पाकारस्स छिन्नद्धानं, 'सदेव तं पम्हं' ति तं येव सस्सतो लोको
 ति आदिना नपेन पुट्टं ठपनीयं पम्हं पुन पि पुच्छि, 'सब्बो च
 तेन लोको' ति सत्तूपलद्विषं येव ठत्वा मम्मोनाकारेण पुच्छतीति
 10 दस्सेति ।]

४४. मालुङ्क्यापुत्रस्त बुद्धोपदेशो

७७८८८

१॥ यो लो मालुङ्क्यापुत्र एवं वदेय्य 'न तावाहं भगवति ब्रह्म-
 परिषं चरिस्सामि याव मे भगवा न व्याकरिस्सति — सस्सतो लोको
 ति वा असस्सतो लोको ति वा पे मेव होति
 न न होति तथागतो परम्परणा ति वा ' ति, अव्याक-
 15 तमेव तं मालुङ्क्यापुत्र तथागतेन असस, अप सो पुग्गलो
 फलं करेय्य । सेय्यथा पि मालुङ्क्यापुत्र पुरिसो सहेन
 विदो असस सविसेन गाग्घपलेपनेन, तस्स पित्तमग्घा म्मातिसालो-
 हिता भित्तकं सहकत्तं उपट्टपेय्युं, सो एवं वदेय्य, 'न तावाहं इमं
 सहं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि येनहि विदो—
 20 सत्तियो वा ब्राह्मणो वा वेस्सो वा मुदो वा' ति; सो एवं वदेय्य.
 'न तावाहं इमं सहं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि
 येनहि विदो — एवंनामो एङ्गोत्तो इति वा एपि

वा-रस्सो वा मज्झिमो वा... कळो वा रस्सामो वा मङ्गुर-
 च्छवि वा... भमुक्कस्मिं गामे वा-निगमे वा नगरे वा... याव न
 तं घनुं जानामि येनहि विद्धो यदि वा चापो यदि वा कोदण्डो....
 याव न तं नियं जानामि यायहि विद्धो यदि वा अकस्स यदि वा
 5 सण्ठस्स यदि वा नहास्स यदि वा मरुवाय यदि वा रीरफण्णिो
; याव न तं कण्ठं जानामि येनहि विद्धो यदि वा कच्छं यदि
 वा रोपिमं.... यस्स पत्तेहि वाजितं यदि वा गिद्धस्स यदि वा
 कङ्कस्स यदि वा कुललस्स यदि वा मोरस्स यदि वा सिथिन्ह-
 नुनो.... यस्स नहारुना परिकित्तं यदि वा गवस्स यदि वा मरि-
 10 सस्स यदि वा रोखस्स यदि वा सेम्हारस्स....; याव न तं सुं
 जानामि येनहि विद्धो यदि वा सहं यदि वा सुरप्पं यदि वा वेरुप्पं
 यदि वा नाराचं यदि वा वच्छदन्तं यदि वा करवीरपत्तं' ति,
 अन्नातमेव तं मालुंक्यापुत्त तेन पुरिसेन अस्स, अय सो पुरिसो
 फाल करेय्य' ।

- 15 " सम्मतो लोको ति मालुंक्यापुत्त दिट्ठिया सति ब्रह्मचरिय-
 वासो अभविस्सा ति एवं नो, असम्मतो लोको ति मालुंक्यापुत्त
 दिट्ठिया सति ब्रह्मचरियवासो अभविस्सा.' ति एवमि नो, सम्मतो
 लोको ति मालुंक्यापुत्त दिट्ठिया सति, असम्मतो लोको ति वा
 दिट्ठिया सति भत्थेव जाति अत्थि जंरा अत्थि मरणं सन्ति सोर-
 20 परिदेवदुग्गदोमनम्मयायामा येसा हं दिट्ठे वा घम्मे निगतं वम्म
 पे, मे । अन्तया लोको ति.... पे.... । तं भवं तं सरिरे ति.... पे.... ।
 होति तपंगतो परम्मरणा ति.... पे.... । होति न न न होति
 तपंगतो परम्मरणा ति.... पे.... । तस्मा ति ह मालुंक्यापुत्त
 अत्थाकत्तं न मे अत्थाकत्ततो पारेण, व्याकत्तं न मे व्याकत्ततो
 25 पारेण । किं न मालुंक्यापुत्त मया अत्थाकत्तं — सम्मतो लोको ति
 मालुंक्यापुत्त मया अत्थाकत्तं, असम्मतो लोको ति.... पे.... नेव होति
 न न होति तपंगतो परम्मरणा ति मया अत्थाकत्तं । तस्मा पेनं
 मालुंक्यापुत्त मया अत्थाकत्तं — न हेवं मालुंक्यापुत्त अत्थाकत्तं

नादिवह्वचरियिकं, न निब्बिदाय न विरागायं न निरोधाय न
 उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तत्ति,
 तस्मा तं मया अव्याकतं । किञ्च मालुंख्यापुत्त मया व्याकतं — इदं
 दुक्खं ति मालुंख्यापुत्त मया व्याकतं, अयं दुक्खसमुदयो ति.... अयं
 5 दुक्खनिरोधो ति.... अयं दुक्खनिरोधमामिनी पट्ठिपदा ति मया
 व्याकतं । कस्मा चेत्तं मालुंख्यापुत्त मया व्याकतं—
 एत्तं हि मालुंख्यापुत्त अत्थसंहितं एत्तं आदिब्रह्मचरियिकं,
 एत्तं निब्बानाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय सम्बो-
 धाय निब्बानाय संवत्तत्ति, तस्मा तं मया व्याकतं ।
 10 तस्मा ति ह मालुंख्यापुत्त अव्याकतञ्च मे अव्याकततो
 धारेयं, व्याकतञ्च मे व्याकततो धारेया ” ति । इदमवोच
 भगवा । अत्तमनो आयस्मा मालुंख्यापुत्तो भगवतो भासितं
 अभिनन्दीति ।

४५. बुद्धस्स वच्छगोत्तेन संवादो

एवम्मे सुतं.—एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने
 15 अनायं पिण्डकस्स आरामे । अथ एतो वच्छगोत्तो परिब्बानवो येन
 भगवा तेनुपसंरामि, उपसंरामित्वा भगवता सार्द्धं सम्भोदि, सम्भो-
 दनीयं वयं साराणीयं कीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
 निसित्तो एतो वच्छगोत्तो परिब्बानवो भगवन्तं एतदवोच “ विन्नु
 एतो भो गोतमो, “ सम्मतो खोको, इदमेव सच्चं, “ कोषं
 20 अर्द्धं ” ति एवंदिट्ठि भव गोतमो ” ति । “ न एतो

- अहं वच्छ एवंदिष्टि —सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं, मोवं
 अब्बं” ति । “ किं पन....असस्सतो लोको ”पे
 “किन्नु खो भो गोतमो ‘ सस्सतो लोको....ति एवंदिष्टि समणो
 गोतमो ति ’ इति पुट्ठो समानो —न खो अहं वच्छ एवंदिष्टि ...
 5 ति वदेसि” । ... पे....‘किं पन भवं गोतमो आदीनवं सम्पस्समानो
 एवं इमानि सब्बसो दिट्ठिगतानि अनुपगतो’ ति । ‘सस्सतो लोको ति
 खो वच्छ दिट्ठिगतमेतं दिट्ठिगहनं दिट्ठिक्खन्तारं दिट्ठिविमुक्कं दिट्ठिवि-
 प्फदिन्तं दिट्ठिसंयोजनं, सदुत्तखं सविचातं सउपायासं सपरिळाहं न
 निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्जाय
 10 न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति । असस्सतो लोको
 तिपे.... । इमं खो अहं वच्छ आदीनवं सम्पस्समानो एवं
 इमानि सब्बसो दिट्ठिगतानि अनुपगतो’ ति । ‘ अत्थि पन भोतो
 गोतमस्स किञ्चि दिट्ठिगतं ’ ति । ‘ दिट्ठिगतं ति खो वच्छ, अ-
 नीतमेतं तथागतस्स । दिट्ठं हेतं वच्छ तथागतेन —इति रूपं, इति
 15 रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स अत्यगमो, इति वेदना, इति वेदनाय
 सदमुयो....अत्यगमो, इति सब्बा....इति संखारा....इति विञ्जाणं
तस्मा तथागतो सब्बमञ्जितानं सब्बमथितानं सब्ब-अहिंकार-
 ममिंकार-भानानुसयानं खया विरागा निरोधा चागा पटिनिस्समा
 अनुपादा विमुत्तो ति वदामीति ’ । ‘ एवं विमुत्तचित्तो पन भो
 20 गोतम भिक्खु कुहिं उपपज्जतीति ’ । ‘उपपज्जतीति खो वच्छ न
 उपेति ’ । ‘ तेन हि भो गोतम न उपपज्जतीति ’ । ‘ न उपप-
 ज्जतीति खो वच्छ न उपेति ’ । ‘ तेन हि भो गोतम उपपज्जति
 च न च उपपज्जतीति ’ । ‘ उपपज्जति च न च उपपज्जतीति खो
 वच्छ न उपेति ’ । ‘ तेन हि भो गोतम नेव उपपज्जति न न
 25 उपपज्जतीति ’ । ‘ नेव उपपज्जति न न उपपज्जतीति खो वच्छ न
 उपेति ’ । ‘ एवं विमुत्तचित्तो पन भो गोतम भिक्खु कुहिं उप-
 पज्जतीति इति पुट्ठो समानो —उपपज्जतीति खो वच्छ न उपेतीति
 स्सोमि:....। एत्थाहं भो गोतम अब्बानं आपादि, एत्थ सम्बोह-

- गाहो सेय्यथा पि महासमुद्रो, उपपज्जतीति न उपेति, न उपपज्जतीति न उपेति. उपपज्जति च न च उपपज्जतीति न उपेति, नेव उपपज्जति न न उपपज्जतीति न उपेति । याय वेदनाय तथागतं पञ्जापयमानो पञ्जापेय्य सा वेदना तथागतस्स
- 5 पहीना....वेदनासंस्काराविमुत्तो सो वच्छ तथागतो गम्भीरो....सेय्यथा पि महामुद्रो, उपपज्जतीति न उपेति.... । या च सञ्जाय.... । येहि संस्कारेहि... । येन विञ्जाणेन....न उपेतीति । एवं वुत्ते वच्छगोत्तो परिब्बाजको भगवन्तं एतद्वोच ' सेय्यथा पि भो गोतम गामस्स वा निगमस्स वा अविदूरे महा सालरुक्खो, तस्स अनि-
- 10 च्चता साखापलासं पलुजेय्य, तच्चपपटिका पलुजेय्यं, फेम्पु पलुजेय्य, सो अपरेण समयेण अपगतसारपलासो अपगततच्चपपटिको अपगतफेम्पुको मुद्धो अस्ससारे पतिठितो, एवमेव इदं भो गोतमस्स पावचनं अपगतसाखापलासं.... मुद्धं सारे पतिठितं । अभिक्कन्तं भो गोतम, अभिक्कन्तं भो गोतम, सेय्यथा पि भो गोतम निक्कुज्जितं वा
- 15 उक्कुजेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूळहस्स वा ममं आचिक्खेय्य. अन्धकारे वा तेलपज्जोतं धारेय्य 'चक्खुमन्तो रूपानि दक्खिन्तीति' एवमेव भो गोतमेण अनेकपरियायेण धम्मो पकासितो । एसाहं भवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि धम्मञ्च भिक्खुसंघञ्च, उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतम्भो पाणुपेतं सरणगतं " ति । अग्निवच्छ-
- 20 गोत्त-सुत्तन्तं ।

४६ सम्मा दिट्ठि

- सात्त्वियं विहरति । अथ एते आयम्मा कच्चायनगोत्तो येन भगवा तेनुपमंरुमि, उपसंकरमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिज्जे गो आयम्मा कच्चायनगोत्तो भगवन्तं एतदवोच ' सम्मादिट्ठि सम्मादिट्ठिं भन्ते वुच्चति, कित्तावता नु
- 5 गो भन्ते समादिट्ठि होतीति ' । " द्वयं निसिज्जे एते एते कच्चायन लोको येमुप्येन—अत्यितघेष नत्थित्तथ । लोकसमुदयं एते कच्चायन यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय पस्सतो य लोके नत्थिता सा न होति, लोकनिरोधं एते कच्चायन यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय पस्सतो या लोके अत्थिता सा न होति । उपायु-
- 10 पादानाभिनिवेशमनिबन्धो गो यं कच्चायन लोको येमुप्येन— तद्यायं ' उपायुपादानं चेतसो अधिद्वाजाभिनिवेशानुसयं न उपेति न उपादियति नाधिद्वाति 'अत्ता मे' ति, दुक्खमेव उप्पज्जमानं उप्पज्जति, दुक्खं निरुज्जमानं निरुज्जानीति' न कंठानि न विविक्खिच्छति, अपरप्पच्छया नान्णमेवम्स एत्थ होति, एत्तावता एते कच्चायन
- 15 सम्मादिट्ठि होति । ' सब्बं अत्थीति ' गो कच्चायन अयेमको अन्तो, सब्बं नत्थीति' अयं दुतियो अन्तो, एते ते कच्चायन उधो अन्ते अनुपगम्म मज्जेन तथागतो घम्मं देसेति—अविज्जापच्छया संतारा संतारप्पच्छया विज्जाणं.... पे.... एवमेवम्स केवलम्स दुक्खरक्खन्धम्म समुदयो होति, अविज्जाय एव अमेसविरागानि-
- 20 रोधा संसारनिरोधो, संसारनिरोधा विज्जाण निरोधो... पे.... एवमेवम्स केवलम्स दुक्खरक्खन्धम्म निरोधो होतीति " ।

४७. पधानसुत्त

तं [मं] पधान पहितत्तं नदिं नेरञ्जरं पति ।
 विपरकम्म शायन्तं योगकलेमस्स पत्तिया ॥ १ ॥
 नमुची करुणं वाचं मासमानो उपागमि ।
 किस्सो त्वमसि दुब्बण्णो सन्तिके मरणन्तव ॥ २ ॥
 सहस्सभागे मरणं एकंसे तव जीवितं ।
 जीव भो जीवितं सेय्यो जीवं पुब्बज्जानि काहसि ॥ ३ ॥
 चरतो च ते ब्रह्मचरियं अग्निहुत्तञ्च जूहतो ।
 पहत्तं चीयेते पुब्बं किं पधानेन काहसि ॥ ४ ॥
 दुग्गो मग्गो पधानाय दुक्करो दुरभिसम्भवो ।
 इमा गाथा भणं मारो अट्ठा बुद्धस्स सन्तिके ॥ ५ ॥
 तं तथा वादिनं मारं भग्वा एतद्द्रवि ।
 पमत्तबन्धु पापिम सेनत्थेन इधामतो ॥ ६ ॥
 अणुमत्तो पि पुब्बज्जो अत्थो मय्हं न विज्जति ।
 येसं च अत्थो पुब्बज्जानं ते मारो वत्तुमरहति ॥ ७ ॥
 आत्थि सद्धा ततो विरियं पब्बजा च मम विज्जति ।
 एवं मं पहितत्ताम्पि किं जीवमनुपुच्छसि ॥ ८ ॥
 नदीनमपि सोतानि अयं वातो विसोसये ।
 किञ्च मे पहितत्तस्स लोहितं नूपमुस्सये ॥ ९ ॥
 लोहिते सुस्समानम्हि पित्तं सेम्हञ्च सुस्सति ।
 मंसेसु खीयमानेसु भिय्योचित्तं पसीदति ।
 भिय्यो सति च पब्बजा च समाधि मम तिष्ठति ॥ १० ॥
 तस्स मेवं विहरतो पत्तस्सुत्तमवेदनं ।
 कामे नापेक्खते चित्तं पस्स सत्तास्स सुद्धतं ॥ ११ ॥
 कामा ते पठमा सेना दुतिया अरति बुच्चति ।
 तंतिया खुप्पिपासा ते चतुत्थी तण्हा पबुच्चति ॥ १२ ॥

पथमी धीनमिद्धन्ते छद्वा भीरु पबुधति ।
 सत्तमी विचिकिच्छा ते मक्खो यम्भो ते अठमो ॥ १३ ॥
 लामो सिलोको सकारो मिच्छालद्धो च यो यसो ।
 यो चत्तानं समुद्धंसे परे च अवजानति ॥ १४ ॥
 एसा नमुचि ते सेना कण्हस्ताभिप्पहारिणी ।
 न भं असुरो जिनाति जेत्वा च लमने सुत्तं ॥ १५ ॥
 एस मुच्चं परिहेरे धिरत्थु इध जीवितं ।
 सद्दामे मे मतं सेय्यो यधे जीवे परानितो ॥ १६ ॥
 पगाब्हा एत्थ [न] दिस्संति एके सभणवाद्धणा ।
 तध ममां न जानन्ति येन गच्छन्ति सुच्चता ॥ १७ ॥
 समन्ता धनितं दिस्वा युत्तं मारं सवाहनं ।
 युद्धाय पच्चुमाच्छामि मा मं ठाना अचावयि ॥ १८ ॥
 यं ते तं न-प्पसहति सेनें लोको सदेवको ।
 तं ते पञ्जाय भज्जामि आमं पत्तं व अप्हना ॥ १९ ॥
 वसि करित्वा संकप्पं सतिथ सुप्पतिट्ठितं ।
 रद्धा रद्धं विचरिस्सं सावके विनयं पुपु ॥ २० ॥
 ते अप्पमत्ता पहितत्ता मम सासनकारका ।
 अकामस्स ते गमिस्सन्ति यत्थ गन्त्वा न सोचरे ॥ २१ ॥
 सत्त वस्सानि भगवन्तं अनुनन्धि पदा पदं ।
 ओत्तारं नाधिगच्छिस्सं सम्मुद्धस्स सतीमतो ॥ २२ ॥
 मेद्वण्णं व पासाणं वायसो अनुपरियगा ।
 अपेत्य मुदुं विन्देय अपि अस्सादना सिया ॥ २३ ॥
 अलद्धा तत्थ अस्सादं वायसेत्तो अपच्छमि ।
 वाको व सेलं आसज्ज निब्बिज्जापेम गोतथं ॥ २४ ॥
 तस्स सोकपरेतस्स वीणा कच्छा अमस्सथ ।
 ततो सो दुम्मनो थक्खो तत्थेवन्तरघायया ति ॥ २५ ॥

४८. धनियसुत्त

धनियो गोपो—

पकोदनो दुद्धरतीरो हमस्मि, अनुतीरे महिया समानवासो ।
छत्रा कुट्टि आहितो गिनि, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥१॥

भगवा—

अकोधनो विगताखिलो हमस्मि, अनुतीरे महियेऋत्तिवासो ।
विवत्रा कुट्टि निन्नुतो गिनि, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥२॥

धनियो गोपो—

अन्धकमकसा न विज्जरे, कच्छे रुब्धतिणे चरन्ति गावो ।
बुद्धिम्पि सहेज्जुं आगतं, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ३ ॥

भगवा—

बद्धा हि भिसी सुसंस्तता, तिण्णो पारगतो विनेद्य ओषं ।
अत्थो भसिया न विज्जति, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥४॥

धनियो गोपो—

गोपी मम अस्सवा अलोला दीघरत्तं संवासिया मनापा ।
तस्सा न सुणामि किञ्चि पापं, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥५॥

भगवा—

चित्तं मम अस्सवं विमुत्तं, दीघरत्तं परिभावितं मुदन्तं ।
पापम्पन मे न विज्जति, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ६ ॥

धनियो गोपो—

अत्तवेतनभतो हमस्मि, पुत्ता च मे समानिया अरोगा ।
तेसं मे सुणामि किञ्चि पापं, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥७॥

भगवा—

नाहं भतकोस्मि कस्सचि, निब्बिद्धेन चरामि सब्बलोके ।
अत्थो भतिया न विज्जति, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥८॥

४९. धम्मपद

यथापि भमरो पुष्पं वण्णगन्धं अहेठयं ।
 पलेति रसमादाय एवं गामे मुनी चरे ॥ (४९)
 न तेन भिक्षु भवति यावता भिक्षते परे ।
 विस्सं धम्मं समादाय भिक्षु होति न तावता ॥ (२६६)
 यो घ पुञ्जच्च पापच्च बाहेत्वा ब्रह्मचरियवा ।
 संत्वाय लोके चरति स वे भिक्षू ति बुच्चति ॥ (२६७)
 न जटाहि न गोत्तेन न जच्चा होति ब्राह्मणो ।
 यम्हि सच्चच्च धम्मो च सो मुची सो च ब्राह्मणो ॥ (३९३)
 किन्ते जटाहि दुम्पेध किन्ते अजिनसाटिया ।
 अठमन्तरन्ते गहनं बाहिरं परिमज्जसि ॥ (३९४)
 पंसुकूलधरं जन्तुं किसं धमानिसन्यतं ।
 एकं वनास्मिं ज्ञायन्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ (३९९)
 एकं धम्मं अतीतस्स मुसावादिस्स जन्तुनो ।
 वितिण्णपरलोकस्स नत्थि पापं अकारियं ॥ (१७६)
 सुदस्सं वज्जमज्जेसं अत्तनो पन दुद्दसं ।
 परेसं हि सो वज्जानि ओपुनाति यथा भुसं ।
 अत्तनो पन छादेति कल्लिं व कित्वा सठो ॥ (२९२)
 अयसा व मलं समुद्धितं तदुद्दाय तमेव खादति ।
 एवं अतिधोनचारिनं सककम्मानि नयन्ति दुग्गातिं ॥ (२४०)
 न हि पापं कतं कम्मं सज्जु खीरं व मुच्चति ।
 दहनं बालं अन्वेति भस्माच्छन्नो व पावको ॥ (७१)
 न हि धेरेन धेरानि सम्मान्तिध कुदाचनं ।
 अवेरेन च सम्मान्ति, एस धम्मो सनन्तनो ॥ (९)

यो च बुद्धश्च धम्मश्च संवत्सरं गतो ।
 चत्तारि अरियसच्चानि सम्मप्पञ्जाय पस्सति ॥ (११२) ।
 दुक्खं दुक्खसमुप्पादं दुक्खस्स च अतिकम्मं ।
 अरियच्चट्ठद्विकं ममं दुक्खूपसमगामिनं ॥ (१९१)
 एतं खो सरणं खेमं एतं सरणमुत्तमं ।
 एतं सरणमागम्भ सब्बदुक्खा पमुच्चति ॥ (१९२)
 दिवा तपति आदिच्चो रत्तिं आमाति चन्दिमा ।
 सन्नद्धो खत्तियो तपति झार्या तपति ब्राह्मणो ।
 अयं सब्बमहोरत्तिं बुद्धो तपति तेनसा ॥ (३८७)
 इध नन्दति पेध नन्दति कतपुञ्जो उमयत्य नन्दति ।
 ' पुञ्जं मे कतं ' ति नन्दति भिप्यो नन्दति सुग्गतिं गणे ।

५०. मालुङ्क्यापुत्त गाथा

मनुजस्स पमतनारिनो तण्हा वड्ढति मालुवा विय ।
 सो पलवनी हुराहुरं फलमिच्छं व वनम्मि वानरो ॥ १ ॥
 यं एमा सहति नग्गी तण्हा लोके विमत्तिरा ।
 सोरा तम्म पवड्ढन्ति अभिवड्ढं व वीरणं ॥ २ ॥
 यो चेत्तं सहती नग्गी तण्हे लोके दुरच्चयं ।
 मोक्खा तण्हा पपनन्ति उदविन्दु व पाक्करा ॥ ३ ॥
 तं वो वदामि भदं वो थावन्नेत्थ ममागता ।
 तण्हाय मूठं मणय उमीरत्थो व वीरणं ।
 मा वो म्ठं व मोतो व मारो भज्जि पुनप्पुने ॥ ४ ॥
 कणेय बुद्धवचनं मणो वे मा उपपणा ।
 सग्गर्हता हि मोक्खान्नि निग्गाम्हि सपप्पिता ॥ ५ ॥

यम्होकासे अहं ठत्वा ओरपारं पतामहं ।
 तत्पच्छि सत्पुव्वहो कुम्भालो रुद्धस्सनो ॥ २ ॥
 सो मं अससि ' एहीति ' अहं ' एमीति ' तं वदि ।
 तस्स मत्थकमक्कम्म परकूले पतिट्ठहिं ॥ ३ ॥
 न तस्स आलिकं मणितं यया वाचा अहासहं ।
 सधेन मे समो नात्थि एसा मे सघवारमीति ॥ ४ ॥

५३. महाकस्सपस्स संगीति

सत्तेव सतसहस्सानि भिक्खुसंघा समागता ।
 अरहा खीणासवा सुद्धा सव्वे गुणमातं गता ॥ १ ॥
 ते सव्वे विधिनित्वान उच्चिनित्वा वरं वरं ।
 पच्चसतानं थेरानं अकंमु संवसम्मतं ॥ २ ॥
 धुतवादानं अगो सो कत्सपो जिनसासने ।
 बहुरसुतानं आनन्दो विनये उपालिपाण्डितो ॥ ३ ॥
 दिव्वधक्खुग्धि अनुरुद्धो वड्ढिसो पटिभानवा ।
 [पुण्णो च धम्मकधिकानं विचित्रकथी कुमारकस्सपो] ॥ ४ ॥
 विभज्जनग्धि कच्चानो कोट्टितो प्रटिसाभिदा ।
 अञ्जे पत्थि महाथेरा अगानिक्खत्तका बहू ॥ ५ ॥
 तेहि चञ्जेहि थेरोहि कतकिच्चेहि साधुहिं ।
 पच्चसतेहि थेरोहि धम्मविनयसंगहो ।
 थेरोहि कतसंगहो थेरवादो ति बुञ्चति ॥ ६ ॥
 उपालि विनयं एच्छित्वा धम्ममानन्दसंगहयं ।
 अकंमु धम्मसंगहं विनयघापि भिक्खवो ॥ ७ ॥

देवो मारो वा ब्रह्मा च ये केचि पठविठिता ।
 न पस्सन्ति अणुमत्तं किञ्चि दुब्भासितं पदं ॥ २० ॥
 एवं सब्बङ्गसम्पन्नं धम्मविनयसंगहं ।
 सुविभत्तं सुपटिच्छन्नं सत्थु सब्बञ्जुताय च ॥ २१ ॥
 महाकस्सपपामोक्खा थेरा पच्चसता च ते ।
 भत्वा जनस्स सन्देहं अकंसु धम्मसंगहं ॥ २२ ॥

५४. सिंहलविजयो

सब्बलोकहितं कत्वा पत्वा सान्ति खणं परं ।
 परिनिब्बान-मच्चम्हि निपन्नो लोकनायको ॥ १ ॥
 देवतासान्निपातम्हि महन्तम्हि महामुनि ।
 सक्कं तत्र समीपट्ठं अवोच वदनं वरं ॥ २ ॥
 “ विजयो लाळविसयो सिंहवाहुनरिन्दो ।
 एको लङ्कमनुप्पत्तो सत्तामच्चसतानुगो ॥ ३ ॥
 पतिट्ठिस्सति देविन्द लङ्कायं मम सासनं ।
 तस्मा सपरिवारन्तं रक्ख लङ्कच्च साधुकं ” ॥ ४ ॥
 तथागतस्स देविन्दो वचो सुत्वा विसारदो ।
 देवस्सुप्पलवण्णस्स लङ्कारक्खं समप्पायि ॥ ५ ॥
 सक्केन वुत्तमत्तो सो लङ्कमागम्म सज्जुकं ।
 परिब्बानकवेसेन रुक्खमूलमुपाविसि ॥ ६ ॥
 विजयप्पमुत्ता सब्बे तं उपेच्च अपुच्छिमुं ।
 ‘ अयं भो को नु दीपो ’ ति; ‘ लङ्कादीपो ’ ति अद्युवि ॥ ७ ॥
 ‘ न सन्ति मनुजा एत्थ न च हेस्सति वो भयं ’ ।
 इति वत्वा कुण्डिकायं ते जलेन निसिधिय ॥ ८ ॥
 मुत्तच्च तेसं हत्थेमु लभोत्वा नमसागमा ।
 दस्सेसि सोणिरूपेण परिचारिक-यत्तिवनी ॥ ९ ॥

- एते मे शक्तिमानो वि शक्त्युत्तम आत्मना ।
 * शक्ति विजयान्तरि भवति कुम्भे * इति ॥ १० ॥
 मया च शक्तिना तस्य कुम्भेऽप्य शक्तिरनी ।
 शक्तिः शक्त्याऽपि कर्तव्या शक्तिः शक्तिः ॥ ११ ॥
 शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः ॥ १२ ॥
 शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः ॥ १३ ॥
 शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः ॥ १४ ॥
 * शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः ॥ १५ ॥
 शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः ॥ १६ ॥
 शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः ॥ १७ ॥
 शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः ॥ १८ ॥
 शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः ॥ १९ ॥
 शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः ॥ २० ॥
 शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः ॥ २१ ॥
 शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः ॥ २२ ॥
 शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः ॥ २३ ॥
 शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः ॥ २४ ॥
 शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः शक्तिः ॥ २५ ॥

' इमे छाता ' ति वुत्ता सा तण्डुलादि विनिदिसि ।
 भक्खितानं वाणिजानं नावट्टं विविधं वहुं ॥ २४ ॥
 मचा ते सांधयित्वान भत्तानि व्यञ्जानानि च ।
 राजपुत्तं भोजयित्वा सब्बे चापि अभुञ्जिमुं ॥ २५ ॥
 दापितं विजयेनमं यक्खी मुञ्जिय पाणिता ।
 सोळिसवस्सिकं रूपं मापयित्वा मनोहरं ॥ २६ ॥
 राजपुत्तं उपागच्छि सब्बाभरणभूसिता ।
 मापेसि रुक्खमूलस्मिं सयनघ महारहं ॥ २७ ॥
 साणिया मुपरिक्खित्तं धितानसमलंकरं ।
 तं दिस्वा राजतनयो पेत्तखं अत्थमनागतं ॥ २८ ॥
 कत्वान ताय संवासं निपाज्जि सयने मुत्तं ।
 साणिं परिक्खित्वापित्वान सब्बे भचा निपज्जिमुं ॥ २९ ॥
 रत्तिं तुरियसद्वच्च मुत्वा गीतरवच्च सो ।
 अपुच्छि सहसेमानं ' किं सदो ' इति यन्निनि ॥ ३० ॥
 ' रज्जच्च सामिनो देव्यं सब्बे यक्खा च घातिया ।
 मनुस्सावासकारणा यक्खा मं घातंस्सन्ति हि ' ॥ ३१ ॥
 इति चिन्तिय यक्खी सा अट्ठवि राजनन्दनं ।
 ' सिरीसवत्थुनामेन सामि यक्खपुरं इदं ॥ ३२ ॥
 तत्थ जेट्ठस्स यक्खस्स लङ्कानगरवासिनी ।
 कुमारिका इधानीता, तस्सा माता च आगता ॥ ३३ ॥
 आवाहमङ्गले तत्थ इधानि उस्सवो महा ।
 वत्तते तत्थ सदोयं महा हेस्स समागमो ॥ ३४ ॥
 अज्जेव यक्खे घातेहि, न हि सक्का इतोपरं ।
 सा आहा ' दिस्समाने ते घातेस्सामि कथं अहं ' ॥ ३५ ॥
 ' तत्थ सदं करिस्सामि तेन सदेन घातय ।
 आवुधं मानुभावेन तेसं काये पतिस्सति ' ॥ ३६ ॥
 तस्सा मुत्वा तथा कत्वा सब्बयक्खे अघातयि ।
 समय्पि विजयो लद्धा यक्खराज-पसाधनं ॥ ३७ ॥

सद्यो वाचमस्य तस्य वाचि वाचमिदं तव ।
 एव्य वाचमिदं न विद्या सन्ने देवाणि वाचमि ॥ २१ ॥
 विद्वान्वाचमिदं मन्त्रिमन्त्रव्याय वा ।
 विद्वान्वाचमि वाचमिदं वाचमिदं वाचमि ॥ २२ ॥
 तस्य वाचमि वाचमिदं वाचमिदं वाचमि ।
 वाचमिदं वाचमिदं वाचमिदं वाचमि ॥ २३ ॥
 देवता तस्य वाचमिदं वाचमिदं वाचमि ।
 वाचमिदं वाचमिदं वाचमिदं वाचमि ॥ २४ ॥
 वाचमिदं वाचमिदं वाचमिदं वाचमि ।
 वाचमिदं वाचमिदं वाचमिदं वाचमि ॥ २५ ॥
 वाचमिदं वाचमिदं वाचमिदं वाचमि ।
 वाचमिदं वाचमिदं वाचमिदं वाचमि ॥ २६ ॥
 वाचमिदं वाचमिदं वाचमिदं वाचमि ।
 वाचमिदं वाचमिदं वाचमिदं वाचमि ॥ २७ ॥
 वाचमिदं वाचमिदं वाचमिदं वाचमि ।
 वाचमिदं वाचमिदं वाचमिदं वाचमि ॥ २८ ॥
 वाचमिदं वाचमिदं वाचमिदं वाचमि ।
 वाचमिदं वाचमिदं वाचमिदं वाचमि ॥ २९ ॥
 वाचमिदं वाचमिदं वाचमिदं वाचमि ।
 वाचमिदं वाचमिदं वाचमिदं वाचमि ॥ ३० ॥
 वाचमिदं वाचमिदं वाचमिदं वाचमि ।
 वाचमिदं वाचमिदं वाचमिदं वाचमि ॥ ३१ ॥
 वाचमिदं वाचमिदं वाचमिदं वाचमि ।
 वाचमिदं वाचमिदं वाचमिदं वाचमि ॥ ३२ ॥
 ॥ सिद्धिरस्य शुभमस्तु ॥

सू च ना

संश्लेष पालि व्याकरण अने शब्द कोष
गुदा पुष्पक रूपे छपाय ले.

